พระราชดำรัส

ของ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ในโอกาสที่คณะบุคคลต่างๆ เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐

เล่ม ๒

พุทธศักราช ๒๕๒๑ - ๒๕๓๐

พระราชดำรัส

ของ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐

เล่ม ๒

พุทธศักราช ๒๕๒๑ - ๒๕๓๐

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ ในแต่ละปีไว้เป็นจำนวนมาก และได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รวบรวม เรียบเรียง และจัดพิมพ์เป็นส่วนพระราชทานในโอกาสพระราชพิธีฉัตรมงคลเป็นประจำทุกปี ต่อมา ทรงเลือกสรรพระราชดำรัสที่พระราชทานในบางโอกาส มาทรงเรียบเรียง ปรับปรุง และแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระราชดำรัสเหล่านั้นล้วนมีคุณค่า เปี่ยมไปด้วยอัตถสาระที่ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และพระราชดำรัสซึ่งเป็นที่สนใจติดตามของประชาชนตลอดมา คือพระราชดำรัสในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในวันที่ ๔ ธันวาคม เพื่อถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้รวบรวมพระราชดำรัสในโอกาสดังกล่าว มาจัดพิมพ์ขึ้น

หนังสือ “พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๑๑ – ๒๕๕๐” นี้ แบ่งออกเป็น ๔ เล่ม

เล่ม ๑ พุทธศักราช ๒๕๑๑ – ๒๕๒๐

เล่ม ๒ พุทธศักราช ๒๕๒๑ – ๒๕๓๐

เล่ม ๓ พุทธศักราช ๒๕๓๑ – ๒๕๔๐

เล่ม ๔ พุทธศักราช ๒๕๔๑ – ๒๕๕๐ และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่เสด็จลงแทนพระองค์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๑

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ได้รักษาอักขรวิธีตามต้นฉบับ และเรียงลำดับพระราชดำรัสตามปีที่พระราชทาน โดยมีภาพประกอบพระราชดำรัสทุกองค์ ทั้งได้จัดทำดรรชนีเรื่องตามเนื้อหาในพระราชดำรัส เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าต่อไป

สำนักพระราชวัง

๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕

สารบัญ

หน้า

คำนำ .....(๑)

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต
วันจันทร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑..... ๑

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๓.....๑๓

พระราชดำรัส ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๔.....๒๕

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันเสาร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๕.....๓๕

พระราชดำรัส ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันอาทิตย์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๖.....๔๗

หน้า

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันอังคาร ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๗.....๕๙

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพุธ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๘.....๖๙

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๙.....๗๙

ดรรชนีพระราชดำรัส ๘๗

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต
วันจันทร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑

งานในบ่ายวันนี้ เป็นงานที่มีเป็นประจำมาหลายปี และไม่ได้รับชื่อนอกจากเรียกเป็นภายในว่า งานอนุสมาคม. มีงานมหาสมาคมในพระที่นั่งอมรินทร ฯ แล้ว ก็มีงานอนุสมาคมที่นี่. แต่งานอนุสมาคมนี้ปรากฏว่าใหญ่โตกว่ามหาสมาคม *(เสียงหัวเราะ)* และทุกปีทำให้เกิดความคิด ชวนให้คิดในงานนี้เอง จากคำอวยพรที่มาอวยชัย หมายความว่าอาจารย์ประภาศน์[๒] มาอวยชัย *(เสียงหัวเราะ)* ชวนให้คิดหลายอย่าง. ไม่ทราบว่าจะเริ่มเอาความคิดใดมาแสดงให้ท่านฟังก่อน.

ก็คงต้องเริ่มด้วยตอนที่มาถึงสถานที่นี้ ก่อนเข้ามาในนี้. ก็มีแถวผู้ที่มาและแจ้งว่าข้างในเต็มหมดแล้ว เข้าไม่ได้ เขาจึงต้องอยู่ข้างนอก. เคยตั้งข้อสังเกตไว้ปีที่แล้วว่าคนที่อยู่ข้างนอกเขาบ่นว่าไม่ได้อยู่ข้างใน ส่วนคนที่อยู่ข้างในนี้เขาอาจจะไม่บ่น แต่กายเขาบ่น *(เสียงหัวเราะ)* กายเขาบ่นว่าในนี้แน่น ร้อนจนจะเป็นลมกัน. เป็นอันว่าคนที่อยู่ข้างนอกก็อยากอยู่ข้างใน คนที่อยู่ข้างในก็อยากไปอยู่ข้างนอก *(เสียงหัวเราะ)*. นี้เป็นเรื่องแรก ที่ได้ประสบในวันนี้ในงานนี้ คือความพอใจของแต่ละคนไม่คงทนถาวร.

ที่มาในวันนี้คนทั้งข้างนอกข้างในก็มาเพราะว่าขอมา มีหนังสือมาทางราชเลขา ฯ หรือผ่านทางใดที่ตนคุ้นเคย และมาเข้าเป็นบัญชียาว ซึ่งไม่ทราบว่ากี่รายการ เพราะว่าไม่ได้นับ *(เสียงหัวเราะ)*. ปีก่อน ๆ เคยนับ แล้วก็ลืม *(เสียงหัวเราะ)*. แต่ปีนี้ได้ทราบมาว่าทั้งหมดมีประมาณ ๕,๐๐๐ คน. ห้าพันคนนี้ ไม่ทราบในใจของแต่ละคน แต่ว่าในหลักหรือถือทางราชการ – เราก็ต้องถือทางราชการ เพราะว่านี่เป็นราชการ – แต่ละคนปรารถนาอยากจะมา.

มิได้บังคับ ก็อาจจะเป็นไปได้ ว่ามีบางคนมาเพราะเป็นหมู่เป็นคณะ ก็ต้องมาพร้อมกัน หรือเลือกกันในหมู่ในสมาคมให้ผู้นั้นมา. อาจจะไม่อยากมา *(เสียงหัวเราะ)* ก็ได้. แต่ว่าส่วนใหญ่ถ้าพูดตามหลักแล้ว แต่ละคนอยากมาด้วยตนเอง ด้วยใจสมัคร. ฉะนั้นการมานี้ ก็มาด้วยความตั้งใจของตน ด้วยความร่าเริง พร้อมที่จะมาเพื่อให้พร เพราะว่าอยากจะมาให้พร. ฉะนั้นพรที่อาจารย์

---

[๑] ทรงเรียบเรียงและปรับปรุงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย ประธานรัฐสภา

ประภาศน์ ได้กล่าวในนามของท่านทั้งหลาย ก็ขอรับไว้ด้วยความยินดี ด้วยความขอบใจ เพราะว่าถือว่าเป็นพรที่ให้มาด้วยสมัครใจ และด้วยความเต็มใจ นับว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุด.

คำให้พร ถ้าเป็นการให้พรอย่างตามแบบคือ เมื่อเขาให้พรกัน ก็ต้องให้พรบ้าง มิฉะนั้นเสียเหลี่ยม *(เสียงหัวเราะ)* เสียหน้า ไม่ถูกหลัก ไม่ทันสมัย ไม่จงรักภักดี ถ้าเป็นเพราะเป็นเหตุต่าง ๆ เหล่านั้น เท่านั้นเอง ก็ไม่ค่อยมีความศักดิ์สิทธิ์นัก แต่ถ้าให้พรด้วยใจ ก็มีความศักดิ์สิทธิ์ และความดี. ตอนแรกก็ตั้งใจมาแท้ ๆ. ต่อมาเมื่อเข้ามาในนี้บางคนก็อาจจะต้องมาคอยตั้งหลายชั่วโมง ก็ชักจะนานชักจะเมื่อย ชักจะเบื่อ ความตั้งใจเดิมชักจะเสื่อม. โดยเฉพาะเข้ามาในที่นี้ และในปัจจุบันนี้ยืนกันแน่นอาจจะทำให้ไม่สบายกาย. กายไม่สบายนี้ อาจจะชักชวนให้ใจไม่สบายได้เหมือนกัน. สภาพจิตก็จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย. การเปลี่ยนแปลงของใจและกายนี้ ต้องยอมรับว่ามี. บางทีคนก็ไม่นึกว่ามี. บางคนนึกว่าวันนี้มาถวายพระพร มีจิตใจเบิกบานร่าเริง เพราะอยากให้พรนั้นเบิกบานร่าเริง จะให้ผู้ที่รับพรนั้นเบิกบานร่าเริง. และเมื่อผู้รับพรเบิกบานรื่นเริงแล้ว ก็สามารถที่จะตอบสนองพรนั้นให้ตนเองและให้หมู่คณะ และบ้านเมืองเป็นส่วนรวม เบิกบานร่าเริงด้วย.

เมื่อเข้ามาแล้ว ก็เกิดเมื่อยบ้าง เกิดร้อน เกิดอึดอัดบ้าง ก็อาจจะทำให้เสื่อมไป. อันนี้ไม่ได้ว่าอะไร แต่ว่าเป็นข้อสังเกต และอาจจะเป็นความเกรงกลัวว่า ถ้าพูดมากต่อไปก็อาจจะเพิ่มความเดือดร้อนและเมื่อเพิ่มความเดือดร้อนทางกายของแต่ละคน ก็อาจจะกระทบกระเทือน ถึงใจของแต่ละคน ที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางเศร้าหมอง ไม่สบาย. พรที่จะได้รับ ที่จริงก็ได้รับแล้ว และกำลังได้รับทุกวินาทีนี้จะเสื่อมลงไป. แทนที่จะเป็นพร อาจจะเป็นความแค้นว่าทำไมพูดนาน (เสียงหัวเราะ) ทำให้พวกเราต้องยืนอยู่อย่างนี้ ทรมานกายใจต่อไป. แต่ก็ขอทรมานต่อไป (เสียงหัวเราะ) เพราะเหตุว่าการทรมานกายใจนี้ก็ทำให้เกิดความคิดเหมือนกัน ถ้าอดทนหน่อย. ก็ขอให้อดทน ไหน ๆ มาด้วยความเต็มใจแล้วขอให้รักษาความเต็มใจนี้ต่อไปอีกสักเล็กน้อย.

เมื่อเราเห็นอะไร ประสบภาพอะไร ได้ยินเสียงอะไรก็ตาม เราก็ต้องเกิดความคิด อย่างเมื่อตะกี้ที่อาจารย์ประภาศน์ ได้อวยพรในนามของท่านทั้งหลาย ก็เกิดความคิดเหมือนกัน. เกิดความคิดหลายอย่าง อย่างหนึ่งก็คือ ความพยายามของอาจารย์ประภาศน์ ที่จะติดป้ายหรือให้ชื่อกับแต่ละคณะของท่าน ด้วยความลำบากยากเย็น เพราะว่าท่าน คือคณะทั้งข้างใน ทั้งข้างนอก เป็นคณะที่มีความแตกต่างกันทั้งนั้น เป็นสมาคมบ้าง เป็นองค์กรบ้าง. อาจารย์ประภาศน์ก็เริ่มด้วยข้าราชการ ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน นี่ก็เป็นการแบ่งเป็นส่วน ๆ ถ้าเราอยากแบ่งเป็นส่วน ๆ ให้ละเอียด ให้ครบถ้วนก็ยากที่จะแจงออกไปได้.

เมื่อตะกี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชเลขา ฯ ก็ได้แจ้งนามของคณะแล้ว – และก็บอกแล้วว่าไม่ได้นับว่ามีกี่คณะ ซึ่งก็เป็นร้อย – จะแจงได้ละเอียดจริง ๆ ก็ต้องเรียกขานห้าพันราย. ห้าพันก็จะใช้เวลานานไม่มีเวลาที่จะมายืนจ้องหน้ากัน *(เสียงหัวเราะ)*. แต่ที่อาจารย์ประภาศน์ ได้แจงมา ด้วยความลำบากและด้วยความเป็นห่วงว่าเดี๋ยวจะถูกกล่าวหาว่า ไม่ได้พูดถึงพวกนี้พวกนั้น ของบุคคลที่ได้มา. ความจริงที่ได้พูด ดูเหมือนจะครบ คราวก่อน ๆ นี้ เคยมีไม่ครบ. คราวนี้ดูเหมือนจะครบ *(เสียงหัวเราะ)*. แต่อย่างไรก็ตามแสดงให้เห็นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้แทนของคณะชนิดต่าง ๆ บางคนก็เป็นผู้แทนของคณะหลายชนิดด้วยซ้ำ เห็นคำนับกันหลายครั้ง *(เสียงหัวเราะ)*. แต่ละคนก็ทำหลายหน้าที่ได้.

ถ้าอยากครอบจักรวาล อย่างที่ได้กล่าวว่า มีข้าราชการ มีคณะกรรมการ สมาคมโน้น สมาคมนี้ เป็นต้น ก็บอกว่าคณะประชาชนคนไทยดีกว่า *(เสียงหัวเราะ)* คือไม่ต้องบอกว่า เป็นเชื้อชาติใด หรือมีศาสนาใด เป็นคนไทยกันทั้งนั้น. แม้จะมีคนต่างประเทศมาปะปนอยู่บ้างในบางโอกาส เขาก็บอกว่าเขาก็เป็นคนไทยเหมือนกัน เขาถือว่าเป็นบ้านเขา เขาสบาย. ก็หมายความว่า ถ้าบอกว่า "พวกเรา" หรือ "พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย" ก็ครอบจักรวาลแล้ว. ข้อนี้ก็ทำให้เกิดความคิดต่อไป ความจริงคิดมาก่อนแล้ว ไม่ใช่คิดเดี๋ยวนี้. คิดอยู่ว่า คนทั้งหลายที่มานี้ ก็มีอาชีพ มีการงานต่างกัน หน้าตาก็ไม่เหมือนกัน แตกต่างกันทั้งนั้น เป็นบุคคล ๆ แต่มีจุดประสงค์อย่างเดียวกันในการมาในวันนี้ คือมาให้พร ก็ทำให้ปลื้มใจ.

เรื่องที่อาจารย์ประภาศน์ได้กล่าวต่อไป เป็นสิ่งที่น่าหมกมุ่นยิ่งกว่าการจำแนกจำพวกบุคคลที่มาในวันนี้. ที่หมกมุ่นมากนั้นคือสถานการณ์ไม่มั่นคงของประเทศชาติของเราทั้งหลาย. เข้าใจว่าอาจารย์ประภาศน์ หมกมุ่นมาก และหมายความว่า ท่านทั้งหลายก็หมกมุ่นมาก เพราะท่านอาจารย์พูดในนามของท่านทั้งหลาย โดยท่านทั้งหลายได้มีฉันทานุมัติให้กล่าว จึงทำให้เข้าใจว่า ทุกคนคงมีความหมกมุ่นอยู่ และมีความตั้งใจที่จะทำหน้าที่ของแต่ละคนแต่ละคน.

วิธีพูดตามแบบ คือพูดว่า ปฏิญาณว่า "พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอปฏิญาณว่าจะทำหน้าที่ด้วยความเสียสละ ด้วยความตั้งใจ ด้วยความสุจริต ด้วยความบริสุทธิ์ใจ". อันนี้เป็นการพูดตามแบบ. ถ้าซาบซึ้ง หรือทราบ คือรู้ซึ้งจริง ๆ ในคำเหล่านี้ ก็จะดี. แต่ยากที่จะทราบ และซาบซึ้ง เพราะว่าแบบมาครอบเรามาก. เช่นบอกว่าจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ก็เห็นได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตนี้

คือไม่โกง คือไม่คอรัปชั่น คือไม่ขโมย ไม่ทุจริต นี่ก็พูดได้ง่าย ๆ แต่ปฏิบัติได้หรือเปล่า เพราะบางอย่างมันไม่ใช่ขโมย บางอย่างไม่ใช่คอรัปชั่น บางอย่างไม่ใช่ทุจริตแท้ แต่ว่าเป็นการทำให้คนอื่นเขาทุจริตได้ หรือเป็นการกระทำที่แสดงออกมาข้างนอกว่าไม่ทุจริต แต่ก็ข้างในก็อาจจะทุจริตก็ได้ หรือข้างในไม่ทุจริต แต่ข้างนอกทุจริตก็ได้. การปฏิญาณตนนั้นจึงต้องทราบและซึ้งและซาบซึ้ง.

เคยเล่านิทานแล้ว – คนที่เคยมาเป็นขาประจำ (เสียงหัวเราะ) ก็ได้ฟังนิทานมาหลายครั้งหลายคราว บางทีก็ซ้ำ – นึกถึงนิทานเรื่องอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายต่อว่าอวัยวะหนึ่ง คือท้อง บอกว่าท้องมีแต่กิน มีแต่รับอาหาร ส่วนอวัยวะอื่น ๆ ต้องทำงานเกือบแย่. ความจริง ถ้าพูดถึงนิทานเรื่องนี้ก็เห็นได้ว่าเข้าใจผิดว่า ท้องนี่เป็นบุคคลหนึ่ง และอวัยวะอื่น เช่น แขน ขาหรือหัว เป็นอวัยวะต่างหาก. ความจริงถ้าอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายไม่ได้อยู่ด้วยกัน ไม่ได้ทำหน้าที่ของตน ทั้งกายนี่ ซึ่งอวัยวะต่าง ๆ เป็นส่วนของกาย ก็ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ บางส่วนอาจจะอยู่ได้ เช่น ถ้าคนไหนประสบอุบัติเหตุแล้วแขนขาด ก็ยังมีชีวิตต่อไปได้ แต่ว่าชีวิตนั้นไม่สมบูรณ์ ร่างกายนั้นไม่ครบถ้วน ทำหน้าที่ไม่ครบถ้วน.

สำหรับท่านทั้งหลาย ผู้ที่เป็นบุคคล หรืออาจจะเป็นสมาชิกของคณะ ก็ต้องทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เกี่ยง ไม่ทุจริต นั่นแหละ. แนวความคิดนี้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าร่างกายสามัคคีกัน คือถ้าส่วนต่าง ๆ ของร่างกายสามัคคีกันอยู่ เรียกว่าคุมกันติด ชีวิตเราก็ยังอยู่ดี. ถ้าส่วนไหนไม่แข็งแรงไม่ทำงาน เราก็เดือดร้อน เดือดร้อนมากบ้าง เดือดร้อนน้อยบ้าง. บางทีส่วนนิดเดียวของร่างกายเสียไปไม่สามัคคี แหวกแนวนอกคอกไป กายทั้งกายต้องแตกสลาย ต้องแตกไปอย่างไม่มีปัญหา เพราะคุมไม่ติดคุมไม่อยู่. จะต้องเสียชีวิตไป กายนั้นอยู่ไม่ได้.

พวกเราก็เหมือนกัน แต่ละคนก็มีหน้าที่ อาจจะมีส่วนในการทำให้ถ่วงความก้าวหน้าของกายใหญ่คือประเทศชาติก็ได้. อาจจะส่งเสริมกายใหญ่นี้คือประเทศชาติก็ได้. บางคนทำงานในทางสร้างสรรค์ก็สร้างสรรค์ได้มาก. คนเดียวสร้างสรรค์ได้มาก. แต่คนเดียวถ้าทำในทางทำลาย คนเดียวนั้นก็อาจจะทำลายได้เหมือนกัน. แต่ว่าโดยที่ชาติประกอบด้วยบุคคลจำนวนมาก ก็อาจจะมองไม่ค่อยเห็น แต่ต้องขอรับรองว่าแต่ละคนแต่ละคนที่ทำดี คือทำอะไรที่เรียกว่าดี ที่สร้างสรรค์ เว้นจากสิ่งที่ไม่ดี ที่ทุจริตที่ทำลายนั้น ช่วยส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก แม้อาจจะไม่เห็นก็ได้.

คำว่า “สามัคคี” นี้ ขอวิเคราะห์ศัพท์ ว่าเป็นการกระทำของแต่ละคน ทำความดีเว้นจากความไม่ดี มีความเข้าใจซึ่งกันและกันของแต่ละบุคคล. อย่างนี้ถ้าชาติสามัคคี ชาติก็ไม่แตกสลายคุมไว้ติด. คำว่าคุมนี้ อาจจะไม่ชอบกัน เพราะเหมือนควบคุม เหมือนคุมขัง แต่คุมหมายความว่าอยู่ติดอยู่เป็นชาติได้. ถ้าอยู่เป็นชาติได้แล้ว ทุกส่วนของชาติก็ได้รับประโยชน์แน่นอน. เช่นเดียวกับร่างกายถ้าคุมอยู่ติด ส่วนต่าง ๆ ก็ได้รับประโยชน์ คือแข็งแรง แล้วก็สามารถที่จะดำรงชีวิตต่อไปอย่างผาสุกได้.

เมื่อได้มาฟัง มาเห็นความหมกมุ่นของท่านทั้งหลาย ในสถานการณ์และความหวังในความสามัคคีจึงขอพูดอย่างนี้. ที่เห็นท่านมาด้วยความเบิกบาน และท่านสามารถรักษาความเบิกบานนี้ได้ จนถึงบัดนี้ก็นับว่าเก่งมาก. คือไม่ใช่ง่าย เพราะว่าต้องอดทนฟังรายชื่อสมาคม และองค์การต่าง ๆ มาอดทนฟังการถวายพระพรของศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย และยังอดทนยืนฟังการพูดวิจารณ์ต่าง ๆ นี้ ก็นับว่าดีมาก และนับว่าเป็นมงคล ก็ขอรับความพยายามของท่าน ความอดทนของท่าน ความตั้งใจดีของท่านเป็นพรอันประเสริฐ.

เมื่อตะกี้ได้บอกว่า “ทรมาน” นี่ทรมานมาพอสมควรแล้ว และพิสูจน์แล้วว่าท่านอดทน. แม้จะเมื่อย แม้จะแย่ แม้จะมึน ก็ยังอดทนอยู่ หมายความว่า พรของท่านนั้นศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อพรของท่านศักดิ์สิทธิ์ พรที่สะท้อนกลับไปก็ศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน. ฉะนั้นก็ขอให้พรที่ท่านนำมา และรักษาไว้ตลอดถึงวาระนี้ จงสะท้อนกลับไปถึงท่านทั้งหลาย ได้รับผลได้รับประโยชน์ สามารถที่จะดำรงชีพ ประกอบกิจการต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จ. เพื่อให้กายใหญ่นี้ มีความมั่นคง. หมายความว่าส่วนต่าง ๆ ของกายคือท่านทั้งหลาย แต่ละคนมีความแข็งแรง ผาสุกได้. บัดนี้ก็ขอจบการทรมานดังนี้.

Royal Speech[1]

Given to the audience of well-wishers
On the occasion of the Royal Birthday Anniversary
At the Dusidalai Hall, Chitralada Villa, Dusit Palace
On Monday, December 4, 1978

This afternoon's meeting has been a traditional function for many years but has not received an official name except it has become unofficially known as the "Lesser Audience". There is the "Grand Audience" at the Amarindr Hall, followed by the "Lesser Audience" in this hall. But this "Lesser Audience" has become grander than the "Grand Audience" *(laughter)*. And each year, inspiration for ideas came to me from this function and from the words of good wishes expressed by Professor Prapas Ouaychai[2] whose name means "giving good wishes" *(laughter)*. Many ideas occurred to me during this function and from the Professor's good wishes. I don't know what to talk about first.

I must begin with the idea that occurred to me on arriving here, before entering this hall. There were lines of well-wishers out there, and they told me that inside, it was full; they could not get in; they had to remain outside. Last year, I already made an observation that those outside complained that they could not go inside; as for those inside, they perhaps did not verbally complain, but their bodies did *(laughter)*; their bodies probably complained that inside, it was so crowded and hot that they could faint. It could be concluded that those outside want to be inside, and those who are inside want to be outside *(laughter)*. This is the first thing that I have found out today, at this function, namely that the satisfaction of everyone is not enduring.

Those who came today, outside as well as inside, had requested their presence by sending a letter though the Royal Secretariat or through their acquaintances, which

---

(1) Revised and translated by His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great.

(2) President of the National Legislature.

resulted in a long list which contained I don't know how many groups, because I have not counted them *(laughter)*. In the past years, I used to count them but then forgot how many there were *(laughter)*. Anyway, this year, I have learned that there are about 5,000 persons in all. Of these 5,000 persons, I do not know what is in each one's heart, but in principle or officially — we must consider it official because today's function is official — each one has indicated the desire to come.

They have not been forced to come, but it is possible that some may have come just because they belong to a group, and they feel obliged to join the group, or this or that person has been chosen by the group or the association. Some of them might not want to come *(laughter)*, but on the whole, in principle, everyone wants to come personally, of his own free will. Therefore, you all come freely and gleefully, all prepared to present your good wishes, because you want to. It follows that the good wishes expressed by Professor Prapas in your name are sincere wishes, and they are highly auspicious.

If the wishes are formulated conventionally, that is, you just follow the crowd, otherwise it might look improper, you might lose face *(laughter)*, or you might be unfashionable, and disloyal... If it is only for these reasons, the wishes would not be so auspicious, but if they are given wholeheartedly, they will be effective and auspicious. At first, you came with real intention to come. Then, when you entered this place, some of you had to wait quite a long time, sometimes for hours, feeling stiff, feeling bored, the initial intention probably began to dwindle, especially when you have to stand packed in here feeling uncomfortable. Physical discomfort can also lead to mental discomfort. The mental state changes all the time. It must be admitted that there are perpetual changes in the mind and the body. Sometimes people are not aware of it. Some of you could think you come here today to bring your good wishes in a joyful spirit because you want these wishes to be happy and joyful ones so that the one who receives the wishes will be happy and joyful. In turn, when the receiver is happy and joyful, he will be able to return these wishes to the givers and the community, for their own joy and happiness.

Once you came in here, you subsequently began to feel stiff, hot, and ill at ease; your good intention may have declined. I do not blame you; I just want to make a comment, and I am perhaps a little afraid that, if I speak any further, it may prolong your discomfort, and if your physical discomfort is prolonged, it may affect your state of mind which may turn into distress and suffering. Instead of the good wishes, which I have already received — I am, in fact, receiving them every second — it may become a negative feeling. Instead of being good wishes, it may become a

resentment as to why I talk for a long time *(laughter)*, resulting in your having to stand for a long time bearing this physical and mental torture. However, I beg you to bear this torture a little longer *(laughter)*, because physical and mental torture can give food for thought if you have some patience. So I want you to hold on to your patience as you have willingly come; please keep that willingness for just a little while longer.

When we see something, or encounter any situation, or hear anything, ideas will occur to us. Just now, as Professor Prapas formulated the good wishes on your behalf, ideas also came to me. Many ideas occurred; one idea was that Professor Prapas was striving to put a tag or a name on each of your groups, very laboriously and with great difficulty, because there are many different groups inside and outside; some are associations; some are organizations. Professor Prapas began with the bureaucrats military personnel, police, and civil servants. This is classifying people into categories; if we want to classify people into categories, accurately and thoroughly, it will be very tedious and almost impossible.

A moment ago, an official from the Royal Secretariat has already announced the list of the groups — and I already told you that I had not counted how many they were; they must be in the hundreds. To be really exact, he should have announced each of the 5,000 persons present here. Five thousand would take a long time; we would not have time to stand here looking at each other *(laughter)*. Anyhow, Professor Prapas has announced, with great difficulty and with fear that he would be accused of having missed out this or that group present here. In the past, there have been some omissions. This time, it seems that he has been very thorough *(laughter)*. Anyway, it shows that you represent various groups; some of you even represent different groups; I saw that some of you took a bow many times *(laughter)*. Everybody can have many functions.

If one wants a complete coverage, instead of mentioning all members of the civil service or the committees of this or that association, it would be better to mention just the group of Thai people *(laughter)*. It means that it would not be necessary to mention the nationality or the religion of anybody; everybody would be Thai people. Even if there are some foreigners on some occasions, these foreigners consider themselves as Thai too; they consider this country their home, and that they are at home. It means that if “we” or “all of Your Majesty’s subjects” is used, it will comprise the whole audience. This leads me to another thought. In fact, I have thought about it before, not just now. All those who came today have different professions and occupations. In fact, even your faces are different, individually,

but, coming here today, you all have the same purpose, that is, to bring me good wishes, and that makes me happy.

In his speech, Professor Prapas expressed his concern, a greater concern than the one about the classification of today's audience. That worry is about the security of our country. I understand that Professor Prapas is very concerned, and you are all very concerned too, because Professor Prapas spoke on your behalf, having been delegated to express your feelings of concern and the determination of doing each and everyone's duty.

In usual practice, it is often declared, "All of Your Majesty's subjects vow to do our duty with selfless determination, honesty, and sincerity." This is a standard expression. If it is done with conviction and full knowledge of the meaning of these words, it is a worthy thing. However, this conviction is very difficult to acknowledge because we are overwhelmed by this conventional expression. It is often said, "We are going to work with integrity." It is generally believed that "integrity" means no swindling, no corruption, no stealing, no dishonesty. It is easier said than done, because some actions are not really stealing, not corruption, not outright dishonesty, but they may induce others to be dishonest, or it may not be outwardly dishonest but inside, it may be dishonest, or inwardly, it may not be dishonest, but outwardly, it may be dishonest. Taking a vow must be done with conviction, and full appreciation of the meaning of the words.

I occasionally tell stories; those who are regular attenders *(laughter)* have heard me tell stories many times, sometimes repeating myself. I am thinking of a story about the organs of the body who complained about one single organ, namely the stomach, that all the stomach did was eat while all other organs had to work and toil. In fact, in this story, it has been misconstrued that the stomach is an individual and the other organs, such as the limbs, or the head are separate members. In fact, if the different organs do not stay together, or do not do their respective duties, the whole body composing of all the members will not be able to survive. Some may survive, like in the case of an accident wher an arm is lost; life can go on. However, the quality of that life is not full; the body is not complete; it cannot fully work.

For each one of you, as individuals or as members of a group, you must work with integrity, without squabbles, without deceit. This line of thought is applicable to the body. If the body has what we could call unity, if all parts of the body are united, the situation is under control, life will be normal. If any part is defective, there will be trouble, some serious, some not so serious. Sometimes, when even a minute part is defective, not working in concert, or out of control, the whole body will

obviously collapse, because the whole system is out of order, out of control. Life can no longer exist: the body cannot survive.

We all have our duties; we may have part in slowing the progress of the main body, that is the nation. We may also help to develop the main body, that is, the nation. Some who work constructively can help significantly in the development of the nation. Even only one individual can make a significant contribution. However if one individual works in a destructive manner, that individual can also cause destruction. But as the nation is composed of a great number of individuals, one single individual's influence may not stand out, but I can guarantee that everyone who does good things, meaning someone who does things that are good and constructive, and refrain from bad and dishonest actions will contribute greatly to the community, even though this may not be visible.

I would like to define the word "unity" as the effort of each one to do good actions and to refrain from bad actions, striving for mutual understanding among individuals. Thus, if the nation is united, the nation will not crumble down; it will be under control. The word "control" is perhaps disliked, because it sounds like "restriction", or "confinement", but in this case, "control" means "hold together" as a nation. If the nation exists, all the components of the nation will undoubtedly benefit. It is the same with the body; if it is under control, every part will benefit, meaning that the body will be healthy and able to live happily.

Having listened to and seen the expression of your concern about the situation as well as your hopes about solidarity, I, therefore, speak in this manner. Your show of a cheerful spirit and the fact that you have been able to keep it up to now is quite a feat. It is not easy, because you had to listen to the long list of associations and organizations; you had to listen to Professor Prapas Ouaychai's speech of congratulations, and then you had to stand here, listening to remarks. This is very good indeed, and it is highly auspicious. I accept your perseverance, your patience, and your good intentions as the best of wishes.

I have mentioned the word "torture". Now you have been tortured long enough, and you have proved your endurance. Although your muscles ached, you felt bad and faint, you still endured. That means that your wishes are effective, and if your wishes are effective, they will in turn bounce back to you. May the wishes that you brought to me which are still sustained return to you, so that you may meet with good luck and success in all your activities to keep the main body (meaning the nation) strong. Thus, each one of you who are components of this main body will be strong and happy. On this note, I terminate your torture.

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา[๒]
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๓

ได้ทรมานท่านทั้งหลายมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว แม้รายชื่อของผู้ที่มาในวันนี้ดูรายชื่อของคณะก็ใช้เวลานาน และคำอำนวยพรของอาจารย์ประภาศน์[๓] ก็ทำให้ท่านทั้งหลายต้องยืนอยู่อีกนาน ฉะนั้นจะขอถามว่าให้ท่านนั่งลงจะดีไหม แล้วก็ขอให้ผู้ที่อยู่แถวหน้านี่เลื่อนมาประมาณ ๒ เมตร มาข้างหน้าที่ให้เลื่อน ๒ เมตร ท่านก็ได้เอา ๔ เมตร อันนี้ก็ไม่เป็นไร เพราะทำให้ได้กำไรที่ประมาณ ๒๐๐ คน คนที่อยู่ข้างนอก ไม่รู้ด้วย ถ้าเขาอยากเข้ามาข้างในก็มีที่แล้ว

ที่ไม่เกรงใจท่านทั้งหลายให้มาอยู่ในที่นี้อย่างอัดแอ ซึ่งที่นี้ก็เป็นที่สำหรับต้อนรับคนจำนวนประมาณสัก ๑,๐๐๐ คน แต่ท่านทั้งหลายมาถึงประมาณ ๔,๐๐๐ คน ย่อมจะทำให้อัดแอ แต่ที่บอกว่าไม่เกรงใจท่านเพราะเหตุว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้ขอมา ไม่ได้กะเกณฑ์ให้มาแต่ประการใด ฉะนั้นความไม่สบายก็ตกอยู่กับท่าน และความรับผิดชอบในความไม่สบายนั้นก็ตกอยู่แก่ท่านเหมือนกัน

แต่การที่ท่านทั้งหลายมานั้นก็ตระหนักดีว่า ท่านมาสำหรับให้พร ให้มีความเจริญ ในโอกาสวันเกิด เป็นประเพณีอยู่ว่า ใครฉลองวันเกิดย่อมมีผู้ที่ไปให้พร โดยมากก็ไปให้พรให้เจริญ ให้พรให้อายุยืนเฉพาะในวันเกิด แต่ก็เป็นประเพณีซึ่งก็มีเหตุผล เพราะว่าถ้าจะไปให้พรกับผู้ใด จะไปให้พรในวันอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วันเกิด ก็อาจจะไม่ค่อยมีเหตุผล และก็อาจจะไม่สะดวกสำหรับผู้ที่ได้รับพร เพราะว่าจะต้องต้อนรับทุกวัน บางคนก็ได้รับพร บางคนก็ได้รับการด่า แต่ว่าการด่านั้นสังเกตดูว่าด่ากันทุก ๆ วัน การให้พรนั้นต้องหาโอกาส แต่ว่าการที่ท่านทั้งหลายมาให้พรนั้นก็น่าคิด เพราะว่าโดยมากก็ให้พรให้เจริญ ให้พรให้ปลอดภัย ให้พรให้แข็งแรง ให้อายุยืน พรนั้นจะเป็นเหตุผลได้อย่างไร เพราะว่าถ้าพูดถึงความแข็งแรงก็แข็งแรง เรื่องร่างกายเป็นสำคัญ ถ้าบอกว่าขอให้ปราศจากโรค แล้วโรคจะไม่เบียดเบียน ก็ต้องเบียดเบียนอยู่ดี เพราะว่าเป็นธรรมดา ฉะนั้นก็แปลกอยู่ที่ทำไมเวลาใครมาบอกว่า ขอให้จงปราศจากโรค ทำไมทำให้แข็งแรงขึ้นจริง ๆ หรืออย่างที่ท่านทั้งหลายมาให้พรในวันนี้ ความจริงสำหรับร่างกายก็เสื่อม

---

(๑) เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

(๒) พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะบุคคลต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการทหาร ตำรวจ นิสิต นักศึกษา พ่อค้า ประชาชน มูลนิธิ และองค์การต่าง ๆ เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา

(๓) ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย

สุขภาพ เพราะว่าก็จะต้องเหน็ดเหนื่อยเดินมา ที่จริงก็ไม่เหนื่อยมากนัก แต่ว่าก็ต้องใช้กำลังกาย เท่ากับต้องใช้สุขภาพของร่างกายมา แล้วก็มานั่งฟัง และมายืนพูด ก็เท่ากับต้องใช้กำลังกาย แต่ว่าการที่ได้รับพรโดยที่ได้มีคำอำนวยพรอันไพเราะเพราะพริ้งของอาจารย์ประภาศน์ ในนามของท่านทุกคนนั้น ก็นับว่าทำให้มีกำลังใจ กำลังใจก็เกิดทำให้มีกำลังกาย เพราะว่ากายกับใจนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนมี เป็นสิ่งที่คู่กันไป คนไหนมีใจแต่ไม่มีกายก็รู้สึกว่าลำบาก ไม่รู้เป็นอะไร คนที่มีกายแล้วไม่มีใจนั้น บางคนก็มี แต่คนเช่นนั้นก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานใด ๆ แล้วส่วนมากเขาก็เรียกว่า “ผี” แต่ว่าผีนั้นความจริงเท่ากับมีแต่ใจ มีทั้งผีดีทั้งผีไม่ดี ผีดีนั้นก็หมายความว่าผู้ที่มีจิตใจดี แต่ก็ต้องไปอยู่ในภพอื่น ส่วนผีไม่ดีนั้นซึ่งมีเป็นอันมากเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติตนไม่ดี ได้ใช้ร่างกายไม่ดี เมื่อไปภพอื่นก็กลับเป็นผีที่ไม่ดี

ดังนี้ ก็เห็นได้ชัดว่ากายกับใจนี้สอดคล้องกัน เพราะว่าผู้ที่เป็นผีดีก็เป็นผู้ที่ได้ใช้กายของตนอย่างมีระเบียบเรียบร้อย ได้ปฏิบัติงานอย่างเพียร และอย่างสุจริต ก็เป็นผีดี ส่วนผีที่ไม่ดีนั้นก็ได้ปฏิบัติด้วยกายของตัว ที่ไม่ดีไม่ชอบ ฉ้อโกงเขาบ้าง หรือกลั่นแกล้งเขาบ้าง ซึ่งพวกเราทั้งหลายก็ไม่ชอบ แต่ว่าผีที่เป็นผีไม่ดีนั้น ตัวผีเองก็คงไม่ชอบเหมือนกัน เพราะว่ากลายเป็นผีไม่ดี ต้องทนทุกข์ทรมานทั้งจิตใจและร่างกายที่เขานึกว่าเป็นของตัว ฉะนั้นคนที่มีทั้งกายและใจอยู่ในปัจจุบันนี้ จึงต้องพยายามใช้กายและใจของตัวให้ดี ถ้าหากว่าวันหนึ่งจะเป็นผีก็จะได้เป็นผีดี แล้วผีดีนั้นก็มีความสุข อันนี้ก็พูดตามที่กลอนพาไป อาจจะเป็นสิ่งที่ประหลาดที่จะพูดในโอกาสที่ใกล้วันเกิดเช่นนี้ จะพูดถึงผี แต่ว่าผีนี้มันก็มีอยู่ทั่ว ๆ ไปทุก ๆ แห่ง ฉะนั้นก็คงไม่เป็นของแปลกนัก

การที่อาจารย์ประภาศน์ได้กล่าวเมื่อตะกี้ถึงกิจการที่ได้ปฏิบัติมา ก็เลยทำให้ประหยัดไม่ต้องเล่าให้ท่านฟังว่าไปทำอะไรบ้าง เพราะว่าถ้ามาอย่างนี้ มาให้พรในวันเกิดนี้ก็กลายเป็นประเพณีไปที่จะได้เล่าเรื่องต่าง ๆ หรือให้ความคิดแปลก ๆ ต่าง ๆ เรียกได้ว่าเป็นการตอบแทนความอุตสาหะที่ท่านมาและตอบแทนพรที่ท่านได้ให้ การที่อาจารย์ประภาศน์ได้กล่าวถึงกิจการต่าง ๆ ก็นับว่ากว้างขวาง แต่ก็เอาจากที่ได้พูด และเอาอย่างที่คิดออกเรื่องหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นเรื่องไม่ใช่ใหญ่โตอะไร ก็เรื่องธนาคารข้าวกับธนาคารโคกระบือ ข้อนี้นะกลุ้มใจมาปีหนึ่งแล้ว เพราะว่ามีคนเขาบอกว่าธนาคารข้าวนั้นไม่เหมาะสมที่จะเรียกธนาคารข้าว คือคำว่าธนาคารนี้เขาคัดค้านกัน ไม่ทราบว่าในใจของท่านทั้งหลายเข้าใจกิจการนี้หรือไม่ ได้เห็นบ้างหรือไม่ หรือได้คัดค้านในใจบ้างหรือไม่ ว่าการใช้คำว่าธนาคารนี้ไม่ถูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารโคกระบือเขาก็ยิ่งคัดค้าน อาจจะเป็นว่านักธนาคารเขาไม่ชอบใจ ที่ว่านักธนาคารนั้นเขาถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ทำไมจะไปเปรียบเทียบกับโคกระบือ แต่ขอแก้ว่า ไม่ใช่แก้ตัว แต่แก้คำว่าธนาคารนั้นอาจจะเรียกว่าเป็นกิจการ อาคารก็แปลว่าตึกหรืออาคาร ธนะก็แปลว่าเงินหรือทองหรือทรัพย์ ที่ใช้สำหรับซื้อขายของ แทนการแลกเปลี่ยนของ ก็เป็นธนะ ธนะก็อาจจะเรียกว่าเป็นความร่ำรวยก็ได้ อย่างคำว่าธนบัตร ธนบัตรก็แปลว่าเป็นบัตร เป็นใบแทนความร่ำรวย ธนาคารก็เป็นอาคารที่เก็บความร่ำรวยไว้ ถ้าหากว่าจะเรียกว่าธนาคารข้าวที่จริงก็เป็นอาคารเป็นยุ้ง คำนี้คนบางคนเขาอยากให้เรียกว่า กิจการยุ้งข้าว ยุ้งข้าวนี้เขาเรียกกันที่เก็บข้าว จะเรียกกันว่ากิจการที่เก็บข้าวก็ไม่ถูกเพราะว่าธนาคารข้าวนั้น มีกิจการที่เกี่ยวข้องเหมือนการธนาคาร มีข้าวอยู่เป็นทุน และเมื่อชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านที่ตั้งธนาคารข้าวนั้น เขาขาดแคลนข้าว เขาต้องการมีข้าวใช้ เพราะว่าเขายังเกี่ยวไม่ได้หรือไม่มีเงินไปซื้อ เขาก็มาขอยืมคือกู้จากธนาคารข้าว เสร็จแล้วเมื่อทำการเก็บเกี่ยวได้เรียบร้อยแล้วเขาก็จะเอามาคืน หรือเขาอาจจะไปหากินรับจ้างทำงาน จะสร้างถนน หรือสร้างบ้าน หรือมาทำสวนหรืออะไรก็ตาม และมีเงิน เขาก็ซื้อข้าวไปทดแทนข้าวที่เขาขอยืมมา หรือกู้มา โดยมีดอกเบี้ย

เรื่องดอกเบี้ยนี้ พวกที่เป็นสมาชิกธนาคารข้าวเป็นผู้ตั้งขึ้นมาเอง โดยมากก็เป็นว่ากู้ยืมข้าวไป ๑๐ ถัง ก็เอามาคืน ๑๑ ถัง หมายความว่า ๑๐% ซึ่งบางแห่งเขาตั้งดอกเบี้ยนั้นเอง ด้วยการตกลงกันระหว่างชาวบ้าน เขาเอามาคืน ๑๒ หรือ ๑๓ ถัง หมายความว่าเป็น ๒๐% ๓๐% อันนี้ไม่ใช่ทางราชการไปบังคับเขา เขาดำเนินกิจการของเขาเอง เป็นการทำให้ชาวบ้านมีข้าวรับประทานในระหว่างที่ยังไม่มีรายได้หรือยังไม่ได้มีข้าวที่เก็บเกี่ยวมา ฉะนั้นทำให้เขาสบายใจ และมีทางที่จะทำงานของตนได้อย่างสบายมีกำลัง อันนี้ ก็ได้เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะให้มีงานทำนอกฤดูกาลการทำนา หรือแม้จะอยู่ในฤดูกาลการทำนา แต่เกิดมีภัยธรรมชาติ เช่นน้ำท่วม หรือน้ำแห้งเกิดขึ้น ปีนั้นเก็บเกี่ยวข้าวไม่ได้ เขาก็จะไปทำอาชีพอื่นก็ได้ เช่น ทอผ้าหรือทำหัตถกรรมอื่น ๆ ไปรับจ้าง เรื่องทอผ้านี้ก็เป็นเรื่องของแผนกศิลปาชีพ ซึ่งเป็นแผนกที่เวลาไปเยี่ยมราษฎร เป็นแผนกสำคัญ ก็ขอเล่านิดหน่อยว่าเวลาไปเยี่ยมราษฎรมีการปฏิบัติอย่างไร เพราะว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องข้าวนี้

การที่ไปเยี่ยมราษฎร มีหน่วยหนึ่งที่ออกไปไต่ถามประชาชนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและดินเป็นหน่วยพัฒนาการหน่วยหนึ่ง อีกหน่วยหนึ่งก็ไปไต่ถามเกี่ยวข้องกับงานในด้านศิลปาชีพ และอีกหน่วยหนึ่งเป็นหน่วยการแพทย์ ไปสำรวจเกี่ยวข้องกับการอนามัยของชาวบ้าน เป็นอันว่าเป็น ๓ หน่วยที่แยกออกไป เมื่อถึงหมู่บ้านหนึ่งหรือถึงจุดหมายแห่งหนึ่งก็แยกเป็น ๓ เมื่อไปเชียงใหม่ตอนต้นปีก็เลยได้ใช้ชื่อว่าเป็น ๓ หน่วยนี้ คือ พ่อ ลูก ๒ คน เป็น ๓ คน ก็หมายความว่าเป็น ๓ หรือกลายเป็น “ทรีโอ” แล้วเราก็เรียกกันว่าเป็น “เดอะ โกสลี่ ทรีโอ” แนะผีเข้ามาแล้ว คือมีการ์ตูนที่เด็กเขาอ่านมีผี ๓ ตัว แต่ผีฝรั่งแล้วเขาก็เป็น “ทรีโอ” เขาออกไปด้วยกันเสมอ ก็มีตัวหนึ่งที่อ้วน คนที่อ้วนก็ถือตัวว่าเป็นตัวอ้วน มีตัวหนึ่งที่ขี้เกียจ คนที่ขี้เกียจก็ถือตัวว่าเป็นตัวขี้เกียจ แล้วมีตัวหนึ่งที่ขี้โมโห ตัวคนที่ขี้โมโหก็เป็นตัวผีที่ขี้โมโห เลยออกไป แต่ความจริงมีประโยชน์มาก และมีประสิทธิภาพมาก เวลาไปถึงไหนก็แยก ๓ ทาง และไปปฏิบัติหน้าที่ตามที่มี เมื่อถึงเวลาแล้วก็กลับมาขึ้นรถไปจุดหมายต่อ ก็ได้งานดีอันนี้เล่าถึงวิธีการที่ทำ จึงเห็นว่ามีการพัฒนาในด้านความเป็นอยู่ที่จะให้เขาทำการเพาะปลูกได้ มีการพัฒนาในด้านที่จะให้เขามีอาชีพ เมื่อการเพาะปลูกไม่เรียบร้อย คือขาดน้ำหรือมีน้ำมากเกินไป

คราวนี้มาพูดถึงน้ำมากน้ำน้อย อันนี้ไปทั่วทุกแห่งจะเห็นได้ ถามว่าปีนี้เป็นอย่างไร บางคนก็บอกว่าน้ำท่วม อีกคนก็บอกน้ำแล้ง ในที่เดียวกัน อันนี้เป็นสิ่งที่น่าคิด เพราะเป็นความจริงทั้งคู่ ทั้งสองอย่างและเป็นความจริงโดยแท้สำหรับชีวิตของคนเราทุกคน เราไม่มีทางที่จะมีความพอใจ ถ้ามีน้ำมากก็บ่นว่าน้ำมาก โดยเฉพาะกรุงเทพ ฯ ก็สบายไป ๓ เดือน มีน้ำมากแล้วก็บอกว่าไม่ดี อีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าปีนี้มันแล้งไม่มีน้ำ ก็ทำให้ไม่สบายเหมือนกัน แต่ละคน ๆ เขาก็บอกว่า ที่เขาบอกว่าน้ำแห้งเสร็จแล้วพอเคี่ยวเข็ญก็เลยทราบว่าน้ำแห้งอย่างไร เพราะว่าข้าวนี้ตอนต้นฤดูจะต้องมีน้ำที่จะให้ต้นข้าวเติบโตขึ้นได้ ตอนต้นฤดูกาลนั้นฝนมาล่า ทำให้ไม่สามารถที่จะปักดำได้ จึงทำให้ข้าวเสียไปบ้าง เสร็จแล้วกลางฤดูกาลฝนมามาก ก็ทำให้น้ำท่วม ต้นข้าวที่ปลูกหรือปักดำช้าไปก็ไม่สามารถที่เติบโตขึ้นมาทำให้ข้าวนั้นเสียไป เปื่อยไปบ้างเวลาปลายฤดูกาล ซึ่งมีข้าวที่รอดจากน้ำท่วมน้ำแห้งมีอยู่ก็เติบโตขึ้นมาถึงจวนจะเก็บเกี่ยวได้ต้องมีน้ำ น้ำก็ขาด ฉะนั้น ก็ถูกต้องที่เขาบอกว่าน้ำแห้งข้าวเสีย ข้าวเสียเพราะน้ำแห้งตาย เพราะตากแดดอยู่เฉย ๆ ก็ตาย บางคนก็บอกว่ามันเปื่อย หมายความว่าโดนน้ำแล้วมันก็เปื่อยเน่า บางคนที่บอกว่าแห้ง เสร็จแล้วเคี่ยวเข็ญ บอกว่ามันจริงว่าแห้ง เสร็จแล้วก็เปียกแล้วก็บางคนที่บอกว่ามันเปียก ก็บอกว่ามันเปียกแล้ว แล้วมันก็แห้ง เป็นของธรรมดาของชีวิตของเรา เวลาเปียกแล้วก็ต้องแห้ง แห้งแล้วก็ต้องเปียก เจ็บแล้วก็ต้องหายเจ็บ หายเจ็บแล้ว

ก็ต้องเจ็บใหม่ เป็นธรรมดา ฉะนั้นดูแล้วการที่ทำกิจการใด ๆ ก็ต้องมีอุปสรรคเสมอ ข้อนี้เห็นได้ว่าการทำนาจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องครบ ถ้าปัจจัยไม่ครบ หรือผิดจังหวะไม่ถูกหลักแล้วข้าวที่เรากินนั้นจะไม่มี

ในกิจการอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเรามาดูในตัวเราเอง ร่างกายของเรา เรามีแขน มีขา มีหัว มีลำตัว มีอวัยวะต่าง ๆ ทั้งภายนอก ภายใน ถ้าส่วนใดไม่สอดคล้องกันเราก็บอกว่าไม่สบาย ป่วย แล้วคนเราที่จะมีความสบายจริง ๆ ก็หาเวลาน้อย ต้องนึกถึงว่าทุกส่วนของร่างกายของเรา จะต้องทำงานให้พร้อมกัน ให้มีความสามัคคีกัน ถ้าไม่มีความสามัคคีกัน ร่างกายของเราต่างคนต่างทำ หรือต่างส่วนต่างทำงานของตัว ก็ไม่สามารถที่จะทำงานได้ ถ้าดูเฉพาะกาย แต่ว่าอีกส่วนก็มีใจ คือจิตใจของเรา ซึ่งจะต้องทำงานเหมือนกัน เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับร่างกาย ถ้าทำไม่สอดคล้องกัน ก็จะเป็นอย่างที่ว่า ก็จะต้องเป็นผีส่วนหนึ่ง แล้วเป็นศพอีกส่วนหนึ่ง ก็ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร ฉะนั้น เราจะต้องรักษากายของเราให้สามัคคีกัน แล้วก็ปรองดองอยู่ดี แล้วก็แข็งแรง เราก็สบาย เมื่อตั้งเป็นคณะอย่างคณะบุคคลที่มานี่ แต่ละคณะ ๆ ถ้าปรองดองกันเป็นคณะก็ตั้งขึ้นมาเป็นคณะ ถ้าเป็นสถาบันอะไรแล้วทำงานตามหน้าที่ของตนก็เป็นสถาบันนั้น ๆ ถ้าหากว่าสถาบันหนึ่ง หรือส่วนหนึ่งของสถาบัน คือบุคคลที่ประกอบเป็นสถาบัน ไม่ทำตามกฎบังคับ หรือตามจุดประสงค์ของสถาบันนั้น ๆ ก็ไม่เรียกว่าเป็นสถาบัน ก็สลายไป พังไป ไม่มีประโยชน์ตามที่ตั้งประโยชน์ขึ้นมา ยิ่งเป็นเรื่องของชาติบ้านเมือง ถ้าแต่ละคน ๆ ต่างบอกว่าตัวเป็นนักอาชีพอย่างนั้น ๆ มีหน้าที่อย่างนั้น ๆ ก็ทำไป นั่นดี ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ให้เป็นประโยชน์อย่างที่อาจารย์ประภาศน์ว่า ปฏิญาณตนแล้ว เมื่อท่านมาโดยสมัครใจของแต่ละท่าน ก็นับว่าต้องยอมรับคำที่ว่า แต่ละคนหรือแต่ละสถาบันจะทำงานในหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อันนี้ก็ถือว่าท่านได้มอบฉันทะให้อาจารย์ประภาศน์พูด อาจารย์ประภาศน์พูดไปอย่างนั้นแล้ว ก็ถือว่าแต่ละคน ๆ จะเป็นผู้ใหญ่ จะเป็นเด็ก จะเป็นผู้หญิง จะเป็นผู้ชาย ทุกคนก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานอย่างนั้นแล้วว่าจะทำหน้าที่ของตน ให้ดี ให้สุจริต ปราศจากอคติ

ฉะนั้นการทำอย่างนี้ คือแต่ละคนตั้งใจจะทำหน้าที่ของตนให้ดีตามที่ตั้งหน้าที่ไว้เป็นของที่ดีมาก และหวังที่จะทำให้ตนมีความสุขสบาย โดยที่แต่ละคนก็มีอาชีพแตกต่างกัน แต่ละคนแต่ละบุคคลก็เป็นคนหนึ่ง ๆ ก็ทำเพื่อความสุขของตน แต่จะยังไม่สมบูรณ์ ถ้าหากว่าแต่ละคนทำหน้าที่ของตน และให้สอดคล้องกับงานอื่น จิตใจของคนอื่น ที่ประกอบขึ้นมาเป็นหมู่สังคมของประเทศไทย เรียกว่าชาวบ้านของประเทศ หรือจะเรียกว่าเป็นประชากรก็ได้ จะเป็นราษฎรหรือเป็นชาวไทยทั้งหมด ถ้าทำให้สอดคล้องกันหมด แต่ละคนทำหน้าที่ของตน และให้ตระหนักไว้ว่าหน้าที่นั้นจะไม่เบียดเบียนคนอื่น จะสรุปอยู่ในคำว่าสามัคคี คือสามัคคีนี่จะต้องมีความฉลาดถึงจะสามัคคีได้ เพราะว่าบางทีเราหวังดีอยากทำดี ใคร ๆ ก็บอกว่าจะทำดี จะซื่อสัตย์สุจริต แต่ถ้าไม่มีความฉลาดแล้ว ไม่รู้ว่าซื่อสัตย์สุจริตคืออะไร ต้องพิจารณาว่าซื่อสัตย์สุจริตคืออะไร ความซื่อสัตย์สุจริตความดีความเผื่อแผ่นั้น ต้องทำความฉลาด ต้องตระหนักต้องพิจารณาว่าคืออะไร เราทำอะไรต้องรู้ว่าไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ ไม่เบียดเบียนเพื่อนร่วมชาติ แล้วงานที่ตนทำก็จะเป็นงานที่ดี งานที่สุจริต งานที่เป็นประโยชน์ ประโยชน์นี้ เป็นประโยชน์ที่ตกแก่ชาติ ถ้าเราทำงานที่ดี ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเผื่อแผ่สอดคล้องกับหน่วยอื่นกับผู้อื่น และให้เป็นประโยชน์ที่เรียกว่าเป็นประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์นั้นตกแก่ชาติ ชาตินี้ก็ประกอบด้วยบุคคลนั่นเอง ชาติถ้าไม่มีบุคคล ไม่มีพลเมือง ไม่มีชาวไทย ไม่มีคนไทย ก็ไม่มีชาติไทย หาไม่ได้ เพราะว่าจะกลายเป็นผีนั่นเอง ไม่เป็นประเทศ ถ้าทุกคนซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นประเทศ ทำดี

ประโยชน์ตกแก่ชาติ เมื่อประโยชน์ตกแก่ชาติแล้วประโยชน์ก็ตกแก่บุคคลนั่นเอง บุคคลทุกคนที่ถือตัวว่าเป็นคนไทยก็จะได้มีความภูมิใจ และมีความสะดวก ความสบาย ความก้าวหน้า ในการที่จะทำให้สอดคล้องนั้นยากเป็นสิ่งที่ยาก ต้องยอมรับว่ายาก และต้องคิดมาก ๆ แม้จะคิดมาก ๆ มีความฉลาดขึ้นมา มีวิชาความรู้ดีขึ้นมา แต่ละคนทำหน้าที่ของตน ก็ยังยากที่จะทำให้ประเทศชาตินี้มั่นคงเจริญดังใจ แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะทำให้ประเทศชาติอยู่รอดได้ เพื่อพัฒนาขึ้นมาให้มั่นคงเจริญดังที่ปรารถนา ถ้าหากว่าแต่ละคนนึกถึงตัวเองมากเกินไป หมายความว่านึกถึงตัวเองในทางที่ว่า ตัวมีความรู้อย่างนี้ ๆ จะต้องให้ความรู้นี้สำเร็จไปคนอื่นไม่เห็นด้วยก็ช่างเขา คนอื่นไม่เข้าใจช่างเขา คนอื่นเสียประโยชน์ช่างเขานั้นไม่ได้ เพราะถ้าประเทศชาติส่วนรวมเสียประโยชน์ ในที่สุดเราเองก็เสียประโยชน์

บางคนที่เป็นผู้ที่มีความฉลาดปราดเปรื่อง ก็เกิดมีทฤษฎีขึ้นมา โดยมากก็ขอยืมมาจากต่างประเทศที่เรียกว่าขอยืมก็เพราะว่าไม่ใช่ของเรา ขอยืมวิชาการต่าง ๆ มาแล้ว ก็นึกอยากทำให้สำเร็จในเมืองไทยจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่เก่ง ได้นำวิชาการทฤษฎีที่ไม่เป็นไทยมาใช้ คือไม่ใช่ของเรา ถ้าเอามาใช้แล้วสอดคล้องกับคนอื่นนั้นเป็นสิ่งที่ดีมาก ยอดเยี่ยม บางทีนำมาใช้โดยที่ไม่สอดคล้องกับประเทศชาติของเรา แต่ว่าก็ดื้อดันอยากจะทำให้เป็นประโยชน์ขึ้นมา คือประโยชน์ของตัว จะได้ชื่อว่าเป็นคนฉลาด ได้ชื่อว่าตัวเป็นผู้ทำในสิ่งที่คนอื่นเขาไม่ได้ทำ และทำสำเร็จ การทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ได้ทำและทำสำเร็จนั้นเป็นของดี แต่ว่าถ้าทำให้คนอื่นเขาเสียประโยชน์ และทำให้ความสำเร็จนั้นเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียว เพื่อจะให้ได้ชื่อนั้นไม่ดี บางทีก็ทำให้กิจการของตนเองล้มเหลวไป อันนี้เป็นความคิดแนวหนึ่งที่อาจจะนำไปพิจารณา อาจจะเป็นประโยชน์ได้

การที่ได้ไปช่วยชาวบ้าน หรือพัฒนาบ้านเมือง จะต้องมีการวินิจฉัยให้ดีพิจารณาให้รอบคอบว่า อะไรควรทำ อะไรยังไม่ควรทำ หรืออะไรทำได้ก่อน ก็ต้องทำ อะไรที่ทำแล้วจะทำให้ชักช้าก็ไม่ควรทำ ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างถนนและการกินข้าว เรื่องหนึ่ง เขามาบอกว่าถนนที่ผ่านตรงนี้มีฝุ่นมาก ขอให้ลาดยางตลอดสายเพราะว่าเสียสุขภาพ อันนี้ก็เป็นความจริง แต่ถ้าหากว่าถนนนั้นเป็นถนนลูกรัง ที่ใช้การได้พอสมควร ก็ยังใช้ได้ เพราะมีสิ่งที่เร่งด่วนกว่าคือจะต้องหาแหล่งน้ำให้ เพื่อที่จะให้สามารถ เพาะปลูกได้ตลอดปี ทำนาและปลูกพืชอื่นๆ หมุนเวียน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีรายได้ขึ้นไปมาก ๒ – ๓ เท่าของที่เคยทำได้ หรืออาจจะมากกว่านั้น เพราะว่าบางปีก็แห้งบางปีก็เปียก ฉะนั้น ก็เลยถาม เขาว่าพวกเราชอบกินอะไร ชอบกินข้าวหรือชอบกินฝุ่น เขาก็บอกว่าชอบกินข้าว ถ้าชอบกินข้าวก็สมควร ที่จะพัฒนาให้ข้าวมีมากขึ้นให้มีรายได้ เมื่อกินข้าวได้แล้วและมีรายได้มากขึ้น การลาดยางพัฒนาถนนนั้น เป็นเรื่องเล็กง่ายมาก เขาก็พอเข้าใจ อันนี้ ที่มาเล่าให้ฟังเพราะอาจจะมีใครมาฟ้องท่านทั้งหลายว่า พระเจ้าอยู่หัวไปต่างจังหวัด ไปเล่นลิ้น แต่ไม่ทราบว่าพูดอย่างนี้ท่านทั้งหลายจะวินิจฉัยว่าเป็นการเล่นลิ้น หรือไม่ แต่รู้สึกว่าเป็นความจริง

อันนี้ เรื่องหนึ่งอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย อีกแห่งหนึ่งที่จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นไปบนภูเขา ตอนนั้นไป เฮลิคอปเตอร์ เวลาลงจากเฮลิคอปเตอร์ เครื่องใบพัดยังไม่ทันหยุด มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชาวม้งวิ่งเข้ามาบอก "พ่อๆๆ ดีใจเหลือเกิน" แล้วบอก "พ่อ ขออย่างหนึ่งได้ไหม ขอให้ไปพบประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้าน" เขาอยากพบก็เลยตกลง บอก "เอา ไปๆ" ก็เดินๆ ไป เดินไปเดินมาก็เลยชักจะรู้ไส้นิดหน่อย ก็บอก กับพวกชาวเขาว่า "ได้ยินว่าอยากได้ถนนขึ้นมาใช่ไหม" "อ้อ.....ใช่ๆๆ อยากได้ถนนขึ้นมาชื่อเลย" หมายความว่าตรงขึ้นมา ภูเขาลำธารอะไรผ่านหมดเลย เขาบอกมีทางขึ้นมาได้ ก็เลยบอกว่า "เอ๊ะ..... ถนนนี่มันแพงนะ ตัดชื่อขึ้นมาหมายความว่าจะต้องบุกเบิกขึ้นมา ตัดเนินภูเขาขึ้นมา" ที่จริงถนนเขาก็มา ได้แล้วอีกข้างหนึ่ง อีกด้านหนึ่ง โดยที่ผ่านไปไร่ ป่าไม้ ดอยอินทนนท์ ทางเหนือของดอยอินทนนท์ไปได้ เขาก็บอกว่า สำรวจทางแล้ว ได้พูดกับเจ้าหน้าที่ ๓ ล้านบาทเท่านั้นเอง ที่จริง ๓ ล้านบาทสำหรับ ถนนที่สร้างอย่างนั้น ก็นับว่าถูกมาก ก็เลยทราบคือทราบดีว่า ถ้าสมมุติว่าบอกเอาอยากได้ถนนชื่อก็เอา เชื่อว่าต้องสิ้นเงินไปกว่า ๓ ล้านบาท แล้วจะเอามาจากไหน ก็เลยบอกกับเขาว่า ตอนนี้ทางขึ้นก็มีอยู่แล้ว รถยนต์ขึ้นมาได้ดีพอสมควร ใช้เวลาเพิ่มขึ้นหน่อย ต้องผ่านทางบ้านห้วยต้องอะไรนั้นนะ ต้องอ้อมหน่อย ก็เลยเป็นอันว่าต้องฉายซ้ำบอกว่า เรากินข้าวหรือกินฝุ่นดี เขาก็บอกกินข้าวดี เขาก็เห็นด้วยที่จะพัฒนา ให้มีข้าวกิน ให้เพาะปลูกทำข้าวโพด ทำอะไรให้ดี เขาก็เห็นด้วย ก็เลยเป็นอันว่าเขาพอใจแล้ว ไม่ต้องทำ ถนนตรงขึ้นมา เขาสบายใจแล้ว แล้วเดินๆ ไป ถามว่า "แล้วประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้านที่เขาอยากพบนะ เขาอยู่ที่ไหน" ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเขาบอก "เออ.....อยากพบเรอะ" นี่แหละเพราะเหตุใด เพราะว่าผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านเขาไปบอกกับประธานรุ่นว่า ขอให้สนับสนุนเขาในการสร้างถนน แล้วเขาจะสนับสนุนให้ไปช่วย ทำศาลารวมใจให้ที่หมู่บ้าน แต่ว่าโดยที่ตกลงกันเรียบร้อยแล้วเรื่องถนน ว่ากินข้าวดีกว่าฝุ่นก็เลย หมดภาระ เขาเลยไม่พาไป

อันนี้ ก็จิตใจของคนนั้นนะมันเป็นเรื่องผลประโยชน์ของตัว ตกลงกันได้ แล้วก็เป็นว่าผลประโยชน์ ของคนอื่นช่างเขา ก็เลยต้องเดินต่อไป ก็ไปเจอประธานรุ่น ก็ไปพูดกับเขา ก็รู้แล้วว่าเขาต้องการอะไร เป็นการแลกเปลี่ยนกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เราก็ทราบดีแล้ว แต่เข้าไปถามว่า "ต้องการอะไร" เขาบอกว่า "ต้องการให้ทำศาลารวมใจ" คือเป็นที่สำหรับชุมนุมของลูกเสือชาวบ้าน แล้วก็มีหนังสืออะไรต่างๆ ที่ เป็นความรู้ ที่เราเคยจัดไว้บางแห่งแล้วสำหรับลูกเสือชาวบ้าน เพื่อที่จะให้เป็นที่ชุมนุมแล้วมาหาความรู้

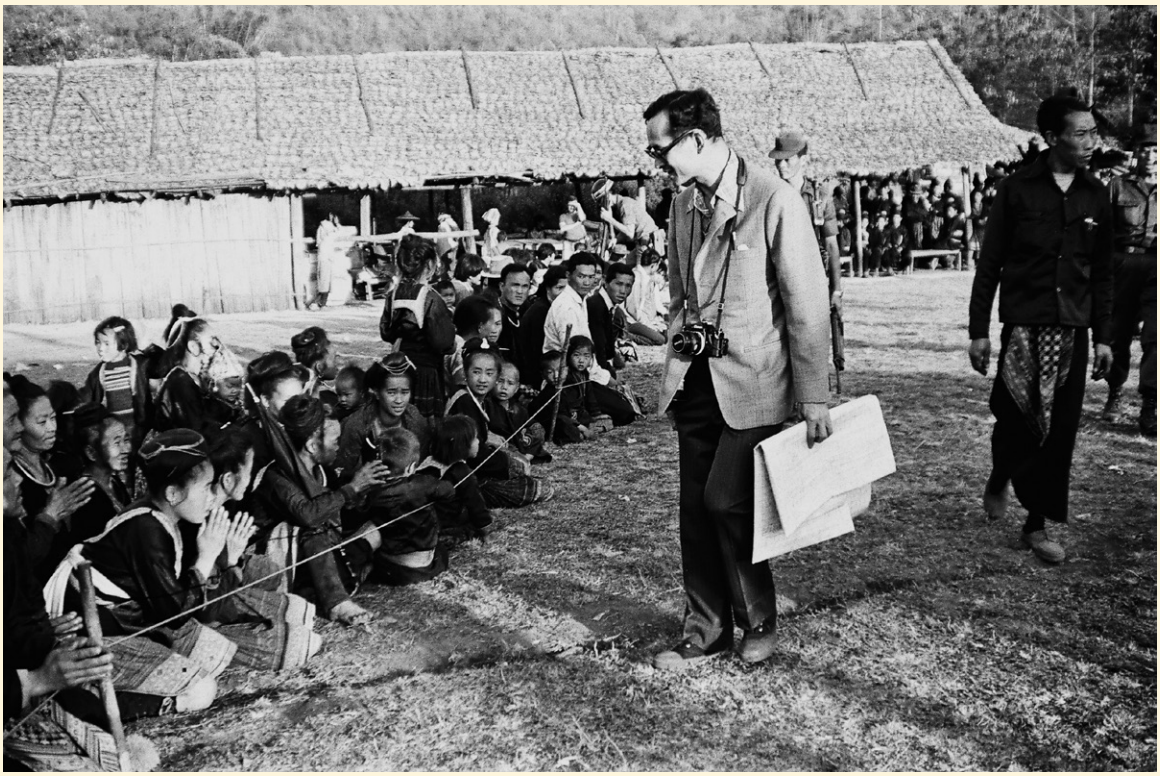

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๒๓ ทรงเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขาที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ หน่วยที่ ๑๕ ห้วยทรายเหลือง (ห้วยแม่สะต๊อบ) และโครงการหลวงปางอุ๋ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ถ้ามีความเดือดร้อนอะไรก็มาจดเอาไว้ มีเจ้าหน้าที่ที่มาจากอำเภอหรือมาจากที่อื่น เขาก็มาที่ศาลารวมใจแล้วก็มาดู เป็นศูนย์รวมสำหรับลูกเสือชาวบ้าน ลูกเสือชาวบ้านจึงจะมีประโยชน์เต็มเปี่ยม เขาก็บอกว่าขอทำ เป็นอันว่าประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้านก็ไม่ต้องสนับสนุนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็เลยไม่ได้สนับสนุนประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้าน แล้วในที่สุดก็ไม่มีใครเสียประโยชน์ เพราะว่าลงท้ายก็ได้ติดต่อเกี่ยวข้องกับเรื่องของลูกเสือชาวบ้าน เรียบร้อยแล้ว แต่ที่เล่าให้ฟังนี้ให้เข้าใจว่า ประโยชน์มันต้องแลกเปลี่ยนกันอย่างนี้ บางทีทำให้สับสนเป็นการเรียกว่าอาศัยกันมาสำหรับมาขอ มาเรียกร้อง ซึ่งบางทีในชีวิตที่อื่น ในด้านอื่นก็ทำกัน ไม่ใช่บางที ทำกันมาก เดี๋ยวนี้ก็ยังทำกันอยู่ ได้ทำมาแล้ว แล้วต่อไปก็จะทำ เขาเรียกว่าแนวร่วมเฉพาะกิจ แนวร่วมเฉพาะกิจบางทีคนก็ไม่ได้รักกันจริง ๆ หรือไม่ได้มีอุดมคติเหมือนกัน ไม่มีนโยบายเช่นเดียวกัน แต่ก็ร่วมกันโดยเฉพาะในทางการเมือง สมมุติว่ามีรัฐบาล เราไม่ต้องสมมุติเพราะมีรัฐบาลอยู่แล้ว มีรัฐบาลแล้วก็มีพวกที่ค้านรัฐบาล ด้วยอุดมคติ แต่โดยมากด้วยผลประโยชน์ พวกที่มีผลประโยชน์ก็อาจจะหลายพวกอยากที่จะล้มรัฐบาล อันนี้อย่ามาว่าชี้โพรงให้กระรอก เพราะว่ากระรอกทำแล้ว เขาทำกันอย่างนี้ เอาว่าพวกหนึ่ง ไม่ใช่ว่าไม่ชอบรัฐบาล เขาชอบ แต่ว่าเขาชอบผลประโยชน์มากกว่ารัฐบาล เขาก็ไปเข้ากับอีกคน อีกฝ่ายหนึ่ง ร่วมกัน เอะอะ ๆ ว่ารัฐบาลไม่ดีอย่างโน้นไม่ดีอย่างนี้ แล้วก็ร่วมกันก็อาจมีกำลังมาก สามารถที่จะล้มรัฐบาลได้ คือต่อสู้สำเร็จ

อันนี้ เป็นเรื่องเก่าแก่ ปัจจุบันก็ยังมี อนาคตก็ยังมี แต่ว่าเรื่องเก่าแก่จะว่าต้นตำรับก็ไม่ใช่ มีตั้งแต่สมัยคนเป็นคนขึ้นมาก็ทำกันอย่างนี้ แต่ที่มีชื่อมากที่สุดก็เรื่องสามก๊ก คือสองก๊กก็ต้องเข้ากัน ไม่ชอบกันไม่รักกันนะ ต้องเข้ากันล้มก๊กที่สาม เสร็จแล้วเวลาก๊กที่สามนั้นล้มแล้ว สองก๊กนี้ก็เป็นอริกัน ก๊กที่ล้มไปแล้วก็มาเข้าอีกก๊ก ถ้าใครสนใจหรือไม่ต้องสนใจเท่าไรเพราะเห็นมาตลอดเวลา ดูประวัติศาสตร์ มันก็เป็นอย่างนั้น สามก๊กนี่เป็นตลอดเวลา บางทีเราเป็นนักเรียนเรียนประวัติศาสตร์ เรางง บางคนที่ชอบ ประวัติศาสตร์เพราะว่าดูจะเป็นของดี จะเป็นเรื่องของวิวัฒนาการของโลกมนุษย์ ดูไปดูมาแต่ก่อนนี้เราอยู่ ในป่าในดงในถ้ำ จนกระทั่งมาสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้น มีวัฒนธรรมมีอารยธรรมขึ้นมา มันน่าตื่นเต้น แต่เวลาเรียนประวัติศาสตร์ในชั้นสูงขึ้นมาลึกซึ้งขึ้นไป มันก็มีเรื่องของผลประโยชน์ทั้งนั้น จะเห็นว่าสงคราม ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุใด เพราะอยากเป็นใหญ่ ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์เวลาไหน ครั้งไหน ครั้งใด ที่ไม่มีสงคราม ประวัติศาสตร์สมัยนั้นไม่เป็นประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นอย่างนั้น ส่วนใหญ่เวลาเรียน ประวัติศาสตร์สากล ก็เรียนถึงสงครามครั้งโน้น ครั้งนี้ เกือบจะไม่ได้พูดถึงสมัยที่สงบศึกแล้วก็เป็นสงบสุข แล้วก็ความสงบศึกที่เป็นประวัติศาสตร์จริง ๆ ฉะนั้น การที่เรามุ่งอยากให้มีความสงบ เราต้องมุ่งที่จะไม่ให้ มีประวัติศาสตร์ แล้วก็ไม่เป็นสิ่งที่เสียหายอะไร อันนี้ที่เปลี่ยนเรื่องไปหน่อยนะ แต่ว่าถ้าดู ๆ ไปสมัยไหน ที่ไม่ตีกัน มีความสุข ความก้าวหน้าในทางความสงบ ไม่ค่อยเป็นประวัติศาสตร์ เพราะมันเรียบ ๆ

เมื่อหลายปีมาแล้ว ตอนที่ไปสหรัฐอเมริกา มีทีวีอเมริกันมาสัมภาษณ์ เขาถามว่าในรัชกาลของ ท่าน ท่านต้องการอะไร จุดหมายต้องการอะไร อยากให้รัชกาลของท่านจารึกในประวัติศาสตร์อย่างไร ก็ต้องตอบเขาว่า ความปรารถนาคือว่ารัชกาลนี้ขอไม่จารึกในประวัติศาสตร์ ไม่ให้มี เขาก็แปลกใจ แต่ท่านทั้งหลายคงไม่แปลกใจ เพราะอธิบายแล้วว่า ถ้ามีความสงบ มีความเรียบร้อยของประเทศชาติ จะไม่เป็นประวัติศาสตร์ เราไม่ต้องการประวัติศาสตร์ เวลาไหนที่มีสงคราม มีความยุ่งยาก ตีกันนั้นนะ เป็นประวัติศาสตร์ ฉะนั้น ที่ต้องการก็คือต้องการให้เมืองไทยอยู่ไปอย่างสงบ ไม่ต้องมีอะไรโลดโผนเท่าไหร่ ไม่ต้องมีชื่อ ไม่ต้องดัง แล้วจะมีความสุข และจะยั่งยืน วันไหนที่จะดังเราก็จะดังได้ เพราะว่าเราสงบ พวกที่ดัง ทั้งบุคคล ทั้งประเทศ ที่ชอบดัง โดยมากดังได้ แต่ดังไม่ได้นาน เพราะว่าถูกตีหัวตาย ถ้าอย่างนั้นต้องแน่นอน คนไหนที่อยากดังต้องถูกตีหัวแน่ ก็เลยไม่อยู่นานได้ อันนี้เป็นหลักอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ว่าขอให้ท่านทั้งหลายไม่ทำอะไร แต่ทำงานทำการในหน้าที่ ในฐานะของแต่ละคนที่จะต้องทำ ให้ทำ อย่างดี ๆ ทำเรื่อยไป ไม่ใช่ทำอย่างที่จะอยากดีเด่น ทำดีเด่นไม่ใช่อยากดีเด่น ทำให้ดีแล้วก็จะดีเด่นเอง ไม่ใช่ว่าจุดประสงค์ที่จะทำเพื่อให้ดีเด่น ทำเพื่อให้ดีเรื่อย ๆ ทำให้หน้าที่ที่มีให้สำเร็จ แต่ไม่ใช่จุดประสงค์ ที่จะดีเด่น ก็อย่างที่ว่าไม่ใช่ทำเพื่อดัง แต่ว่าถ้าต้องการจะดังเมื่อไหร่ก็จะดังเอง แล้วดังดีด้วยดังไพเราะ ไม่ใช่ดังอย่างน่ารำคาญหรือน่าเกลียด

ฉะนั้น ก็ได้พูดหลายเรื่องแล้ว เป็นอันว่าที่จริงตั้งใจจะมาบอกว่า ที่ท่านทั้งหลายมาให้พร ก็ทำให้ มีกำลังใจ มีกำลังกายแข็งแรง ถ้าบอกว่าให้พรให้เจริญ ก็จะต้องบอกเหมือนสมเด็จกรมพระยานริศ ฯ เมื่อไปเฝ้าท่านเมื่อพระชันษา ๙๐ ไปบอกว่าขอให้ทรงพระเจริญถึงวันประสูติของท่าน ขอให้ทรง พระเจริญ ตอนนั้นท่านรับสั่งไม่ค่อยได้ เพราะเสียงไม่ค่อยออก เสร็จแล้วท่านก็บอกว่า “เจริญแล้ว” ความจริงก็ถูก เราไปบอกให้ท่านทรงพระเจริญ ไปสั่งให้ท่านเจริญ ความเจริญมันเรื่องของท่าน ท่านเกิดมาท่านก็เจริญแล้ว แต่เวลานั้นฟังแล้วก็ตกใจ เราอึ้ง เลยไม่รู้จะพูดอะไรต่อไป แต่ถ้า ท่านทั้งหลายมาบอกว่าทรงพระเจริญ ก็เข้าใจว่ามีความปรารถนาดี อยากให้เจริญ อันนี้ก็ถือว่าเป็น กำลังใจ และจะทำให้กำลังกายดีขึ้น เพราะว่าถ้าจิตใจเบิกบาน ร่างกายย่อมแข็งแรงขึ้น โรคภัยไข้เจ็บ ถ้ามีมาก็ผ่านไปได้

ฉะนั้น การที่ท่านมาในวันนี้ ก็นับว่ามีผลดี แล้วก็หวังว่าจะเป็นผลดีแก่ท่านทั้งหลายด้วย เพราะว่ามาอยู่ในที่อัดแอ ก็ย่อมเมื่อย ย่อมกระวนกระวายเป็นของธรรมดา แต่ถ้าเอาไปพิจารณาดูแล้ว เมื่อยแล้วมันก็หายเมื่อย มันเป็นไปได้อย่างนั้น แล้วทุกสิ่งทุกอย่างเป็นตามกฎเกณฑ์นี้ว่า เราเมื่อยเวลานี้ อีกหน่อยก็หายเมื่อย ถ้าหากว่าอยากจะทำอะไร มันก็เมื่อยเหมือนกัน จะทำงานทำการอะไรก็ตาม ถ้าทำด้วยร่างกายมันก็เมื่อยกาย แต่ถ้าทำด้วยใจจะว่าเมื่อยใจ มันหนักใจ มันเหนื่อยใจ มันเป็นไปได้ ฉะนั้น การทำงานทำการ ถ้าทำด้วยความร่าเริงใจที่จะทำงานทำการ ความเมื่อยนั้นจะหมดไป ความเหนื่อยจะไม่มี หรือมีแล้วเราก็ไม่รับ เพราะว่าความเมื่อยของกายความเหนื่อยของใจนั้นมันมีเสมอ แต่ถ้าเราไม่รับ มันจะไปไหน มันก็ไม่มี มันเกิดเมื่อยขึ้นมาแล้วก็หายไป ฉะนั้น การที่จะทำงานให้ดี ก็ต้องมีความร่าเริง ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อมีความตั้งใจแล้ว ต้องมีความอดทนเหนียวแน่น อย่างเช่นนั่งอยู่นี่ก็เมื่อย เมื่อยก็บอกไม่เป็นไรนั่งต่อไป ความเมื่อยมันอยู่ไหน มันไม่อยู่แล้ว คืออยู่แต่ว่ามันทำอะไรเราไม่ได้ เพราะเราไม่รับ อันนี้เป็นหลัก ถ้าเราทำงานอะไรก็ตาม ทำงานด้วยกาย หรือทำงานด้วยใจ ความเมื่อยเหนื่อยจะเกิดขึ้น แต่งานนั้นต้องทำ ถ้าทำงานนั้นด้วยความร่าเริง ด้วยความอดทน ด้วยความเพียร งานนั้นจะสำเร็จ โดยที่ความเมื่อย ความเหนื่อยมาขัดขวางไม่ได้ ความเมื่อยความเหนื่อยนั้นจะต้องล่าถอยไป จะมาโจมตีเราไม่ได้ เวลาเราทำงานนั้นสมมุติว่าเสร็จแล้ว บอกว่า เอ๊ะ.....ตะกี้คุณเมื่อย คุณเหนื่อยมาแล้วคุณเมื่อยคุณเหนื่อยไปไหน กลับบ้านไปแล้ว อันนี้เป็นของสำคัญ เมื่อเราทำด้วยความตั้งใจดีอย่างนี้ งานก็สำเร็จไปด้วยดี แล้วก็จะต้องพยายามที่จะพิจารณาด้วยให้รู้ว่าเรากำลังทำงานอะไร ไม่งั้นเดี๋ยวเรากำลังทำงานอะไรอย่าง แล้วก็ทำไป กลอนพาไป พูดถึงอย่างตะกี้ พูดอะไรแล้ว เสร็จแล้วทำไปทำมา กลอนพาไป ก็ไปทางโน้นทางนี้ ไปเปลี่ยนเรื่อง เวลาเราทำงานเราก็ต้องพยายามพิจารณาว่างานนี้ต้องทำ และงานนี้คืออะไร ให้รู้อยู่ตลอดเวลา เมื่อรู้อยู่ตลอดเวลาแล้ว งานนั้นเราก็จะทำได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อทำได้ต่อเนื่องแล้ว งานนั้นก็สำเร็จแน่ และเมื่อทำแล้วก็ต้องพยายามดูอยู่เสมอว่า งานนั้นถึงขั้นไหน ไปได้แค่ไหนแล้ว ก็จะได้เห็นว่างานที่ทำนั้นครบถ้วนได้ในไม่ช้า ฉะนั้น วิธีการที่จะทำงาน หรือจะวางตัว บำเพ็ญตัว จะต้องอาศัยการระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ก็จะเป็นงานที่ดี งานที่ไม่เหนื่อย งานที่ไม่เมื่อย งานที่สำเร็จ งานที่น่าปีติยินดี

ก็ขอให้ท่านทั้งหลายประกอบด้วยความตั้งใจ และด้วยความอดทน ความสำเร็จจะเป็นของท่านทุกอย่าง โดยเฉพาะที่ท่านบอกว่า จะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และอดทนนั้น ก็เชื่อว่าจะเป็นผลดีต่อส่วนรวม ซึ่งตกแก่ประเทศชาติ และผลดีนั้นจะตกแก่แต่ละคน จะเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ จะเป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย จะเป็นผู้ที่มีหน้าที่งานการใดๆ ถ้าทำดังนี้แล้วก็จะมีความสำเร็จเรียบร้อย ก็ขอให้ท่านทั้งหลายมีความร่าเริงใจ มีความอดทน มีความตั้งใจให้มั่นให้ดี ก็จะประสบความสำเร็จทุกประการ ขอให้ท่านมีกำลังในจิตใจ ในร่างกายดังนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนและแก่ส่วนรวม

พระราชดำรัส[๑]

ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๔

ก่อนอื่นขอถามว่าจะนั่งหรือจะยืน คือว่าถ้ายืนก็ยืนไป ถ้านั่งก็นั่งไป ผู้ที่อยู่ในศาลานี้ได้นั่งลงก็ทำให้เห็นหน้าทั่ว ๆ ไปได้มากขึ้น และปีนี้ก็มากันจำนวนมาก ตามรายงานว่า ๒๑๓ คณะ ๕,๗๐๐ กว่าคน จนต้องล้นออกไปข้างนอก ผู้ที่อยู่ข้างนอกก็มีจำนวนมากเหมือนกัน

การที่ท่านทั้งหลายได้มาในวันนี้ ได้สละเวลาและได้ต่อสู้กับความเมื่อย ต้องเบียดเสียดกัน แต่ต้องขอบอกว่าที่ท่านทั้งหลายได้มาในวันนี้ได้คุ้มค่าอย่างหนึ่ง อย่างน้อยอย่างหนึ่งแล้ว ที่ได้ฟังอาจารย์ประภาศน์ อวยชัย กล่าวเมื่อตะกี้ ที่ว่าคุ้มมิใช่ว่าท่านอาจารย์ได้กล่าวชมเชยและให้พรเท่านั้นเอง ส่วนที่สำคัญมากก็มีอยู่ แต่ก่อนที่จะว่าถึงสิ่งที่สำคัญก็นึกถึงสิ่งที่หนักใจเล็กน้อย เพราะอาจารย์ได้พูดว่า ได้ทรงเข้าไปปฏิบัติในการบริหารในทางนิติบัญญัติ และในทางตุลาการ โดยที่อาจารย์ประภาศน์เป็นนักกฎหมายก็ขอพูดสักเล็กน้อยว่าหนักใจ เพราะเดี๋ยวหาว่าไปก้าวก่ายกับบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ฉะนั้นการที่ได้แจ้งเช่นนั้นก็จะต้องให้เข้าใจว่าที่อาจารย์พูดอย่างนั้น เข้าใจว่าได้ให้คำแนะนำกับทางบริหารทางนิติบัญญัติ ทางตุลาการ มิใช่เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะว่าตามกฎหมายรัฐธรรมนูญก็มีอยู่ และตามตำราของการปกครองของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญก็มีว่า ประมุข พระมหากษัตริย์ที่เป็นประมุขในระบอบประชาธิปไตยนั้น พระมหากษัตริย์มีจะเรียกว่าสิทธิก็ไม่ใช่ มีหน้าที่ที่จะให้คำแนะนำกับรัฐบาล มิใช่ว่าจะเข้าไปเกี่ยวหรือไปข้องหรือไปปฏิบัติในการบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ เป็นการให้คำแนะนำตามตำราของกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ในตำราของกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งในประเทศและนอกประเทศ ถ้าสนใจก็อาจจะไปถามอาจารย์ประภาศน์เองก็ได้ ว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง ในทฤษฎีทั้งในปฏิบัติ บางสิ่งบางอย่างก็ใกล้เคียงกับทฤษฎี บางสิ่งบางอย่างก็จะต้องแก้ไขจากทฤษฎีก็มี

ฉะนั้น การที่ท่านทั้งหลายมาในวันนี้ ก็ได้ประโยชน์อยู่อย่างหนึ่งคือได้ความรู้ แต่ความรู้หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากก็มีอีกข้อหนึ่ง ข้อนี้ก็เท่ากับเกี่ยวข้องกับการปกครองประเทศที่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย หรือการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ให้มั่นคง ให้ปลอดภัย มีอยู่ในคำพูดของอาจารย์ประภาศน์ ซึ่งไม่ทราบว่าท่านทั้งหลายจะได้สังเกตหรือไม่ เพราะว่าท่านได้พูดหลายอย่าง ท่านได้พูดเกี่ยวข้องกับกิจการต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติเป็นผลดีต่อส่วนรวม แต่ข้อนี้เองที่มีความสำคัญ ไม่ใช่ว่าฟังแล้ว

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

ปลื้มใจ เพราะว่าเหมือนว่าได้ชมแล้วก็บ้ายอไป แต่หากว่าฟังแล้วได้คิด ปลื้มก็ปลื้ม และได้คิดว่าควรที่จะมาขยายความ ท่านทั้งหลายที่มาในวันนี้ก็หลายคณะ จะไม่เรียกว่าเป็นสมาคม หรือเป็นชมรม หรือเป็นอะไร เดี๋ยวจะผิดพลาดไปเดี๋ยวจะต่อว่าว่าไม่ได้บอกว่าคนนั้นคนนี้มาจากสมาคม หรือคนนี้เป็นโรงเรียน หรือคนนี้เป็นชมรม คนนี้เป็นกรรมการอะไร จะเรียกว่าเป็นคณะ แม้จะ ๑ คนก็เรียกว่าเป็นคณะ คณะต่าง ๆ ที่มาในวันนี้ ทั้งในศาลานี้ ทั้งนอกศาลา มีงานการ มีฐานะ มีอาชีพ มีหน้าที่ต่างกัน มีทั้งในด้านคนที่อยู่ในกรุงก็มี คนที่อยู่ในเมืองจังหวัดต่าง ๆ ก็มี คนที่อยู่ในชนบท ตามนา ตามสวน ตามไร่ ตามภูเขาก็มี ฉะนั้นที่มาในวันนี้ มาจากบุคคลหลายจำพวก บุคคลหลายฝ่าย แต่ที่มาในวันนี้ก็ล้วนเหน็ดเหนื่อยในการมา เหน็ดเหนื่อยในการคอย เหน็ดเหนื่อยในการยืน ก็มาสำหรับให้พร การที่ท่านทั้งหลายมาให้พรนั้น ก็ทำให้เกิดอะไรอย่างหนึ่ง ก็คือความปลื้มใจว่าท่านทั้งหลายก็อุตส่าห์มาอยากมาพบ แต่ข้อสำคัญก็อย่างที่ว่ามาพบกัน มาอยู่ในที่เดียวกัน เท่ากับแสดงว่าทุกคนจะมีอาชีพอย่างไรก็ตาม ก็ต้องมีชีวิตอยู่อย่างมีความปรารถนาที่จะมีความก้าวหน้า ฉะนั้นก็จะต้องช่วยกันให้ชีวิตนี้ก้าวหน้าดีขึ้น ต้องอาศัยสิ่งที่เป็นส่วนสำคัญ ที่กล่าวเมื่อตะกี้ว่าอาจารย์ประภาศน์ได้ชี้ขึ้นมาส่วนสำคัญนั้นก็คือสามัคคี

คำว่าสามัคคีนี้ฟังแล้วก็เบื่อ ทุกคนฟัง เวลาไปที่ไหน ท่านผู้ใหญ่ไปที่ไหน บอกว่าจงอยู่ในสามัคคีธรรม ขอให้ตั้งอยู่ในสามัคคีธรรม คนไทยตั้งอยู่ในสามัคคีธรรมจึงจะรอดพ้น ฟังแล้วอาจจะเบื่อก็ได้ คำว่าสามัคคี แต่ว่าถ้ามาคิดอย่างสามัคคีคืออะไร สามัคคีคือการร่วมแรงกันทำงานอย่างหนึ่งก็เป็นสามัคคี แต่สามัคคีคือความครบถ้วนก็เป็นสามัคคี ดังที่เรียกว่าสมังคี สมังคีหรือสามัคคีก็เหมือนกัน สมังคีก็ฟังได้ชัดขึ้นหน่อยว่าแปลว่าให้พร้อม ให้ไปด้วยกันหรือให้มาอยู่ด้วยกัน คือไม่ใช่คนเท่านั้นเองที่จะสามัคคี

ส่วนต่าง ๆ ของงานทั้งหลายก็ต้องสามัคคี ต้องสมังคีต้องพร้อม ข้อนี้อาจจะยังเข้าใจยากว่าทำไมต้องพร้อมทำไมต้องสามัคคี แต่ถ้าอธิบายอย่างที่เคยอธิบายแล้ว ผู้ที่เคยมาเมื่อ ๒ – ๓ ปีที่นี่ก็อาจจะจำได้ว่าเคยพูดถึงว่า คนเราต้องสามัคคีในตัวเอง อย่างสมมุติว่าเราจะเดินก้าวไปที่ไหน ถ้าร่างกายไม่มีความสามัคคีไม่สมังคีกัน เราไม่มีทางที่จะเดินไปไหน คือ ถ้าสมมุติว่าอวัยวะของเราจะพูดได้ สำหรับเดินไปต้องใช้ขาใช้เท้า ก็ต้องตกลงกันว่าจะใช้เท้าไหนยันเท้าไหนก้าว ถ้าเขาไม่สามัคคีกัน เขาไม่ปรองดองกัน เขาไม่ตกลงกัน ก็บอกว่าจะไปก่อน ต่างคนจะไปก่อน ผลเป็นอย่างไร นี่ที่บอกว่าจะนั่งหรือจะยืนก็เพราะอย่างนี้ เพราะว่าถ้าพูดอย่างนี้บอกว่าให้เดินและใช้เท้า กลัวทุกคนจะหกล้ม เพราะว่าเดี๋ยวเท้าของแต่ละคนจะไม่สามัคคีกันจะแย่งกันไปก่อนก็หกล้ม คือว่าสำหรับอย่างทหารเขามีข้อบังคับ หรือมีระเบียบว่าเวลาหน้าเดินก็เอาเท้าซ้ายเดินก่อน ไม่งั้นไม่รู้ว่าจะก้าวไปทางไหน เพราะว่าเคยเห็นแล้วทหารที่ยังฝึกไม่ได้หรือยังไม่ได้ฝึกเลย เวลาบอกหน้าเดินบางทีก็จะชนกัน จะหกคะเมนเพราะว่ายังไม่ทราบระเบียบว่า หน้าเดินก็คือเดินก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าแล้วก็เมื่อยันแล้วก็ก้าวเท้าขวาออกไปข้างหน้าอีกที ถ้าเท้าเขาสมังคีกันก็เดินได้ ถ้าหากว่าไม่สมังคีกันก็อาจจะทะเลาะกัน แล้วก็ไม่สำเร็จกิจในการเดิน อันนี้ก็เป็นตัวอย่างว่าทำไมต้องสามัคคี ทำไมต้องสมังคี สำหรับในสิ่งที่อาจจะก้าวหน้ากว่าหรือลึกซึ้งกว่าสักเล็กน้อย ก็คือผู้ที่ขับรถ ก่อนที่จะขับรถต้องหัดขับรถ นี่ถือว่าเป็นรถที่แบบเก่านะ ไม่ใช่รถแบบใหม่ที่เดี๋ยวนี้นั่งแล้วก็แล่นไปเอง แต่ว่ารถแบบถือหลักว่าต้องติดเครื่อง ต้องเหยียบคลัตช์ ต้องเหยียบคันเร่ง ต้องใส่เกียร์ และก็ต้องถอนคลัตช์แล้วก็เหยียบคันเร่งไปพอสมควร หรือถ้าอยู่บนที่เทก็ต้องจับห้ามล้อมือ อันนี้สำหรับผู้ที่ขับรถเป็นก็รู้สึกว่า เอ๊ะนี่มาพูดอะไร สำหรับผู้ที่ขับรถเป็นเขาก็บอกว่าธรรมดาเขาก็ทำกันอย่างนี้ แต่ว่าหวนระลึกถึงตอนที่หัดขับ ตอนที่หัดขับนั้นถ้าอยู่บนที่เท แล้วก็ใช้รถที่มีเกียร์ธรรมดา ไม่ใช่เกียร์อัตโนมัติ ก็คงต้องจำได้ว่าเหยียบคันเร่งไปแล้วยังไม่ได้ปลดเบรคมันก็ไม่แล่น เครื่องก็ดับหรือกระตุกไป ถ้าไม่เหยียบคันเร่งแต่ปล่อยเบรคเร็วเกินไปก็ถอยหลัง ไม่พอดี เพราะว่าไม่สมังคี กิจการต่าง ๆ ไม่สมังคี มือที่ถือเบรคมือเท้าที่กดที่เหยียบคันเร่ง เท้าที่ผ่อนคลัตช์มิได้สมังคีกัน คือไม่สอดคล้องกัน ไม่สามัคคีกัน ทำให้กิจการนั้นไม่เรียบร้อยไม่ราบรื่น บางทีไปได้กระตุกไป คนที่นั่งอยู่ในรถก็ว่าหัวแตกกันแน่อย่างนี้ ฉะนั้นแม้จะในเรื่องขับรถก็ต้องให้มีสมังคี สำหรับผู้ที่ขับรถไม่เป็น ฟังอย่างนี้ก็อาจจะไม่รู้เรื่องเหมือนกัน แต่ว่าไปถามคนที่เขาขับรถเป็นก็อาจจะเข้าใจ

ถ้าหากว่าพูดถึงเรื่องอื่นที่กว้างขวางออกไป จะเป็นการปฏิบัติกิจใด ทำอะไรก็ตาม มันต้องหลายส่วนไม่ใช่ส่วนเดียว ทุกอย่างต้องไปพร้อมกัน คือ ในการปฏิบัติตนในอาชีพการงานของแต่ละคน ๆ คนหนึ่งคนใดนั้นไม่ได้ทำอย่างเดียว ทำทุกอย่างทำหลายอย่าง แต่ว่าก็อาจจะหนักไปในทางหนึ่งทางใด เพราะมีหน้าที่ต่างกัน แต่ว่าถ้าไม่สอดคล้องกัน มันก็เป็นการเบียดเบียนกัน ก็ไม่สมังคี งานการนั้น ๆ ก็ไม่ก้าวหน้า ยิ่งขยายออกไปเป็นเรื่องของส่วนรวม จะเป็นส่วนรวมของคณะ หรือส่วนรวมของสมาคม หรือส่วนรวมของสถาบัน จนส่วนรวมของประเทศชาติ ถ้าไม่สามัคคีกัน ถ้าไม่สมังคี ถ้าไม่พร้อมเพรียงกันเป็นการขัดขากัน ไม่ไปไหน แล้วทั้งหมดก็เสีย อย่างเช่นว่าเท้าที่ไม่สมังคีกัน จะต้องการก้าวหน้าไปพร้อมกัน ในที่สุดผลก็คือมีหวัง อย่างเบา ๆ ก็หกล้ม อย่างหนักเข้าไปขาก็อาจจะหักได้ ก็หมายความว่าตัวขาเองก็หัก ตัวขาเองก็เสียหาย คนเราถ้าไม่สามัคคีกัน ส่วนรวมก็ไม่ได้รับประโยชน์ งานไม่ไป ส่วนตัวก็อาจจะเสียหายได้ แต่ในที่สุดก็จะต้องเสียหายอยู่ดี เพราะว่าถ้าสมมุติคนอื่นเสียหายมันก็กระทบมาเพราะมันสามัคคีเหมือนกัน คือความดีก็สามัคคี ความไม่ดีมันก็สามัคคีได้เหมือนกัน ไม่ใช่ผูกขาด ฉะนั้น

ถ้าทำดีพร้อมกันก็ยิ่งดีใหญ่ ที่มาอธิบายคำว่าสามัคคีอย่างนี้ เพราะอย่างที่ว่าตอนต้นว่าเวลาพูดถึงสามัคคี ทุกคนก็ทำหน้าเบื่อแล้ว เพราะฟังหูตูบ สามัคคีขอให้ทำดีโน่นทำดีนี่ สามัคคีช่วยกันเพื่อส่วนรวม น่าเบื่อ ฟังแล้วน่าเบื่อ แต่ว่าถ้าไม่ทำ เราไม่ได้มานั่งอยู่อย่างนี้ เราไม่ได้มามีความสุขพอสมควรที่เรามีอยู่นี่ ไม่ใช่ว่าเราเป็นคนที่เดือดร้อน เราก็มีความอยู่ดีพอสมควร ไม่ใช่อยู่อย่างแร้นแค้น คราวนี้เมื่อเราอยู่อย่างดีพอสมควรอย่างนี้ ถ้าในประเทศยังมีคนที่อยู่ไม่สบาย เราก็ต้องพยายามช่วยเขานี่แหละต้องทำงานให้งานนั้นสามัคคี ก็มาในข้อที่อาจารย์ประภาศน์พูด บอกว่าทุกส่วนของงานต้องสอดคล้องกัน อันนี้ส่วนนี้ที่อาจารย์ได้พูดแต่ว่าผ่านไป แต่เป็นจุดที่สำคัญ คือทุกสิ่งทุกอย่างต้องทำสอดคล้องกัน คนที่มีหน้าที่อย่างแต่ละคนก็มีหน้าที่งานการของตัว ทำงานการของตัว และมองในแง่ว่างานของตัวเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม ทำไปเรามีความรู้เฉพาะด้านหนึ่ง เราก็ต้องรู้ว่าคนอื่นเขาก็มีความรู้เฉพาะด้านของเขา แล้วก็มันต้องสอดคล้องกัน ในงานการพัฒนานี่เห็นได้ชัดว่าต้องทำอย่างนี้

เมื่อ ๓–๔ วันนี้ที่อยู่ที่สกลนคร ไปที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อว่าหมู่บ้านนางอย อยู่กิ่งอำเภอเต่างอย ชื่อเขาน่าเอ็นดูดี แล้วก็อำเภอเมืองสกลนคร ชื่อนามสกุลของชาวบ้านแถวนั้นก็มีคำว่างอยเสมอ ก็เข้าใจว่าเป็นชื่อของท้องที่นั้น เหมือนว่ากรุงเทพ ฯ ก็ชื่อว่าบางกอก นั่นก็ชื่อเขาเป็นบ้านนางอย เคยไปเมื่อ ๒ ปี คนเขาก็จนและอยู่ในอิทธิพลที่เรียกว่าก่อการร้ายเพราะว่าอยู่ใกล้กับภูเขา ไปอีกนิดเดียวก็ถึงภูเขา ไปดูแล้วก็รู้สึกว่าจะช่วยได้ เมื่อปีที่แล้วก็ได้เริ่มโครงการหลัก ก็คือให้ชาวบ้านเขาเพาะปลูกสิ่งที่เขาถนัดที่จะเพาะปลูก เช่น ผัก หรือถั่ว หรือข้าวโพด นอกจากนั้นก็ปลูกข้าว แต่ว่าสำคัญอยู่ที่ว่ายังขาดแคลนน้ำ เมื่อต้องการน้ำ และก็มีน้ำมากเกินไปในเมื่อไม่ต้องการ อันนี้เป็นปัญหาสำคัญอยู่เสมอ เพราะว่าเวลาฝนตกมาก น้ำลงมาแล้วก็ท่วมทำความเสียหาย แล้วน้ำก็ไหลไปเหลือแต่ความแห้งแล้ง ถ้าจะพูดกันว่าปีนี้นึกว่าน้ำจะไม่ท่วมแล้ว แต่ก็มีน้ำท่วม ปัจจุบันเวลานี้กำลังมีน้ำท่วมที่ปัตตานี นราธิวาส แล้วก็จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้หลายจังหวัด ซึ่งอาจจะยังไม่ทราบกัน บางคนไม่ทราบเพราะว่ามาจากบ้านก่อนฝนจะกระหน่ำลงเป็นน้ำท่วม แต่ว่ามีน้ำท่วม ฉะนั้นก็ต้องหาทางที่จะบรรเทาความเดือดร้อนของน้ำท่วม เวลาน้ำท่วมเสร็จน้ำมันไม่เหลือจะให้ปลูกข้าว เพราะว่าถ้าน้ำท่วมแล้วข้าวเสียก็ต้องปลูกใหม่ เมื่อปลูกใหม่น้ำก็ไม่มีแล้ว ไปหมดแล้ว ฉะนั้นที่หมู่บ้านนางอยนั้นก็เป็นเช่นเดียวกัน คนจนมาก เพราะว่าการเพาะปลูกไม่ค่อยเรียบร้อย ก็ไปตั้งโครงการที่จะช่วยในด้านชลประทาน ในระหว่างที่สร้างชลประทานอยู่ก็ช่วยในด้านอนามัย ในด้านการเรียน การสอน ในด้านอาชีพในครัวเรือนปีนี้ไป มีความก้าวหน้าทันตาเห็นปีเดียว ก็เพราะว่ามีความสามัคคี ชาวบ้านเองก็สามัคคีผู้ที่ไปทำนั้นก็สามัคคี มีผู้ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์ที่เกษียณแล้ว แต่ก็ยังไปทำงานเกี่ยวข้องกับโภชนาการ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการเกษตรก็ไปช่วย และไปขอให้หน่วยต่าง ๆ และองค์การต่าง ๆ ได้เข้ามาช่วยในด้านการเงิน ในด้านวิชาการก็เป็นอันว่าภายในปีเดียวก็สร้างความเจริญขึ้นมาได้ ยังไม่สร้างเสร็จ เพราะว่ากำลังสร้างเป็นโรงงานสำหรับผักกระป๋อง ให้ชาวบ้านเขาปลูกมะเขือเทศแล้วก็เอามะเขือเทศใส่กระป๋องสามารถที่จะจำหน่ายได้ ชาวบ้านปลูกอะไรย่อมต้องจำหน่ายมีตลาดที่จะจำหน่ายได้ ถ้าเราไปสนับสนุนให้ปลูกแล้วก็ไม่สามารถที่จะให้ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ ที่เขาผลิตจะเป็นการปลูก การเลี้ยงสัตว์ หรืออะไร ก็ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ อันนี้เป็นหลักใหญ่อย่างหนึ่ง ฉะนั้นมันก็ต้องสมังคีแล้ว สมังคีระหว่างการเพาะปลูก คือวิชาการการเพาะปลูกทั้งหลายซึ่งไม่ใช่น้อย มีความลำบากมาก การปลูกข้าว ปลูกผัก ทำกสิกรรมนี่เป็นงานที่หนัก เป็นงานที่ยาก และงานถ้าไม่ช่วยกันเป็นงานที่เสี่ยง เพราะว่าชาวบ้านถ้าต้องลงทุนซื้อพันธุ์มาซื้อปุ๋ย ทำดิน เตรียมอะไรทุกอย่างนี่ก็ต้องลงทุน และถ้าหากว่าดินฟ้าอากาศไม่อำนวยก็เสียหมด ก็เสี่ยง

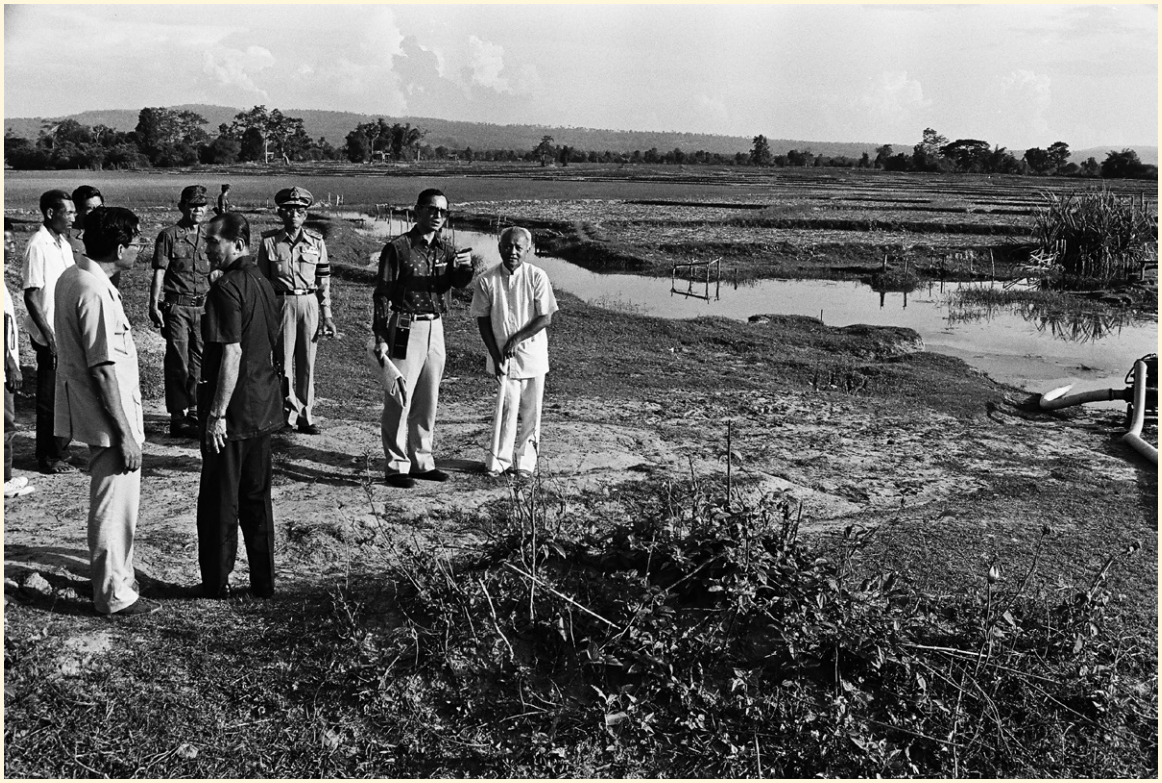

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๔ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการพัฒนาตามพระราชดำรินางอย - โพนปลาโหล ตำบลเต่างอย อำเภอเมืองสกลนคร (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเต่างอย) จังหวัดสกลนคร

แต่ถ้าทำได้แล้วไม่มีตลาด คือขายไม่ออก ก็แย่เพราะว่าล่มจม ฉะนั้นก็ได้ทำโรงงานนี้ซึ่งภายในปีหน้านี้ก็จะสำเร็จขึ้นมา สามารถที่จะให้ชาวบ้านในบ้านนั้นมีรายได้ที่สม่ำเสมอ

พูดถึงการตลาดนี้ก็กระโดดไปจังหวัดเลย จังหวัดอุดร ไปที่จังหวัดอุดรเดี๋ยวนี้กสิกรเขามีความเดือดร้อน เพราะว่าได้ปลูกข้าวโพดและมันสำปะหลังเยอะ บอกว่าข้าวโพดนี่จะขายได้ ๒.๕๐ บาท แต่ว่าใครไปซื้อก็ซื้อ ๑.๒๐ บาท เขาก็แย่ ขาดทุน เพราะว่าการตลาดไม่ได้ทำให้สอดคล้อง แม้จะมีราคาประกัน ๒.๕๐ บาท ไม่มีใครไปซื้อ ไม่มีใครไปซื้อ ๒.๕๐ บาท เมื่อไม่ซื้อ ๒.๕๐ บาท ชาวบ้านที่ปลูกก็แย่ ฉะนั้นก็ต้องหาวิธีการอย่างหนึ่งโดยจัดให้มีผู้ไปรับแล้วก็ส่งโดยที่ใช้วิธีที่ประหยัดที่สุด แล้วก็อาจจะจ่ายให้กสิกรได้กิโลละ ๑.๘๐ บาท ๑.๙๐ บาท เขาก็จะอยู่ได้ ได้ขอร้องให้เขาทำอย่างนี้ และขอร้องให้แม่ทัพภาค ๒ คือทหารให้เขาช่วยด้วย ก็ไม่ทราบว่าคนอื่นจะร่วมมือด้วยหรือไม่ ที่จะไปทำให้กสิกรที่ได้ผลิตผลขึ้นมาและกำลังจะล่มจม ถ้ากสิกรเหล่านั้นล่มจม ก็รู้สึกว่าจะยุ่ง ไม่ใช่เฉพาะที่จังหวัดอุดร แต่จังหวัดอื่น ๆ ก็มีอีกมากหลายและก็จะเกิดความเสียหาย จะเกิดความสิ้นเปลือง เพราะว่าก็ได้ฟังได้ยินว่ากสิกรได้รับคำแนะนำจากผู้ที่หัวใส ให้เดินขบวน เดินขบวนนั่นไม่ทราบว่าเป็นประโยชน์สำหรับใคร เพราะว่ากสิกรเหล่านั้นเขาก็ต้องเสียเงินค่ารถสองแถว หรือค่าใช้จ่ายมากรุงเทพ ฯ มาหาท่านนายก ฯ เสร็จแล้วท่านนายก ฯ ก็ต้องบอกว่าท่านจะช่วย เมื่ออย่างนั้นก็พอใจแล้วก็กลับบ้าน มันก็เสียเงินไปหลายร้อยเหมือนกัน ก็ทราบดีว่ารถที่นั่งไปมานี่ก็หลายบาท ยิ่งระยะไกล

สมมุติมาจากอุดรหรือจากชัยภูมิหรือจากนครสวรรค์หรือจากพิษณุโลกก็หลายบาทต่อคน หลายบาทต่อคนนั้นนะ มีประโยชน์อะไร เสียน้ำมัน น้ำมันเดี๋ยวนี้มันก็แพง เสียค่าสึกหรอของรถ รถนั้นก็เป็นรถต่างประเทศ หมายความว่าทำให้เผาผลาญน้ำมัน ทำให้รถสึกหรอไปโดยเปล่าประโยชน์ ถ้าเราช่วยแทนที่จะเดินรถมาโดยขนคนมาสำหรับมาแสดงพลัง แต่ว่าแทนที่จะใช้อย่างนั้น เอารถเหล่านั้นมาขนข้าวโพดเข้ามาที่ที่เขารับซื้อ แล้วก็ขนสินค้าอะไรต่อไป นั่นนะมีประโยชน์ แต่ถ้าขนคนมาแล้วก็ร้องโวก ๆ ๆ แล้วก็กลับไปมันไม่มีประโยชน์ ไม่เกิดประโยชน์อะไร เป็นการสิ้นเปลือง อันนี้เป็นวงเล็บ

มาพูดถึงสามัคคีต่อไปว่าหมายความว่าจะต้องสอดคล้อง งานจะต้องสอดคล้องกันทั้งในส่วนของงาน ทั้งในส่วนบุคลากร คือคนก็ต้องมีความปรองดองกัน ทั้งในด้านหลักวิชา ทั้งในด้านจิตใจ สามัคคีนี้ก็แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือแบ่งเป็นสามัคคีของวิชาการ ก็อย่างที่ว่าขับรถเมื่อกี้ มือที่ถือเบรคแล้วก็มือที่ถือพวงมาลัย เท้าที่เหยียบคลัตช์ผ่อนคลัตช์ออกมา เท้าที่เหยียบคันเร่งนั้นต้องสามัคคีกัน เพราะว่าเป็นหลักวิชาต้องเป็นอย่างนั้น สามัคคีอีกอย่างก็คือสามัคคีในจิตใจ คือปรองดองกันโดยเมตตากรุณากัน คนเราถ้าทำงานแล้วไม่เมตตากัน ไม่กรุณากัน มันแห้งแล้ง แห้งแล้งแล้วไม่รู้ว่าทำงานทำไม มีชีวิตทำไม แล้วก็ลงท้ายคนที่มีชีวิตมาแล้วก็ย่อมมีชีวิต คนที่เกิดมาเขาไม่ตาย ถึงเวลาตายเขาก็ตาย แต่ว่าคนที่เกิดมาต้องมีชีวิต เมื่อมีชีวิตแล้วก็แห้งแล้งมันก็อยากตาย ถ้าอยากตายมันก็ไม่มีประโยชน์ เพราะว่าถ้าจะไม่ตายมันก็ไม่ตาย มันเป็นธรรมดา ฉะนั้นถ้ามีชีวิตอยู่ก็ต้องมีชีวิตทำงานทำการและมีความคิด ถ้ามีความเมตตากรุณาซึ่งกันและกันชีวิตก็ไปได้ เมื่อชีวิตไปได้แล้วส่วนรวมก็ไปได้ ถ้าหากว่าสามัคคีในทางเมตตากรุณา ก็หมายความว่าถ้าเห็นคนอื่นเขาทำอะไรก็ช่วยเขา ถ้าเขาทำดีก็ชื่นชม ถ้าเขาทำไม่ดีก็ตักเตือน ถ้าตักเตือนก็ไม่ใช่ไปตักเตือนเขาอย่างที่จะทำให้เขาเจ็บใจเปล่า ๆ ก็ไปตักเตือนเขาอย่างทำให้เขามีกำลังใจ เห็นว่าตรงไหนบกพร่องให้เขาเข้าใจ ถ้าเขาเข้าใจแล้วเขาก็อาจจะเห็นว่าเขาบกพร่องตรงนั้น ๆ แก้ไขอย่างไร นั่นนะเป็นเมตตา ที่ว่าพ่อแม่ตีลูกรู้สึกว่าดุร้าย ที่จริงการตีลูกนั้นก็เป็นความเมตตากรุณา เพราะว่าเป็นการตักเตือน ถ้าหากว่าพ่อแม่ตีลูกด้วยโทสะ ด้วยความโกรธเคือง นั้นนะไม่ดี แต่ถ้าตีลูกเพราะอยากให้เข้าใจ นั้นนะเป็นเมตตา เมตตากรุณานั้น ไม่ได้หมายความว่าให้มานั่งยอกันชมกัน เมตตากรุณานี้บางทีก็เป็นการตักเตือนกันช่วยกัน แต่อย่างนุ่มนวล ไม่ใช่ตักเตือนอย่างรุนแรงที่จะเป็นการที่เรียกว่าด่ากัน ความจริงเวลามีใครมาตักเตือนเราแล้วเราก็รู้สึกว่าไม่ค่อยพอใจอยู่เสมอ รู้สึกขุ่นเคืองแล้วก็หาว่าเขาด่า แต่ว่าบางทีถ้าพิจารณาแล้วเขามาตักเตือนอย่างนิ่มนวล แล้วเรารู้ว่าเขาหวังดีจริง ๆ ก็ไม่โกรธ แล้วก็เป็นประโยชน์ ไม่เป็นการด่า ฉะนั้น การตักเตือนก็เป็นการเมตตากรุณาอย่างหนึ่งเหมือนกัน อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของสามัคคีด้านจิตใจ ฉะนั้น ถ้าแต่ละคนเข้าใจถึงคำว่าสามัคคีก็เป็นบทเรียนที่ ๑ ที่ทำให้บ้านเมืองนี้จะมีความเจริญ จะมีความมั่นคงปลอดภัยได้ส่วนหนึ่งอย่างแน่นอน

ที่ได้กล่าวอย่างนี้ ก็มาจากที่ท่านทั้งหลายมาจากหลายคณะจำนวนมากนี้ มาอวยพรในโอกาสที่จะเป็นวันครบรอบวันเกิดในวันพรุ่งนี้ และได้มอบฉันทะให้อาจารย์ประภาศน์ อวยชัย เป็นผู้กล่าวให้พรในนามของท่านทุกคน ก็นับว่าได้ประโยชน์ได้ผลดี ข้อหนึ่งก็ทำให้มีความปลื้มใจที่ได้เห็นท่านทั้งหลายได้มาที่สำคัญที่สุดก็ได้แสดงถึงความมีความสามัคคีปรองดองกัน และให้สำนึกในความสามัคคีปรองดองว่าเป็นพลังอันใหญ่สำหรับให้ส่วนรวมอยู่ดี และส่วนตัวแต่ละคนก็อยู่ดี คำว่าอยู่ดี ที่จริงตั้งใจจะจบแล้วตอนนี้ แต่ขอต่อท้ายนิดหนึ่งว่าความอยู่ดีนี้ต้องเปรียบเทียบ เดี๋ยวนี้โดยมากก็พูดกันว่าแร้นแค้น ฝืดเคือง ตะกี้ก็ไปเจอพ่อค้าคนหนึ่งถามว่าเป็นอย่างไร เขาบอกว่าแย่ เขาไม่ได้บอกว่าแย่แท้ เขาบอกว่าฝืด เพราะว่า

เศรษฐกิจมันฝืด เขาก็เลยขายไม่ค่อยได้ ความจริงก็ขายไม่ค่อยได้เพราะว่าไม่ใช่ว่าน้ำมันแพง เพราะว่าน้ำมันมันน้อยลงในโลก เพราะทั่วโลกมีความฝืดเคืองน้ำมัน ไม่ใช่เมืองไทย ทั่วโลกมีความฝืดเคือง แต่ว่ามีหมอฝรั่งคนหนึ่งมาเมื่อคืนนี้ คุยไปคุยมาเขาก็พูดว่า เอ้อ กรุงเทพ ฯ นี่ยอดเยี่ยมยิ่งกว่านิวยอร์ครถมันแน่นจริง นี่หรือฝืดเคือง เขาก็ฉงนเหมือนกัน ก็แปลกทำไมเมืองไทยฝืดเคือง ที่จริงก็ฝืด ราคาสินค้าอะไรต่าง ๆ มันก็แพงขึ้น เป็นของธรรมดา ถ้าเงินเดือนขึ้นราคาสินค้าก็ขึ้น ราคาสินค้าขึ้นก็ต้องเรียกร้องเงินเดือนขึ้น เป็นของธรรมดา ที่เรื่องมันเกิดขึ้นก็เพราะว่าคนมีความอยู่ดีกินดีขึ้น แล้วก็เมื่อมีมากขึ้นมันก็มีความต้องการมากขึ้น อันนี้ถ้าดูในทางหลักของเศรษฐกิจ ทฤษฎีเศรษฐกิจเขาก็มีอย่างนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจก็นั่งอยู่แถวนี้เหมือนกัน ก็รู้ดีว่าถ้าหากว่าเศรษฐกิจก้าวหน้าราคาสินค้าขึ้น ถ้าราคาสินค้าขึ้นความจริงในตำราก็ปลื้มใจ ก็บอกว่าก้าวหน้า ถ้างบประมาณแผ่นดินสูง เขาก็ปลื้มบอกว่าประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง เพราะว่าใช้เงินมาก อันนี้เศรษฐกิจอยู่ในตำราว่าถ้ายิ่งหมุนมากยิ่งดี ยิ่งแพงยิ่งดี นี่ความจริงพูดตามเรื่อง อันนี้ก็เป็นวิธีเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง การค้าขายมีมาก สมมุติว่าอย่างนี้ ปลูกข้าวกัน ปลูกข้าวที่เชียงใหม่ แล้วก็ขายข้าวส่งมากรุงเทพ ฯ เสร็จแล้วเราอยากได้ข้าวที่เชียงใหม่ เราไปซื้อข้าวที่เชียงใหม่ไม่มี ต้องซื้อกรุงเทพ ฯ เขาบอกว่าดี เขาบอกว่ารุ่งเรือง เพราะว่ามีเข้าบัญชีมาก ข้าวผลิตได้เท่านั้น ๆ ตันเสร็จแล้วขายได้เท่าไร ๆ ส่งมา บรรทุกกี่ตัน ๆ มากรุงเทพ ฯ เสร็จแล้วก็บรรทุกกี่ตัน ๆ ไปเชียงใหม่ก็อันเดียวกันนะ นี่แหละเศรษฐกิจเขาเป็นอย่างนี้

แต่ถ้าสมมุติว่าอย่างที่อันนี้นักเศรษฐกิจเขาบอกว่าถอยหลังเข้าคลอง ไปที่ส่องดาว จังหวัดสกลนคร มีโครงการที่จะให้ชาวบ้านปลูกข้าวหอมมะลิ เพราะว่าข้าวหอมมะลินี้ขายได้ราคาดี เมื่อปลูกหอมมะลิได้แล้วให้ขาย แล้วให้ซื้อข้าวเหนียวบริโภค อันนี้เขาเห็นว่าดี ในทางเศรษฐกิจก็อาจจะดี เพราะว่า

ทำให้มีการผลิตข้าวหอมมะลิเยอะ แล้วมีการซื้อขายข้าวหอมมะลิ มีการซื้อขายข้าวเหนียว ลงบัญชีของกระทรวง ก็ปลื้มใจว่าประเทศไทยผลิตข้าวได้เท่านั้น ๆ มากทีเดียว แต่อันนี้อาจจะไม่เห็นด้วย คือไปถึงเขาพูดว่าจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ เข้าไปคัดค้านเลย นี่ยุ่ง ยุ่งแต่ว่าก็ต้องยุ่ง คือบอกว่าขอให้ชาวบ้านเขาปลูกข้าวเหนียวให้พอบริโภคเสียก่อน ถ้ามีที่พอหรือมีข้าวมากพอแล้วสำหรับการบริโภคของตนให้ปลูกหอมมะลิเป็นสินค้าก็ได้ แต่ว่าข้าวที่เขาปลูกนั้นก็สำหรับมาบริโภคเอง ก็เข้าใจว่าไม่เข้าในบัญชีของกระทรวงเศรษฐการ กระทรวงเศรษฐการเขาไม่ชอบ เพราะดูว่าประเทศไทยผลิตน้อย ความจริงประเทศไทยผลิตมากกว่า ๒๐ ล้านตัน มากกว่าแน่ แต่ว่าเขาผลิตข้าวแล้วก็บริโภคเอง ตั้งหลายร้อยตัน หลายพันตันประชาชนเขาปลูกข้าวเพื่อบริโภคเองเยอะแยะ อันนี้ถึงว่าเศรษฐกิจจะต้องพยายามให้ชาวบ้านสามารถผลิตสิ่งของที่เขาบริโภคเอง เพราะเหตุว่าในกรณีของข้าวหอมมะลิที่ส่องดาว ถ้าหากว่าเขาผลิตข้าวหอมมะลิพ่อค้ามาซื้อก็จะกดราคา แม้จะมีราคาพยุงเท่านั้น ๆ ก็น่ากลัวพ่อค้าบอกว่าไม่มียุ้งใส่ ไม่สามารถที่จะไปซื้อไม่มีทุน แล้วใครจะไปบังคับให้ซื้อได้ ก็ทำให้ชาวนาที่ผลิตข้าวนั้นต้องขายในราคาถูก คือถ้าไม่ขายข้าวนั้นก็เสียไป เสียทรัพยากรไป เมื่อไม่มีเงินหรือมีเงินน้อยก็ไปซื้อข้าวเหนียวได้น้อย ในที่สุดเขาปลูกข้าวหอมมะลิก็จะขาดทุนยิ่งกว่าจะปลูกข้าวเหนียว ถ้าหากว่าจะขายข้าวหอมมะลิก็ถูกกดราคา ในที่สุดจะไปซื้อข้าวเหนียวสำหรับมาบริโภคก็ต้องซื้อในราคาแพง เพราะว่าพ่อค้าเขาบอกว่าชาวนาเขาปลูกหอมมะลิเสียมากทำให้ปลูกข้าวเหนียวน้อยทำให้ราคาแพง อันนี้เป็นกฎของตำราเศรษฐกิจ ในที่สุดชาวนาเหล่านั้นขายข้าวหอมมะลิในราคาที่นับว่าถูก และก็ต้องซื้อข้าวเหนียวในราคาที่นับว่าแพง อันนี้จึงใช้ไม่ได้ อันนี้เป็นการเอาเปรียบ แต่ว่าไปสอนเขาว่าอย่างนี้ดี ฉะนั้นที่อำเภอส่องดาวปีหน้าถ้านักสถิติของกระทรวงพาณิชย์ไปก็อาจจะเสียใจว่าไม่ได้ปลูกข้าว เพราะว่าเขาปลูกข้าวแล้วก็บริโภคเองสบายดี ปลูกข้าวแล้วก็สร้างยุ้งฉางแล้วก็อาจจะทำโรงสีเอง ตกลงไม่ผ่านกระทรวงเลย ก็มีกินอิ่มหนำสำราญ สบาย ที่เป็นอย่างนี้ที่ส่องดาวมีโครงการไปทำหลายปีแล้ว แต่ชาวบ้านยังไม่ดีขึ้น เพราะว่าในด้านการเพาะปลูกในด้านการอาชีพยังไม่ก้าวหน้านัก ในด้านน้ำบริโภคอะไรอย่างนี้ก็ดีขึ้นมาก แต่ปีหน้ารับรองว่าจะมีความก้าวหน้าที่อำเภอส่องดาว

อันนี้ที่พูดถึงความฝืดเคือง ความแร้นแค้น ความจริงเมืองไทยนี่ยังดี ไม่ใช่อวดว่าเราร่ำรวย ไม่ใช่อวดว่าเราเป็นมหาอำนาจนะ ไม่ใช่ว่าเราเป็นประเทศที่หรูหรา แต่ว่าเราพออยู่ได้ และด้วยอำนาจแห่งความสามัคคีนั่นเองที่ทำให้เราอยู่ได้ ใครมาบอกว่าเมืองไทยล่มจมแล้วก็มาพิจารณาดูจะเห็นว่าเราก็ไม่ได้ล่มจม อาจจะคลอนแคลนบางส่วน แต่ว่าก็ยังอยู่ได้ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แม้จะประเทศที่เรียกว่าประเทศที่รวย ของเราอยู่ดี ในด้านเศรษฐกิจนี่อยู่ดีพอสมควร ก็คลอนแคลนไปตามเรื่องตามราวของเศรษฐกิจโลก แต่ยังเรียกว่าเหนือศูนย์สูตรกลาง ยังดีกว่า แต่ว่าที่จะดีที่จะได้กำไรที่สุด คือว่าไม่แร้นแค้นในทางจิตใจ ก็สามัคคีทั้ง ๒ อย่าง ในทางวิชาการ และก็ในทางจิตใจ ความแร้นแค้นก็มี ๒ อย่างแร้นแค้นในทางกายในทางเศรษฐกิจ ในทางวัตถุ กับแร้นแค้นในทางใจ ถ้าแร้นแค้นในทางใจเมื่อไรเมืองไทยล่ม อันนี้เป็นของแน่ ล่มแน่ เพราะว่าเมืองไทยนี้อยู่มาด้วยความเมตตากรุณากัน เช่น ในป่าในภูเขาสมัยก่อนนี้ตามเส้นทางเดินมีเป็นพลับพลาเล็ก ๆ มีศาลาเล็ก ๆ และก็ในศาลานั่นนะมีข้าว มีหม้อมีไห มีฟืน มีสิ่งของที่เป็นอาหาร มียา เขาทิ้งไว้ คนไหนผ่านมาหิวก็หุงข้าว คนไหนที่มีข้าวติดตัวมาแล้วต้องการสิ่งใดที่มีอยู่นั่น ก็เหมือนว่าแลกเปลี่ยน แลกเปลี่ยนกัน อย่างหลวม ๆ อย่างกว้างขวาง เขาทำกันอย่างนั้น เดี๋ยวนี้ก็ไม่ค่อยมีนัก มีแต่ศาลาไลออนส์ แต่ว่าศาลาไลออนส์นั่นก็เป็นสิ่งที่ค้างอยู่จากประเพณีเดิมศาลาไลออนส์นั่นเขามีไว้สำหรับพักร้อนข้างทางใหญ่ ๆ ก็มีหลายแห่ง เขาทำก็ดีมีประโยชน์ แต่ว่ามันก็ชักจะ

แห้งแล้ง เดี๋ยวนี้ก็มียังมีอยู่ คือ พวกตามบ้านที่อยู่ข้างถนนเขาก็ตั้งขวดน้ำ น้ำบริโภค วางเอาไว้ ใครหิวน้ำก็มา เดี๋ยวนี้ก็ยังมีทางภาคอีสาน ทางภาคเหนือมันไม่แห้งแล้ง แม้กรุงเทพ ฯ ที่ว่าเป็นเมืองหลวงเป็นเมืองที่เขาบอกว่าส่วนที่เป็นเมืองใหญ่ อย่างฝรั่ง เขาก็รู้สึกว่าเมืองใหญ่นี่มันแร้นแค้น มันดุร้าย แต่ความจริงดู ๆ แล้วกรุงเทพ ฯ นี้เองก็ยังไม่แห้งแล้ง คือคนก็มีไมตรีจิตกัน มีไมตรีต่อกัน อันนี้เป็นคุณสมบัติของคนไทยที่ทิ้งไม่ได้ ถ้าทิ้งแล้วก็ล่ม เพราะว่าความแร้นแค้น ความขาดสามัคคีทางจิตใจนี้ไม่ดี แต่วัดไม่ได้ทำสถิติไม่ได้ ถึงดูยากและเข้าใจยาก แต่คิดว่าท่านทั้งหลายทุกคนที่มาก็คงเข้าใจ จะมีอาชีพอะไร จะมีอายุเท่าใด เพศใด วัยใด จะทำงานอะไรก็ตาม เชื่อว่าเข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจก็คงไม่มา จะมีประโยชน์อะไรมาเมื่อยเปล่า ๆ มาฟังเขาพูดอะไรก็ไม่รู้ แต่นี่เรามาแล้ว พูดอะไรก็ไม่รู้อย่างนี้ นี่ก็เชื่อว่าท่านทั้งหลายก็เมตตา คือถ้าฟังไม่รู้เรื่องก็ช่างเถอะ อยากพูดก็พูด นี่แหละไม่แร้นแค้น อันนี้เป็นข้อสำคัญ ถ้าคนที่เขาแร้นแค้นนั้นมาพูด มานี่ต้องเสียเงินเท่านั้น ๆ ต้องเสียเวลาเท่านั้น ๆ เป็นเงินทองหมดแล้วก็มาฟัง ฟังพูดอะไรไม่รู้ ขาดทุน แต่ตอนนี้ก็ขาดทุน ขาดทุนก็ไม่เป็นไร อันนี้ที่อยากให้เข้าใจความแร้นแค้นคืออะไร แล้วก็แร้นแค้นทั้ง ๒ อย่าง บำบัดด้วยความสามัคคีทั้ง ๒ อย่าง แล้วก็จะทำให้บ้านเมืองไม่ล่มจม บ้านเมืองไปได้ แล้วถ้าบ้านเมืองไปได้ ประเทศอื่นเขาจะเป็นอย่างไรก็ไม่ใช่ช่างเขา เราก็เมตตาเขาและก็สงสารเขา เราก็ต้องช่วย อย่างที่มาพูดถึงช่วยเขาอย่างผู้ที่ลี้ภัยมาเราก็ช่วยเขา เราไม่ได้สมน้ำหน้าเขาหรืออะไรหรอก เราก็ช่วยเขา ถ้าพูดถึงผลที่ได้ก็ทำให้ชาวต่างประเทศชักจะเห็นเหมือนกันว่า ประเทศไทยนี้ประชาชนคนไทยนี้ใจไม่แห้งแล้ง และก็เมื่อต่างประเทศเขาเห็นแล้วว่าคนไทยใจไม่แห้งแล้ง เขานับถือนะ เขานับถือทีเดียว เขาไม่ได้มาหัวเราะเยาะว่าเราเป็นคนเฮฮา เป็นคนที่มีไมตรีจิตกันอะไรอย่างนั้น มาพบกันก็เฮฮากัน เขาเข้าใจแล้วว่าทำไมเราเฮฮากัน เพราะมีไมตรีจิตต่อกัน และเราก็มีไมตรีจิตต่อคนอื่น มีความเมตตากรุณาตลอดเวลา อันนี้เป็นรากฐานของความดี และเป็นฐานรากของความมั่นคงของประเทศชาติ

ฉะนั้น ต่อท้ายอย่างนี้ก็อาจจะหนักไป อาจจะนานไป แต่ว่าในที่สุดก็ต้องขอขอบใจทุกคนที่มาในที่นี้ และก็ขอสนองพรที่ได้ให้มาให้ทุกคนมีพลานามัยแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของคณะ และก็ของส่วนรวม ถ้าใครทำด้วยความตั้งใจดีเช่นนี้แล้ว ก็มีความก้าวหน้า มีชื่อเสียง มีความพอใจ มีความสุข.

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันเสาร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๕

ตามปกติในวันที่ ๔ ธันวาคมนี้ก็มีการมาพบปะกัน แบบที่เรียกว่าอนุสมาคม ซึ่งมีผู้ที่หวังดีได้มาให้พรในโอกาสวันเกิด แต่วันนี้เลยกลายเป็นสมาคมที่เรียกว่าใกล้มหาสมาคม ที่ใช้คำว่าอนุสมาคมก็ดูจะเป็นว่าเป็นสมาคมที่เล็ก ๆ แต่ตรงข้ามอนุสมาคมโดยมากก็เป็นสมาคมที่ใหญ่มาพบกันเป็นจำนวนหลายพันคนจนแออัด ส่วนมหาสมาคมก็อยู่ในที่จำกัด และพบกันเป็นจำนวนนับเพียงเป็นร้อย

แต่โดยที่วันนี้ เพราะว่าหายหน้าไปเป็นเวลาหลายเดือน ซึ่งตามธรรมดาข้าราชการเขาป่วยกันได้เขาก็ลาป่วย แล้วก็เมื่อถึงเวลาถ้าลาป่วยนานเกินไป เขาก็ต้องลาออกจากราชการ เพราะว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติงาน แต่นี่ก็เกิน ๓ เดือนที่หายหน้าไป ก็เป็นเวลา ๔ เดือนครึ่งแล้วที่เรียกว่าอยู่ในสภาพที่ป่วยแต่ก็ต้องขอแก้ตัวว่าที่หายหน้าไปก็ยังทำราชการไว้บ้างเหมือนกัน ก็เลยต้องขออนุญาตผู้บังคับบัญชาทั้งหลายให้กรุณาไม่ไล่ออกจากราชการ ทั้งนี้ก็เป็นเรื่องของราชการ แต่ที่เห็นท่านทั้งหลายตั้งแต่คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทั้งทหารทั้งพลเรือนที่มาที่นี่ ทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคม มูลนิธิสถาบันการศึกษาชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต้นทั้งหลาย มาให้พรโดยไม่ได้กะเกณฑ์ให้มา เพราะว่าในวันนี้ถือว่าใครจะมาก็มาได้ ใครไม่อยากมาก็ไม่ต้องมา ไม่ได้มีการบังคับ ฉะนั้นก็เลยสบายใจมาก อย่างที่เคยพูดทุกปีพูดในสมาคมดังนี้สบายใจมาก เพราะไม่ต้องเกรงใจ เพราะว่าบางทีเวลามีงานต่าง ๆ นานามีการกะเกณฑ์บอกให้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันนั้น ๆ เป็นการบังคับ แต่นี่ถือว่าท่านทั้งหลายได้ขอมาก็เลยไม่เกรงใจ พูดจาอะไรก็ไม่ต้องเกรงใจ ก็เลยสบายใจในการพูด ไม่ต้องเคร่งเครียด

การที่ได้ลาไปป่วย มีบางตอนก็เรียกได้ว่าไปแดนสนธยา ก็เลยทำให้มีเวลาคิดอะไรบ้างเหมือนกันแต่การที่ป่วยนั้นก็ได้ทราบว่าทุกคนได้มีความเป็นห่วง ก็เลยปลื้มใจ และที่ทราบดีก็โดยที่ได้รับดอกไม้ก็ตาม หรือสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะทำให้เตือนว่ามีคนเขาคิดถึง เช่นนี้ทำให้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับความเจ็บป่วย บางทีก็เกิดคิดไม่ดีเหมือนกันว่าที่ส่งดอกไม้มานั้นก็เป็นตามแบบฟอร์ม คือรู้ว่าป่วยก็ต้องส่งมา บางทีก็นึกอย่างนั้น แต่เมื่อเห็นว่าส่งมาด้วยความตั้งใจจริง ๆ หรือแม้จะไม่ได้ส่งแต่รับทราบและเป็นห่วงอย่างแท้จริง ก็ทราบดีว่าความเป็นห่วงนั้นมีจริง และทำให้มีกำลังใจ เมื่อเร็ว ๆ ที่สุดนี้ที่เป็นข้อพิสูจน์ว่าเขาได้ดูได้สังเกตว่าความเป็นอยู่เป็นอย่างไร ว่าป่วยหรือไม่ป่วย จริงหรือไม่จริง ป่วยมาก

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

หรือไม่มาก ก็ได้มาจากการที่ราษฎรในที่ทุรกันดารไกลมากในตำบลที่ในภาคอีสาน ที่สกลนคร เขาฝากบอกมาว่าเขาเป็นห่วง และเขาได้ทราบได้เห็นว่าป่วยนั้นเขาก็เลยมีทุกข์หลาย แต่ที่เป็นข้อพิสูจน์ว่าเขาได้ดูจริง ๆ ว่าเป็นหรือไม่เป็น เขาบอกว่าแต่เดี๋ยวนี้ดูตุ้ยขึ้น ก็แสดงให้เห็นว่าเขา ไม่ใช่ว่าฟังคำบอกเล่าว่าป่วย แล้วก็คงแย่ เขาจึงต้องเป็นห่วง แต่เขาก็ดูว่าเป็นอย่างไร เขาสังเกตสังกาทุกอิริยาบถ อย่างที่ออกทีวี เดินในศาลาดุสิดาลัยนี้เอง ก็มีคนต่อว่าคณะแพทย์ว่าทำไมให้เดินเร็วนัก ก็เป็นการแสดงว่าคนเขาเอาใจใส่และเป็นห่วง อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญคือความจริงใจ ความเป็นห่วงใยซึ่งกันและกันนี้เป็นสิ่งที่ทำให้คนเราอยู่ได้ ถ้าไม่มีความห่วงใยซึ่งกันและกัน ไม่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็อยู่กันไม่ได้

ก็เชื่อว่าพวกเราทั้งหลายเข้าใจดีในคำพูดอย่างนี้ เพราะว่าถ้าเราอยู่แล้ว ไม่มีความปรารถนาดีต่อกัน ก็อยู่ทำไม มันแห้งแล้ง ทั้งเป็นสิ่งที่ทำให้ตกต่ำ แต่ละคนถ้าทำดีก็ไม่ตกต่ำ หมู่คณะที่ทำดีก็ไม่ตกต่ำ ถ้ามีบุคคลในหมู่คณะ คำว่าหมู่คณะนี้ก็จะพูดถึงหมู่คณะใหญ่ที่สุดก็คือประเทศชาติ มีคนที่ทำไม่ดีหรือคิดไม่ดี อันนี้ก็ดึงทำให้ส่วนใหญ่เขาลงไปเหมือนกัน แต่ว่าถ้ามีคนที่มุ่งดีทำดี ตั้งใจคิดดีคิดสุจริตทำสุจริตนั้นนะก็ดึงขึ้น ปัญหาอยู่ที่ว่าจำนวนเท่าไรคนที่ดึงขึ้น และจำนวนเท่าไรคนที่ดึงลง และการดึงลงหรือดึงขึ้นนี่ใครแรงกว่ากัน บางทีคนก็คิดว่าการดึงขึ้นนี่มันเหนื่อย ให้คนอื่นดึงขึ้นเถอะ แต่ว่าคิดอย่างนั้นก็เท่ากับดึงลง ถ้าแต่ละคนคิดว่าเราดึงขึ้นของเรา นึกดูว่าเราคนเดียวดึงขึ้นไม่มีประโยชน์ คนอื่นทำไม่ดีตั้งเยอะแยะ อย่างนี้คิดไม่ถูก เพราะว่าถ้าแต่ละคนคิดอย่างนั้น ไม่ช่วยกันพยุง ไม่ช่วยกันดึงขึ้น มันก็หย่อนลง ฉะนั้นบทเรียนที่ได้จากการป่วยครั้งนี้ก็คือถ้าหากคิดว่าดึงขึ้นไม่มีประโยชน์ มันลงแน่ จึงต้องถือว่าแต่ละคน คนที่แม้จะตัวเล็กตัวน้อยก็ดึงขึ้น หมายถึงว่าประกอบกิจการที่ดีที่สุจริตที่ถูกต้องตามอัตภาพ หรือตามความสามารถของตน ก็ช่วยได้ เช่นเดียวกับที่บอกว่าเราเป็นคนจนเราจะทำบุญ เรามีเงินน้อยให้ไปบาทสองบาทก็ไม่มีประโยชน์จะสร้างอะไรที่เป็นบุญเป็นกุศล จะสร้างวัดหรือสร้างโรงพยาบาลหรือสร้างอะไรที่เป็นกุศลบาทสองบาทไม่มีประโยชน์ ไม่ให้ อย่างนี้คิดผิด แต่คนที่ให้แม้จะเพียงไม่กี่สตางค์ก็เป็นคนที่เสียสละมาก สำหรับเขาเองก็ได้ช่วยตนเอง ทำให้ตัวมีความรู้สึกว่ารู้จักหรือฝึกจิตใจให้เสียสละมันสบายมันเบา นอกจากนั้นถ้าหากไปนึกว่าบาทเดียวสองบาทจะทำอะไรใหญ่โตไม่ได้ มันก็ไม่จริงคนหนึ่ง ๆ ช่วยกันเล็กน้อย ถ้ามีจำนวนมากทำก็สร้างได้มาก คือว่าแต่ละคนเติมเข้าไปนิดหน่อยก็สามารถที่จะสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวง อย่างเมื่อเด็ก ๆ เคยเล่นกัน มีคนคนหนึ่งยืนอยู่แล้วก็มีเพื่อน ๆ สัก ๕ – ๖ หรือ ๑๐ คน เอานิ้วแตะคนคนนั้น ยกขึ้น คนละนิ้ว หรือ ๒ นิ้วยกขึ้นลอย เราจะคิดหรือว่าคนคนหนึ่งเอานิ้วเพียงนิ้วแหย่จะยกขึ้นได้ แต่ถ้าช่วยกัน ๑๐ คน ต่างคนต่างยกพร้อมกัน ก็ลอยขึ้นไป เคยพิสูจน์ ก็เป็นของที่แปลก หรือจะยกของหนักช่วยกันหลาย ๆ คนก็ยกขึ้นได้ ถ้าทำ ภารกิจอะไรที่หนัก ช่วยกันหลาย ๆ คนทั้งกำลังกายทั้งกำลังใจก็ทำได้ลุล่วงได้ นี่ในทางที่จะทำที่จะสร้างสรรค์ในทางที่จะทำให้เจริญ

ในทางที่ไม่เจริญมันก็มีผลเช่นเดียวกัน สมมติว่าเราจะยกโต๊ะ ๓ – ๔ คนยกโต๊ะที่หนัก ๆ ก็ยกมาวางไว้ตามความประสงค์ได้ แต่ถ้าคนหนึ่งไม่ยก สมมติว่า ๔ คน คนหนึ่งไม่ยก ๓ คนก็ต้องยกหนักกว่า ก็อาจจะไม่ไหว แต่ ๓ คนก็คงพอยกได้ อีกคนขี้เกียจไม่ยก เขาก็ไม่ได้ช่วยอะไร แต่ถ้าคนหนึ่งแทนที่จะช่วยเกิดไปนั่งบนโต๊ะ อีก ๓ คนก็แย่ยกกันไม่ไหว อันนี้เป็นต้นก็เคยเห็น ไม่ใช่คนช้างก็เป็นเหมือนกัน อย่างที่ช้างเขาไปช่วยกันยกซุง มีช้าง ๓ ตัวยกซุงอันหนัก ช่วยกันยกก็ยกไหวแต่มีช้างตัวหนึ่งเกิดความคิดว่า เอ๊ะ.....มี ๒ ตัวแล้วเราไม่ต้องยก เขาก็ไม่ยก โกงเหมือนกัน ก็ทำให้อีก ๒ ตัวต้องยกหนัก รู้สึกถ้าไปดูเวลาดูก็ยังเสียวฟันแทน เสียวงา เราไม่มีงาเรามีฟัน เราก็รู้สึกว่า

ช้างอีก ๒ ตัวคงต้องปวดฟันแน่ ฉะนั้นช้างตัวที่ไม่ได้ยกนั้นนะก็เหมือนว่าได้กำไร แต่ถ้าคนไม่ช่วยกัน คนที่ไม่ช่วยนั้นดูเหมือนว่าได้กำไร ทำงานทำการไม่ต้องทำ แต่ก็ได้ความดีความชอบว่าร่วมในงานนั้น แต่ในที่สุดคงไม่ดี เพราะว่าตัวเองก็รู้คนอื่นก็รู้ว่าเป็นคนขี้เกียจหรือเป็นคนขี้โกง ก็ทำให้จิตใจของตัว ถ้าเกิดนับทางด้านจิตใจ จิตใจไม่สบาย จิตใจไม่สบายแล้วร่างกายก็ไม่สบาย ร่างกายไม่สบายแล้วจิตใจก็ไม่สบาย ก็เลยไม่สบายกันใหญ่ แต่ถ้าดูในทางกายแท้ๆ คนที่ไม่ทำงาน เอาเปรียบเพื่อนฝูงก็อาจจะถูกเพื่อนฝูงเขม่น หรือแม้แต่ทำร้ายก็ได้ ก็เสียทั้งทางใจทั้งทางกาย ฉะนั้นถ้ามีงานที่จะทำร่วมกันทำทำกันอย่างดีอย่างสามัคคีกัน งานก็ลุล่วงไปด้วยดีโดยเร็ว และมีความสำเร็จในงาน มีความสามัคคีก็มีความรักใคร่ มีความพอใจ มีความสบายใจ ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตน ก็ทำให้ส่วนรวมและส่วนตัวสบายมาก นอกจากนั้น ถ้าหากว่าต่างคนต่างนึกว่าอีกคนจะทำงานแล้วละเลย ก็จะทำให้งานไม่สำเร็จทั้งอัน ตนเองก็จะเสียประโยชน์ จากการที่คิดถึงว่าจิตใจนี่เป็นอย่างไร ก็เลยมาพูดถึงว่าการทำงานเป็นอย่างไร ก็เป็นความจริงที่ทุกส่วนจะต้องช่วยกัน แต่ละคนมีหน้าที่ของตนก็ทำหน้าที่ของตนด้วยความขะมักเขม้นด้วยดีที่สุดเพื่อส่วนรวม และส่วนรวมก็จะช่วยเรา ทั้งนี้ก็ได้มาจากการคิดที่เวลาป่วยมันไม่มีแรง ไม่มีแรงแล้วก็นึกว่าไม่ได้ทำงานมันเป็นอย่างไร

อีกอย่างหนึ่งที่จะต้องเล่าให้ฟังก็คืออาการป่วยมันเป็นอย่างไร อาจจะไม่ทราบกันว่าเป็นอย่างไร เพราะว่าโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นนั้นมาโดยฉับพลัน การที่จะให้คนทราบว่าเป็นอย่างไรก็แถลงออกไป แถลงการณ์ออกทีไรทราบว่ายิ่งเกิดปัญหา ฟังแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ก็ทราบว่าป่วย แต่ไม่ทราบว่าป่วยอย่างไร เพราะอาจจะไม่กล้าแถลงว่าป่วยแค่ไหน ฟังแถลงการณ์ฉบับที่ ๒ ก็บอกสบายขึ้น สบายขึ้น

แต่ว่าตอนนั้นตอนก่อนนี้ไม่สบาย แถลงการณ์ฉบับที่ ๓ ก็บอกว่าสบายขึ้น แต่ว่าก็ได้ผ่านวิกฤติการณ์อีกซึ่งไม่เคยแถลง เป็นอย่างนี้ จนถึงเดี๋ยวนี้เป็นฉบับที่เท่าไหร่จำไม่ได้แล้ว บางทีก็ดูว่าทุกครั้งที่แถลงว่าหายเจ็บป่วยแล้ว แม้ท่านนายก ฯ กล่าวเมื่อตะกี้ก็ดูเหมือนว่าเห็นเป็นประจักษ์พยานแล้วว่าสมบูรณ์แข็งแรง เพราะอย่างที่ชาวบ้านเขาว่าตุ้ยแล้ว แต่ว่าโรคนี้มันประหลาด เดี๋ยวก็มาเดี๋ยวก็ไป แต่ว่าโรคเดิมทีเดียวมันเป็นไข้ก็เหมือนไข้หวัด แล้วก็รักษาเหมือนไข้หวัดมันก็ไม่หาย วันแรกที่เป็นมันเป็นวันอาทิตย์วัดได้ ๓๘.๒ ํซ ก็ดูว่าเป็นไข้ที่ปกติธรรมดา ต่อไปก็วัดไปวัดมาก็ขึ้นไปถึง ๓๙ ํซ ก็เลยบอกว่าอันนี้เป็นประวัติการณ์แล้ว และต่อไปก็ขึ้นไปเข็นขึ้นไปให้ถึง ๓๙.๘ ํซ เอ๊ะ.....ชักจะไม่เลว คือว่าไข้โดยมากถ้าขึ้นเมื่อขึ้นถึงที่สุดแล้วก็ต้องลง ก็นึกว่า ๓๙.๘ ํซ ก็คงจวนจะลงแล้ว ทำไปทำมาขึ้นไป ๔๐ ํซ ก็นับว่าเป็นไข้ที่สูง และต่อจากนั้นไปไฟก็เลยดับไม่รู้เรื่อง เพราะว่ามันขึ้นไปเรื่อย ขึ้นไปถึงปรอทไม่มีที่จะวัด แต่รู้ว่ามันอาการไม่ดี อันนี้ก็เป็นเรื่องของไข้ขึ้นไปอย่างนั้นมันร้อนแล้วก็คงเดือด ถึงทำให้บางทีรู้สึกร้อนผ่าว บางทีก็เหงื่อออกทำให้รู้สึกเหมือนหนาว มันก็ขึ้นไปอย่างนั้น แต่ว่าถ้าเป็นไข้อย่างนั้นแล้วมันลงมาก็ไม่เป็นไร ไอบ้างก็เลยพูดไม่ค่อยมีเสียง แล้วก็ลองฟังพระเทศน์ก็สบายใจดีทำให้รู้สึกว่ามีความสงบจิตใจดี บางทีก็เอาเพลงมาฟัง แล้วก็ไปเอาเทปที่เป็นหนังตะลุงมาฟังเรื่องพระนางปทุมทอง เป็นเรื่องที่ได้มาจากภาคใต้ เขาพากย์หนังตะลุง เวลานั้นเสียงพูดก็ไม่ค่อยมีเสียงพูดอะไรนึกว่ามีเสียงคนไม่ได้ยิน ก็แปลกใจว่าทำไมคนไม่ได้ยิน ถึงบอกเมื่อตะกี้ว่าเหมือนกลับมาจากแดนสนธยา เราพูดคนไม่ได้ยิน อันนี้เป็นความรู้สึกที่แปลกมาก เพราะว่าโดยมากเวลาพูดคนเขาได้ยินคนก็มาถามว่าเรื่องอะไร นี่ไม่มีใครถามเลย พูดบอกว่าเป็นอย่างนั้น ๆ ไม่มีใครเอาใจใส่ ก็น่าแปลกมากเสร็จแล้วเวลากลับมาพูดได้ มีเสียง เสียงออกมาเป็นเสียงหนังตะลุง เสียงหรือสำเนียงเป็นปักษ์ใต้ไปหมดคนเขาก็แปลกใจ แล้วก็มีความคิดแปลก ๆ เวลาพูดมีบางคนที่มาเยี่ยมก็อาจจะโกรธไปก็ได้ อาจจะน้อยใจไปก็ได้ เพราะว่าอยู่ที่สวนจิตร ฯ ในห้องนั่นเอง เขาก็ตั้งห้องนั้นเป็นห้องฉุกเฉิน ห้อง ไอ.ซี.ยู. แต่ก็ได้ขู่เอาไว้ว่าถ้าไม่หาย ถ้าไม่สบายขึ้น เดี๋ยวขอย้ายไปอยู่โรงพยาบาลเอกชนของมูลนิธิอีกแห่งหนึ่งพวกที่มาเยี่ยมก็คงแปลกใจทำไมไม่ไปโรงพยาบาลของสภากาชาด หรือของทางราชการ แต่อยากจะไปโรงพยาบาลของมูลนิธิ ก็เกิดความคิดอย่างนั้น แล้วบางทีก็เกิดความคิดจะไปสร้างคอนโดมิเนียมที่บางไทรคือมีความคิดแปลก ๆ เวลาเป็นไข้นี่ แต่ลงท้ายเวลาค่อยยังชั่วหน่อยก็มาทบทวนเรื่องราวว่าพูดถึงแผนการที่ดูมันแปลก ๆ ก็ยังยืนยันว่าจะต้องทำโครงการโน้นโครงการนี้ต่อไป

เวลานั้นมีพายุโซนร้อนเข้ามาก็ไม่รู้ตัวเลย เพราะว่าตอนนั้นอยู่แดนสนธยา แต่ลูกที่ ๒ ที่เข้ามาก็รู้แล้วก็เห็นว่าน้ำมันท่วม เพราะว่าแพทย์ที่มารักษาบอกว่าออกจากบ้านไม่ได้ต้องนั่งเรือออกจากบ้านแล้วก็ต้องสร้างทำนบสำหรับป้องกันน้ำท่วม แล้วบางทีน้ำก็พังทำนบเข้ามาในบ้านเดือดร้อน ก็เลยเกิดความคิดว่ากรุงเทพ ฯ นี้อยู่เหนือน้ำหรือใต้น้ำแน่ ฉะนั้นก็เลยลองคิดดูว่าวิธีที่จะทำ ทำอย่างไรดีก็เลยได้วางแผนการในหัว แล้วก็ได้ศึกษาในเรื่องนี้ ที่จริงก็ได้ศึกษามานานแล้ว ก็ได้ขอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมาพบแล้วก็มาพูดกัน ให้ทำแผนการเพื่อที่จะป้องกันและเพื่อที่จะแก้ไขสถานการณ์ ก็เลยพบสิ่งเดียวกันกับที่กล่าวมาเมื่อตะกี้ว่าแต่ละคนต้องทำหน้าที่ และแต่ละคนก็จะต้องช่วยกันร่วมกันทำและจะมีผลสำเร็จก็แสดงให้เห็นว่าหลังจากที่ได้ให้ผู้ที่มีหน้าที่และผู้ที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มาร่วมกันก็เกิดผลดี ที่ทำให้น้ำที่ท่วมที่กำลังทำให้เดือดร้อนลดลงไป ถ้าหากว่าไม่ร่วมมือกันก็ไม่สามารถที่จะทำให้เป็นผลสำเร็จตามประสงค์ คือผลสำเร็จตามประสงค์นั้นนะ ไม่ใช่เรื่องว่าเราบอกว่าต้องการให้น้ำลดแล้วน้ำลดนั้นเป็นผลสำเร็จ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ผลสำเร็จก็คือประหยัด เพราะว่าถ้าน้ำท่วมอยู่นาน ๆ ก็ทำให้ประชาชน

เดือดร้อน ต้องเสียเงินเสียทองมาก เพราะว่าเจ็บป่วยกันบ้าง มีเจ็บไข้กันมากเพราะน้ำท่วมนี่เอง นอกจากนั้นทรัพย์สินสิ่งของก็เสียหายไป ส่วนรวมอย่างถนนหนทางก็พังไปมาก ถ้าป้องกันและทำได้สำเร็จแม้จะต้องเสียเงินในการป้องกัน แต่ว่าเสียเงินก็คงน้อยกว่าที่จะต้องเสียเปล่าในการซ่อมแซม แต่ทุกคนก็จะต้องร่วมกันใช้ความคิด ใช้กำลังที่จะช่วยร่วมกัน อันนี้ก็เป็นความคิดที่เกิดในระหว่างที่ไม่สบาย นอกจากนี้ก็ยังมีอีกหลายอย่าง

คราวนี้ก็มาถึงเรื่อง ก็พูดสักนิดหนึ่ง เรื่องมีคนชักชวนให้ซื้อโคกระบือที่เขาจะฆ่าสำหรับเป็นอาหาร แล้วก็มาใช้ประโยชน์ ข้อนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าคิดและก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องว่าคนเราถ้าให้ชีวิตกับสัตว์ จะเป็นสัตว์ตัวโตหรือตัวเล็กก็เหมือนกัน มันเป็นหลักอย่างหนึ่งว่า ถ้าให้ชีวิตก็คือเป็นการเมตตากรุณา จะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ตาม สัตว์โลกต่างๆ ก็ตาม กับผีสางเทวดา คือเมตตากรุณากันก็เป็นการดี แต่ก็มีความคิดเล็กน้อย พูดไปก็ขออย่าให้โกรธนะ คือว่าไปซื้อจากที่โรงฆ่าสัตว์หรือจากที่เขานำไปจะฆ่าเพื่อที่จะเป็นเนื้อบริโภคนั้น ก็ช่วยชีวิตเขาหมายความว่าช่วยชีวิตสัตว์ตัวนั้น เมื่อช่วยชีวิตแล้วเป็นอย่างไร เขามีชีวิตต่อไป สำหรับมาแจกกับชาวนาต้องดูว่าสัตว์ตัวนั้นจะเหมาะสมหรือเปล่าสำหรับทำงาน ถ้าเหมาะสมแล้วก็ไปให้ชาวนาที่เขามีความต้องการและทำงานได้เป็นการผ่อนแรงอย่างดี ก็นับว่ามีประโยชน์สมบูรณ์ คือว่าสัตว์ตัวนั้นไม่ต้องตายแล้วก็สามารถที่จะมีชีวิตที่มีประโยชน์ต่อโลก และชาวนาทุกคนที่ได้รับไปก็มีเครื่องผ่อนแรงที่จะทำให้ทำมาหากินได้ดี เป็นความสุขสร้างตัวได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นก็นับว่าดี แต่กลไกของการทำอย่างนี้ยังมีมากกว่าที่คิด อย่างเอาง่ายๆ ว่าคนหนึ่งบริจาค ๕,๐๐๐ บาท ได้โคหรือกระบือ ๑ ตัว การซื้อก็ต้องไปหาซื้อ ต้องมีค่าใช้จ่ายในการซื้ออย่างหนึ่ง ต่อจากนั้นก็ต้องนำไปให้ชาวนาที่ต้องการ ระหว่างนั้นก็ต้องเลี้ยงสัตว์ตัวนั้น ยิ่งมีโครงการที่จะหาเป็นจำนวนมากที่ว่าจังหวัดละ ๑๐๐ ตัว ก็ต้องหาที่สำหรับเลี้ยง มิฉะนั้นจะเป็นบาปกรรม เพราะว่าถ้ามีสัตว์แล้วให้มันอดอาหาร ผอมโซ มันก็เป็นบาปกรรมเหมือนกัน ต่อจากนั้นเมื่อได้สัตว์ที่ไม่สมบูรณ์เอาไปให้ชาวนา ชาวนานั้นก็ต้องรับเพราะว่าเป็นโครงการสำหรับถวายพระราชกุศล เอาไปใช้ไม่ได้ก็ต้องเลี้ยง ตอนกลางคืนก็ต้องสุมไฟไว้สำหรับไล่สัตว์ที่มาเบียดเบียนกระบือตัวนั้น ก็ต้องใช้เชื้อเพลิง ใช้ไม้ ไม้ไม่มีก็ต้องไปตัดป่า มันก็ยุ่งกันใหญ่ มันก็โยงกันไปๆ ในที่สุดก็อาจจะต้องขาย ขายก็ขายไม่ได้เพราะว่าบอกว่าให้ไปแล้วห้ามขาย ในที่สุดอาจจะต้องไปสมคบกับใครให้มาขโมยไป ให้เขาขโมยก็เกิดเดือดร้อนอีก เพราะว่ามันก็เกิดเป็นคดี คดีขโมยโคกระบือนี่มีอยู่เนืองๆ แต่ว่าอาจจะยิ่งมีมากขึ้น ลงท้ายโคกระบือเหล่านั้นก็ทำอะไรไม่ได้ อาจจะถูกชำแหละอย่างทารุณยิ่งกว่าถูกชำแหละในโรงฆ่าสัตว์ พูดอย่างนี้ก็อันตราย เพราะว่าพูดถึงว่าโรงฆ่าสัตว์นี้ฆ่าสัตว์อย่างปรานี มันก็เป็นฆ่าอยู่ดี เหมือนว่าเราใจร้าย แต่ที่จริงถ้าฟังถ้าคิดตามข้อเท็จจริง ที่โรงฆ่าสัตว์ฆ่าอย่างเช่นกระบือสำหรับเป็นเนื้อโดยมากก็ไม่ใช่ใช้ในประเทศ โดยมากก็ส่งไปต่างประเทศ ในที่สุดก็บอกว่าขอให้คนไทยงดเว้นจากการรับประทานเนื้อสัตว์สักวันหนึ่ง ความจริงโคกระบือที่เขาฆ่าในโรงฆ่าสัตว์ก็มีเป็นพวกที่ส่งออกนอกประเทศ คนไทยเลิกบริโภคแต่ว่าต่างประเทศไม่เลิกบริโภค มันก็เป็นปัญหาที่ลำบาก พูดอย่างนี้ก็พูดเหมือนว่าไม่เห็นความดีในการที่จะช่วยชีวิต แต่ว่าถ้าช่วยชีวิตแล้วต้องช่วยชีวิตให้เต็มที่ช่วยชีวิตให้ตลอดรอดฝั่ง ไม่ทำความเดือดร้อนเพิ่มเติมขึ้นมา

อันนี้ ขอฝากความคิดกับทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เรื่องธนาคารโคกระบือนี่ก็เป็นสิ่งที่สนับสนุนมาตั้งแต่ต้น แล้วก็เป็นเรื่องของกรมปศุสัตว์ได้รับภารกิจรับเป็นภาระที่จะดำเนิน และก็ได้ทำเป็นผลสำเร็จอย่างดีมาหลายแห่ง เพราะว่าบางทีมีผู้เลี้ยงสัตว์พาหนะเหล่านี้แล้วก็ไปขายหรือให้เช่ากับชาวนาในราคาที่อาจจะแพงเกินไป ทำให้ชาวนากสิกรเดือดร้อน เพราะว่าจะต้องเสียเงินสำหรับสัตว์พาหนะอย่างหนัก

ก็ทำให้ทำมาหากินยาก ถ้าไม่มีก็ไม่ได้ ถ้ามีก็ต้องใช้เงินแพง อันนี้เป็นปัญหาอย่างหนึ่งในหลายปัญหา ธนาคารโคกระบือนี้ได้จัดให้ปัญหานี้ลุล่วงไปได้หลายแห่งแล้ว ให้ชาวกสิกรได้มีสัตว์พาหนะ ได้มีสัตว์สำหรับใช้งานในราคาที่เป็นธรรม ก็โดยอาศัยที่มีผู้บริจาคโคกระบือเป็นตัวหรือเงิน โคกระบือเป็นตัวนั้นก็เอาไปเลี้ยงในสถานีปศุสัตว์ทั่วประเทศ ต้องการที่ไหนก็จ่ายจากที่นั่น แล้วก็มีค่าใช้จ่ายจากการบริจาคทรัพย์เพื่อกิจการนี้เป็นทุน ที่เรียกว่าธนาคารโคกระบือนี้คนก็คัดค้านมามาก ไม่ทราบว่าคัดค้านเพราะเหตุใด บางพวกก็คัดค้านในเชิงภาษาศาสตร์ บอกว่าธนาคารมันเป็นเรื่องเงินทอง โคกระบือมันไม่ใช่เงินไม่ใช่ทอง บางคนก็อาจจะคัดค้านในทางที่จะยั่วโมโห ไม่ใช่อย่างอื่น คือว่าเมื่อมีกิจการอะไรก็ต้องคัดค้าน กวนน้ำให้ขุ่น อันนี้ก็มี แต่ว่ายังขอยืนยัน เคยยืนยันมาหลายครั้งแล้วว่าควรจะใช้คำว่าธนาคารโคกระบือเช่นเดียวกับธนาคารข้าว เขาอยากให้ใช้คำว่าโรงสัตว์ หรือโรงโคกระบือ เป็นธนาคารทำไม เพราะว่าการทำกิจการธนาคารโคกระบือนี้ ทำกิจการคล้าย ๆ กับกิจการของธนาคาร ที่รับเงินเก็บเงิน ส่งเงิน และลงทุนด้วยเงิน มันเป็นธนาคาร เป็นเรื่องของทรัพย์สมบัติสิ่งที่มีค่า โคกระบือก็เป็นสิ่งที่มีค่า นั่นแหละข้อหนึ่ง อีกข้อหนึ่งก็ทำกิจการคล้าย ๆ กิจการของธนาคาร คืออย่างเราอยู่กรุงเทพ ฯ เราอยากซื้อของที่เชียงใหม่ เราส่งเงินไป ถ้าต้องพกเงินเดินทางไปเชียงใหม่แล้วก็เอาเงินนั้นไปซื้อของกลับมา มันก็สิ้นเปลืองทั้งเปลืองเวลาด้วย แล้วก็อาจจะอันตรายเพราะว่ากลางทางอาจจะถูกปล้น ฉะนั้นเขาก็ส่งเป็นธนาณัติเป็นคำสั่งแม้จะทางโทรเลขก็ยังได้ เป็นกิจการธนาคาร ใบสั่งเงินที่ธนาคารในกรุงเทพ ฯ ก็ให้ไปรับที่ธนาคารในเชียงใหม่ก็สะดวก กระบือก็เหมือนกัน ถ้าทางเชียงใหม่เขาต้องการ และก็มีคนที่กรุงเทพ ฯ เขาจะให้โคกระบือในจำนวนที่ต้องการที่เชียงใหม่ เขาก็นำมาที่กรมปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ก็เก็บเอาไว้ที่สถานีที่อยู่ใกล้กรุงเทพ ฯ แล้วก็สั่งให้ทางเชียงใหม่จ่ายกระบือไปตามจำนวนนั้นสะดวกกว่า เพราะว่าไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางซึ่งแพงมาก นอกจากนั้นก็ทราบดีว่าส่งปศุสัตว์จากกรุงเทพ ฯ ไปเชียงใหม่ มีอัตราการตายบางทีถึง ๕๐ เปอร์เซนต์ มันก็ขาดทุนมันก็เสียหาย แต่ว่าถ้าส่งไปโดยโทรศัพท์หรือโทรเลขไปหรือทำเป็นหนังสือไปก็สะดวกมากและก็ประหยัดด้วย ทำอย่างนี้ก็สะดวก ผู้ที่บริจาคก็บริจาคที่ไหนก็ได้ การรับก็รับที่ไหนก็ได้ อันนี้ถึงเรียกว่าธนาคาร กิจการนี้ก็ใช้การได้ดี แต่เป็นภาระหนักกับกรมปศุสัตว์ ซึ่งกรมปศุสัตว์ก็ได้ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ถ้าหากว่าจะหามาเป็นจำนวนมากอย่างกะทันหัน ก็อาจจะเกิดลำบากเหมือนกัน ฉะนั้น ก็น่าจะปรึกษากับทางกรมปศุสัตว์ว่าจะรับมือได้แค่ไหน

ที่แก้ตัวมาว่าได้สั่งกับจังหวัดทุกจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำการตั้งธนาคารโคกระบือสำหรับแต่ละจังหวัด ๑๐๐ ตัว พูดง่ายทำยาก ที่จริงไม่ใช่ว่าจะทำได้เร็ว ๆ ง่าย ๆ ถ้าหากว่าจะมีอย่างที่เป็นโคที่เขาเลี้ยง ๆ กัน ตัวหนึ่งถ้าเป็นที่ที่ดีจะต้องใช้ที่ถึงไร่ครึ่ง สำหรับให้เป็นแปลงหญ้าที่จะใช้เลี้ยง แต่ถ้าเป็นที่ที่ไม่ค่อยดีนักก็ถึง ๓ ไร่ ตัวละ ๓ ไร่ ถ้า ๑๐๐ ตัว ก็ ๓๐๐ ไร่ และถ้าที่ที่หาอย่างกะทันหันนี้ก็เชื่อว่ากว่า ๓ ไร่ ก็คงประมาณ ๕ ไร่ อย่างในต่างประเทศได้ไปที่ออสเตรเลีย ออสเตรเลียทางใต้ เขาเลี้ยงไม่ใช่โคเขาเลี้ยงแกะ แต่เขาเลี้ยงแกะในที่ที่ทุรกันดารทำอะไรไม่ค่อยได้ เคยบินผ่านไปแล้วก็เห็นแกะ เดี๋ยวมีตัวหนึ่ง ๆ เขาก็บอกว่าแกะ ๑ ตัวต้องใช้พื้นที่ ๑ ตารางกิโลเมตรสำหรับเลี้ยงแกะ ในเมืองไทยนี้ก็อุดมสมบูรณ์กว่า แต่อย่างไรก็ตามถ้าหาที่ที่อาหารไม่เหมาะสมก็อาจจะถึง ๕๐๐ ไร่ แล้วจะหาที่ไหน หายาก เดี๋ยวก็ไปเบียดเบียนคนโน้นคนนี้ ที่เขาทำกันเขาก็เลี้ยงไว้ในที่สาธารณะ ที่ข้างอ่างเก็บน้ำบ้าง ซึ่งก็ทำได้ เมื่อวานนี้ได้มีคนเอามาให้ วานซืนนี้ให้มาเขาก็เลี้ยงข้างอ่างเก็บน้ำในที่สาธารณะ แต่เขาก็เอามาให้เพราะว่าเขาเลี้ยงไม่ไหว ไม่สามารถที่จะเลี้ยงดู

แม้ค่าคนที่จะดูแลก็ต้องเสียเงิน ก็เลยเอามาให้ ก็บอกเขาว่าให้เลี้ยงไว้ก่อนแล้วก็จะหาที่ทำที่สำหรับเลี้ยง โดยเฉพาะโคเหล่านั้นเป็นพันธุ์ ที่จริงเป็นพันธุ์เนื้อ แต่เขาก็ได้มาผสมให้เป็นพันธุ์โคนม ก็เลยนึกจะเอาวัวเหล่านั้น ๒๘ ตัว ไปทำศูนย์ศึกษาที่เชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาที่เชียงใหม่นั้นเป็นที่ที่ทุรกันดารที่แย่หน่อย แต่ก็จะขอสร้างขึ้นมาเป็นศูนย์ที่เรียกว่าศูนย์ศึกษาพัฒนา แล้วก็เอาสัตว์เหล่านั้นไปเลี้ยงที่นั่น โดยมีเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายกระทรวงเกษตรคือกรมปศุสัตว์ไปช่วยตั้งเป็นศูนย์ เพื่อที่จะศึกษาเกี่ยวข้องกับทำแปลงหญ้า และจะขอให้ผู้ที่เป็น เดี๋ยวนี้ก็คงเป็นเอกชนแล้ว แต่ก่อนนั้นเขาเคยทำงานองค์การแล้วก็มีการขัดแย้งอะไรบ้างเลยออกจากงาน ก็จะขอร้องให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการเลี้ยงโคนมมาดูแลศูนย์นั้นต่อไป

อันนี้ก็เล่าให้ฟังว่าความคิดนี้เกิดขึ้นในหัวแล้วก็ต้องปฏิบัติ แล้วก็ต้องคิดให้ตลอด ไม่ใช่ว่าคิดแล้วคิดดีแต่ว่าทำแล้วมันมีติดขัด ติดขัดนั้นในงานทุกอย่างก็ต้องมี แต่ถ้าเราคิดอะไรอย่างแล้วก็ปฏิบัติไปไปเจออุปสรรคแล้วก็เกิดเศร้าหมองใจ ลงท้ายก็ไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ก็แล้วไป นั่นนะอย่างหนึ่ง แต่ถ้าหากว่าเกิดความคิดเริ่มทำแล้วไปเจออุปสรรคก็เลยบอกว่าเลิก อันนี้เดือดร้อน เพราะว่าถ้าหากว่าคิดแล้วแล้วเกิดอุปสรรค แต่ปฏิบัติไปส่วนหนึ่ง คนที่ปฏิบัติไปส่วนนั้นลงท้ายไม่ได้รับการสนับสนุนต่อไป หรือมีความเดือดร้อนลำบาก ก็เลยยิ่งยุ่งใหญ่ ฉะนั้น ถ้าทำโครงการอะไรก็จะต้องพยายามที่จะคิดให้รอบคอบที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่จำเป็นที่จะทำแผนให้ละเอียดที่สุด เพราะว่าถ้ามัวแต่ทำแผนแล้วไม่ลงมือทำ มันก็ไม่มีวันที่จะปฏิบัติได้ แต่ว่าต้องคิด ทำแล้วก็นึกถึงว่าปัญหาจะเกิดขึ้น และปัญหาเหล่านั้นมันต่อเนื่องจะต้องพยายามที่จะทำให้ลุล่วงไปแก้ไขให้จนได้ งานการทุกอย่างก็เป็นเช่นนี้ ไม่ใช่ว่าให้หยุดกลางคันแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องทำแผนให้ละเอียดมากลงท้ายไม่ลงมือ หลักการในการทำงานนี้ก็ต้องวางแผนให้พอที่จะดำเนินงานได้ และแก้ไขปัญหาต่อไปเป็นลำดับ ลงมือทำแล้วก็แก้ไขไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่คิดแผนแล้วไม่ลงมือ ต้องมีแผนพอสมควรและมีการปฏิบัติคู่กันไป

อันนี้ก็เป็นความคิดที่เกิดขึ้นมาจากที่ลาป่วยไปแล้วก็มาฝากท่านทั้งหลาย พูดให้ฟังตามที่เกิดความคิดขึ้นมาในหัวในปัจจุบัน เพราะบางทีเวลามาอย่างนี้ก็ถือว่ามาให้พร ก็เลยมาให้พรแล้วเอาไมโครโฟนมาวางไว้ข้างหน้านี้ ให้ตอบให้ขอบใจที่ให้พร แต่เวลาพูด ๆ ไปสมองก็คิด ๆ ไปเรื่อย ก็เลยแปลออกมาเป็นคำ คำพูดนี้ก็พูดไป เมื่อพูดคำพูดออกมาแล้วคำพูดเหล่านั้นมันก็มากระตุ้นความคิดต่อไป อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ธรรมดา แต่ว่าอาจจะเสียเวลาหน่อย ท่านทั้งหลายก็มีงานการทุกคน แต่วันนี้ถือว่าเป็นวันเสาร์แล้วก็เรียกว่าเป็นเทศกาล ก็คงมีเวลาพอที่จะมานั่งฟังการพูดคำพูดของความคิดที่แล่นอยู่ในหัว การพูดนี้สำหรับส่วนตัวก็ทำให้มีความสบายใจเหมือนกัน เพราะว่าเวลาคนเราอยู่แต่ผู้เดียว นั่งอยู่มันก็คิดไป เวลามีคนมานั่งอยู่ข้างหน้าเป็นจำนวนมาก ก็ทำให้นึกว่าถ้าพูดออกไปอาจจะไปเข้าหูบ้างแล้วก็เกิดความคิดต่อไป ก็ขอให้คิดดี ไม่ใช่ว่าฟังแล้วไปคิดไม่ดี ฟังไปแล้วขอให้เกิดความคิดที่ดี ๆ ของตนเอง ไม่ใช่ว่าบอกพูดอย่างนี้แล้วเป็นบอกว่าต้องทำอย่างนี้ ต้องทำอย่างโน้น แต่ละคนนั้นมีความคิด ถ้ามีโอกาสที่จะคิดบ้างก็เป็นการสร้างสรรค์ เพราะว่าคนเราต้องคิดแล้วก็คำนึงว่าความคิดนั้นนะดีหรือไม่ดี ถึงว่าพูดออกมาเพื่อให้กระตุ้นความคิด นอกจากนั้นก็อาจจะเป็นการพักผ่อน เป็นการพักผ่อนจิตใจด้วยเพราะว่าระหว่างที่คนเราคิดมันเมื่อยหัว แต่ว่าถ้าฟังคนอื่นเขาพูด ฟังไปเรื่อย ๆ ก็อาจจะไม่ต้องคิด ฟังไปเอาไปคิดทีหลังว่าที่ได้ยินได้ฟังมามันเป็นอย่างไร แต่ในระหว่างนี้ก็เป็นการพักสมองเหมือนไปดูมหรสพ ไปดูหนังไปดูละคร นั่งดูทีวีมีรายการไอ้โน่นไอ้นี่บันเทิง ก็ฟังไปเหมือนรายการบันเทิงอย่างนี้ก็นึกว่าคงเป็นประโยชน์ เพราะว่าถ้าไม่เป็นประโยชน์ ทำไมรายการทีวีออกมาเล่นละครเล่นยี่เก

แล้วคนก็ดู บางทีดูละครทีวีหรือดูหนัง ถ้าคิดว่าสำหรับประโยชน์มันก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร มันเป็นเรื่องเฟื่อง ๆ ไม่มีสาระ แต่ว่าเราก็ชอบดู เพราะว่าทำให้ที่เรียกว่าเบาสมอง พักจิตใจ ดังนี้ก็ถือว่าที่พูดอย่างนี้ก็อาจจะทำให้ท่านทั้งหลายได้พักสมองไปบ้าง ถ้าเป็นผลสำเร็จว่าท่านทั้งหลายพักสมองพักจิตใจพักร่างกายไปก็คงทำให้มีกำลังที่จะปฏิบัติงานเป็นประโยชน์ต่อไปได้

วันนี้ที่จริงคงมีเรื่องอีกเยอะแยะที่จะพูด ถ้าพูดต่อไปก็พูดได้อีกนานเพราะมันก็คิดได้เรื่อย แต่วันนี้ไม่ได้คิดจะพูดอะไรมากมาย ต่อเมื่อได้พบปะกันแล้วก็พูดอย่างสบาย ๆ เพราะนั่งอยู่ไม่ต้องเมื่อย ก็เลยพูดต่อไปอย่างนี้ แต่ใจความสำคัญก็คือต้องขอขอบใจท่านทั้งหลายทุกคนที่มาอย่างครบถ้วน มาให้พรให้กำลังใจ ก็ทำให้แข็งแรงทำให้สบายขึ้น เพราะว่าเมื่อ ๑๐ วันที่ผ่านมานี้ก็ไม่ค่อยสบาย อยู่ดี ๆ ไม่ใช่จิตใจ หัวใจเดี๋ยวมันเต้นอย่าง เดี๋ยวมันหยุดเต้นแล้วบอกเต้นจังหวะต่าง ๆ มันเหมือนเด็กฮาร์ด นี่ก็เลยเป็นศัพท์ใหม่ เราเป็นเด็กฮาร์ด แล้วหมอก็เป็นหมอฮาร์ด หมอเขาฟังอยู่เขารู้เป็นอย่างไร หมอที่เป็นหมอนั้นนะก็เป็นหมอฮาร์ด แต่ว่าพวกหมอที่ไม่ใช่หมอหัวใจนั้นเป็นหมออย่างอื่น ก็เป็นหมอโนฮาร์ด เขาก็มีการเถียงกันว่าอะไรเป็นอะไร จะทำยังไง ท่านประธานกรรมการก็เลยบอก พระจิตต้องทำพระจิต คือหมายความว่าต้องใช้จิตใจ ก็จริงเหมือนกัน บางทีมันเต้นผิดปกติ ก็บอก เอ๊ะ..... หัวใจนี่มันทำสำหรับเต้นให้ดี ไม่ใช่เต้นผิดปกติ มันก็เลยเต้นธรรมดา มันก็ใช้การได้เหมือนกัน ก็หมายความว่าจิตแล้วก็ใจมันก็ต้องช่วยกัน ฉะนั้นที่พูดอย่างนี้คำบางคำก็อาจจะเป็นคำกลวง แต่ว่าถ้าไปพิจารณาก็อาจจะเป็นคำที่ไม่กลวงก็ได้ ก็เลยนึกว่าถ้าถือว่าเป็นคำกลวงก็ขอให้อย่าถือสา แต่ว่าถ้าเป็นคำที่ดีก็เอาไปคิด ถ้าทำให้สบายใจก็ขอให้สบายใจกันทุกคน

ฉะนั้น วันนี้ก็ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาให้กำลังใจ แล้วก็มาอย่างพร้อมเพรียงครบถ้วนทั้งข้างในนี้ทั้งข้างนอก แต่ข้างนอกนี่ก็อาจจะไม่ได้เห็นมาก เพราะว่าวันนี้ไม่ได้เดินตามทาง เพราะกลัวว่าถ้าเดินตามทางแล้วเข้ามาในนี้จะนั่งไม่สบาย แต่ตอนนี้ก็สบายดี แสดงให้เห็นว่าท่านทั้งหลายมาให้กำลังใจก็เป็นผลสำเร็จที่ดี จึงขอขอบใจที่ท่านมา และก็ขอให้ท่านทั้งหลายมีความเข้มแข็งแข็งแรงเช่นเดียวกัน คือว่าท่านให้พรให้แข็งแรง ให้มีพลานามัยแข็งแรง ก็ขอให้ท่านทั้งหลายมีพลานามัยแข็งแรงเหมือนกัน ทั้งมีจิตใจที่แข็งกล้า ที่จะปฏิบัติงานด้วยความซื่อตรง ช่วยกันเกื้อหนุนกัน แล้วเราก็อยู่เป็นสุขได้ทุกคน ได้พบกันอย่างนี้ได้ทุกปี ๆ ไปอีกนาน คนเขาเป็นห่วงบอกว่า เป็นโรคหัวใจนี่เดี๋ยวอายุสั้นก็ไม่เป็นไรหรอกอายุสั้น ถ้าถือว่าอายุ ๙๐ อายุสั้นมันก็อายุสั้น แต่ก็เชื่อว่าอยู่ได้ต่อไป มานึกดูอายุ ๕๕ ถ้าแต่ก่อนนี้ก็ถึงอายุปลดเกษียณแล้ว แต่ทีหลังเขาก็เลยไปเป็น ๖๐ บางทีถึง ๖๕ ก็ได้ ก็ยังมีเวลา ๖๐ อีก ๕ ปีพอดี โครงการต่าง ๆ ก็เป็นโครงการ ๕ ปี เวลาโครงการต่าง ๆ มีผลสำเร็จก็พอดีเกษียณ พอดีเกษียณก็หมายความว่าสามารถที่จะไปได้เห็นโครงการมีความสำเร็จ คือโครงการ ๕ ปี แต่บางคนเขาก็บอกว่าไม่ได้ โครงการ ๕ ปีไม่พอ ก็เลยเลื่อนไป บางคนเขาบอกว่าไม่ได้อายุ ๖๐ ไม่ได้ ต้องอายุ ๘๔ ปี ได้ไปเล่าให้แม่ฟัง สมเด็จท่านบอก ๘๔ ที่จริงก็มาก เอาสัก ๗๒ นะ แต่สมเด็จท่านก็ ๘๒ แล้ว ท่านบอกว่าแม่ก็แก่แล้วนะมันก็ต้องเมื่อยบ้าง แต่ท่านก็ยังทำงาน แล้วท่านก็บอกว่า ๘๔ ที่จริงก็มาก ท่าน ๘๒ อีก ๒ ปี แต่เชื่อว่าต่อไป ๘๔ แล้วก็ต่อไปอีกไปได้ ส่วนตัวทีแรกก็ ๕๕ โบราณเขาบอกว่าแก่แล้ว แต่เมื่อนึกดูอีกอย่างว่าเราทำโครงการ ๕ ปี เราก็ไม่เอาแล้ว ๕๕ ไม่เอาแล้ว โครงการ ๕ ปีก็ไม่ไป ก็เลยต้องถือตามปกติ ๖๐ ค่อยว่ากันใหม่

ก็ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาให้กำลังใจ แล้วก็ให้ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติงานการอย่างดี รักษาสถานการณ์ให้ดี มีอะไรที่เบียดเบียนกัน คือมีกระทบกระทั่งอะไรกันบ้างก็ให้อภัยกัน แล้วก็ไม่ใช่ให้อภัยเพราะว่าถูกหลักของธรรมะที่จะให้อภัย แต่ให้อภัยกันมันมีประโยชน์ มันทำให้ทุกคนเจริญได้ ถ้ามัวแต่มากระทบกระทั่งกันมากเกินไปมันก็ทำให้คลอน คลอนแล้วมันหลุด หลุดแล้วก็พัง เราก็จะพลอยพังไปด้วย ฉะนั้น ก็ขอให้มีกำลังกายกำลังใจกำลังสามัคคี อันนี้ที่เคยพูดอยู่เสมอ กำลังกายใจกำลังสติปัญญา แต่ว่ายังไม่เคยพูดเรื่องกำลังสามัคคี วันนี้ก็เท่ากับอธิบายเรื่องกำลังสามัคคีเป็นอย่างไร ก็ขอให้ทุกท่านได้ประสบความสำเร็จความเจริญทั่วทุกคน.

พัทลุง
ศูนย์ทล่ปช.
จังหวัดยะลา

พระราชดำรัส[๑]

ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันอาทิตย์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๖

ขอขอบใจที่ท่านทั้งหลายได้มาประชุมกัน ณ ที่นี้ อีกวาระหนึ่ง เพื่อที่จะมาให้พรในวันคล้ายวันเกิด ซึ่งเมื่อปีที่แล้วก็ได้มีการเริ่มกระทำกันแบบนี้ คือได้ชุมนุมกันตั้งแต่คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะของสภา และคณะของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ สถาบันต่าง ๆ สมาคมต่าง ๆ ได้มาอยู่พร้อมหน้ากัน ซึ่งแต่ก่อนนี้มีการแยกพบกันในที่ต่าง ๆ ตอนนี้ก็ได้มาพบกันพร้อมเพรียงกันในที่เดียวกัน ทั้งในที่ข้างในนี้ ทั้งข้างนอก ซึ่งข้างนอกเมื่อตะกี้ก็บอกว่าขอให้อยู่นาน ๆ ยังไม่เข้าใจว่าให้อยู่ตรงที่ตรงโน้นนาน ๆ หรือให้มานั่งอยู่ในนี้นาน ๆ แต่ก็ตีความเอาเองว่าให้มานั่งนาน ๆ เพราะว่าถ้ายืนอยู่ข้างนอกนาน ๆ ก็อาจจะต้องยืนอยู่หลายแห่งนาน ๆ จนกระทั่งจะไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะกัน อย่างมีการสนทนาปราศรัยกัน ฉะนั้นก็เลยตีความเอาว่ามาอยู่ข้างในนี้นาน ๆ และก็เป็นวิธีเหมือนที่ปีที่แล้วที่ได้เริ่มพูดขณะนั่งลง เพราะว่าแต่ก่อน ๆ นี้ก็ยืนพูด ซึ่งปีที่แล้วได้ขออนุญาตนั่ง เพราะว่าถ้ายืนพูดก็อาจจะพูดไม่ได้นาน เพราะขามันไม่ค่อยดี

เมื่อปีที่แล้วก็เพิ่งหายจากการป่วย ซึ่งก็ยังไม่หายแท้ มาปีนี้ก็ดูจะดีขึ้นแล้ว ในรอบปีถ้าสังเกตดู การปฏิบัติก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เพราะตอนต้นปีก็ไม่ได้ออกปฏิบัติมากนัก มาตอนท้ายปีนี้ก็ได้ออกปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งก็เป็นเรื่องของร่างกาย และเมื่อปีที่แล้วก็เล่าให้ฟังว่าในระยะที่ป่วยนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งก็เป็นการปฏิบัติออกจะแหวกแนว ไม่ได้เป็นการปฏิบัติที่คนเห็นแต่ว่าเป็นความรู้สึกที่อยู่ในใจ จึงได้เล่าให้ฟังว่ามีความรู้สึกอย่างไร ส่วนปีนี้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็ได้ปฏิบัติให้เห็นเปิดเผยขึ้นมา จนทำให้นายกรัฐมนตรีได้สามารถที่จะยกการปฏิบัติมาบรรยายได้ และปีที่แล้วที่ในที่ประชุมเช่นนี้ก็ได้พูดเรื่องหลายอย่างนอกจากความรู้สึกภายในของตัวเอง แต่ก็ได้พูดถึงว่าเราควรจะปฏิบัติอย่างไรสำหรับที่จะให้ส่วนรวมของเราได้อยู่ดี ได้มีความปลอดภัย แล้วก็มีความยั่งยืน ซึ่งก็เป็นข้อที่นายกก็ได้ยกขึ้นมาเป็นข้อสำคัญก็คือสามัคคีธรรม ทุกครั้งที่พูดและทุกครั้งที่พบปะกับท่านทั้งหลายยิ่งในโอกาสเช่นนี้ เพราะว่ามีหลายฝ่าย ทั้งในส่วนกลาง ทั้งในส่วนภูมิภาค ทั้งในด้านอาชีพต่าง ๆ ทั้งในด้านหน้าที่ต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ มาประชุมกัน จึงเป็นข้อที่ควรจะพูด เพราะว่าสามัคคีนี้ถ้าหากว่ามีทุกฝ่ายที่มีหน้าที่แตกต่างกันก็สามารถที่จะผนึกงานของตนให้เป็นหนึ่ง หมายถึงว่าให้เป็นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งในที่นี้ส่วนรวมก็คือประเทศชาติ ซึ่งเราก็ได้ก่อตั้งมา

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

ตั้งแต่บรรพบุรุษ และกำลังเสริมสร้างไปเรื่อย และจะต้องเสริมสร้างต่อไป ฉะนั้นสามัคคีธรรมก็เป็นสิ่งที่สำคัญ งานต่าง ๆ ถ้าหากว่าขาดสามัคคีธรรม ทุกคนก็ทราบว่าจะสำเร็จยาก และทีนี้จะกล่าวได้ว่าถ้ามีสามัคคีอย่างที่แท้จริง งานใด ๆ หรืองานทุกงานก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีไม่มีปัญหาใด ๆ แม้ว่าจะมีปัญหาในด้านวิชาหรือในด้านกำลังในด้านต่าง ๆ ที่ว่าเป็นอุปสรรค แต่ถ้ามีสามัคคีแล้วงานไม่มีที่จะล้มเหลว ฉะนั้น การที่จะพูดถึงธรรมะอย่างหนึ่ง คือ สามัคคีธรรมนี่ก็เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าจะพูดในเรื่องต่อไปก็เป็นที่น่าเบื่อหน่ายเพราะว่าซ้ำซาก แล้วก็อาจจะเหมือนว่าพูด ๆ เท่านั้นเอง แต่จะทำอย่างไร

การที่มีอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นในรอบปี และที่นายกก็ได้กล่าวถึงว่ามี เช่น ยกตัวอย่างภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นนั้นก็ต้องช่วยกันขจัด แต่ว่าภัยธรรมชาติถ้าพูดกันจริง ๆ แล้วได้เห็นว่าแห่งหนึ่งของประเทศก็ประสบภัยอย่างนั้น ๆ แต่อีกแห่งก็ประสบภัยอีกอย่าง ถ้าจะยกเพียงว่าในระยะนี้ได้มีภัยของน้ำท่วม ในภูมิประเทศที่น้ำท่วมก็จะเหมาะสมที่จะพูดถึง แต่ว่าถ้าไปดูที่อื่นเขาบอกว่าน้ำไม่พอ แล้วก็พูดถึงการหาน้ำผันน้ำมาให้ ให้น้ำมาหล่อเลี้ยงในที่ที่แห้งแล้ง สำหรับที่ที่แห้งแล้งเขาก็พอใจ แต่สำหรับผู้ที่แช่น้ำมา ๓ เดือนเขาก็คงไม่พอใจ ก็ได้ยินมาเหมือนกันว่าเมื่อพูดถึงหาแหล่งน้ำมาเอื้อเฟื้อกับที่ที่ต้องเพาะปลูก ผู้ที่ได้แช่น้ำมา ๓ เดือนก็สะดุ้ง บอกว่าเอาอีกแล้ว บริจาคน้ำให้เราแล้วเดือดร้อนต่อไป อันนี้ก็แสดงให้เห็นว่าในที่แห่งหนึ่งจะต้องปฏิบัติอย่างหนึ่ง ในที่อีกแห่งหนึ่งต้องปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง แต่ถ้ามาพูดถึงโดยเฉพาะเรื่องของน้ำท่วม เพราะว่าในกรุงเทพ ฯ นี้และในบริเวณใกล้เคียงก็เดือดร้อนมาก และก็นึกว่าเป็นสิ่งที่สำคัญหรือเป็นสิ่งที่เดือดร้อนที่สุด ก็น่าคิด เพราะว่าคนที่เดือดร้อนก็ย่อมมองตัวเอง ฉะนั้นถ้าอยากจะพูดก็พูดถึงเรื่องน้ำท่วมกันเสียก่อน เป็นเรื่องที่หมู่นี้ก็เรียกว่าเป็นอันดับหนึ่ง คนสนใจอันดับหนึ่ง ถ้าดูไปวิธีที่จะขจัดน้ำก็มีวิธีหลายวิธี และโดยมากก็ไม่ค่อยคิดกัน วิธีอย่างหนึ่งก็คือสูบน้ำ สูบน้ำอย่างไรถ้าไม่ระวังก็เป็นการสูบน้ำใส่ให้คนอื่น คนอื่นก็ได้รับน้ำก็ทำให้เดือดร้อนต่อไป คนที่ได้รับน้ำนั้นถ้ามีความสามารถที่จะสูบก็สูบต่อ หมายความว่าสูบต่อไปวนไปวนมา น้ำนั้นก็จะกลับมาที่เดิม เป็นอันว่าความเดือดร้อนนั้นได้แจกจ่ายออกไปให้ทั่วถึง แล้วก็ไม่มีระบบไม่มีระเบียบ ทำให้เสียกำลังในทางที่จะต้องใช้สูบน้ำ ถ้าใช้ไฟฟ้า ก็เสียไฟฟ้า ถ้าใช้เชื้อเพลิงอย่างอื่นก็เสียเชื้อเพลิงก็เป็นสิ่งที่สิ้นเปลือง และทำให้เกิดเสียอีกอย่างก็คือเสียสุขภาพจิต เพราะถ้าหากว่าเราสูบน้ำออกไปทำให้ที่เราแห้ง สุขภาพจิตก็อาจจะดีขึ้นแต่ไม่ทันไรน้ำก็กลับมาอีก ทำให้เสื่อมสุขภาพจิต ฉะนั้น การทำนี้ก็แสดงให้เห็นว่าความจริงก็ขาดสามัคคีธรรมนั่นเอง แต่จะทำยังไงสำหรับให้เกิดสามัคคีธรรม ทำด้วยวิธีที่เหมาะสม ก็ต้องวางแผนให้ดีขึ้นแล้วทุกคนก็จะต้องช่วยคิด ให้โครงการเหล่านั้นได้ผล ซึ่งเวลาไปดูตามภูมิประเทศก็ได้เห็นว่ามีวิธีทำบางประการ จึงแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติ

ความจริงการที่ได้ไปดูและแนะนำเจ้าหน้าที่ ซึ่งใช้คำว่าดำริ พระราชดำริ ดำรินั้นถ้าแปลเอาก็เป็นความคิดความเห็น เป็นข้อที่พึงคิดว่าน่าจะทำได้ แต่การทำนั้นก็อยู่ที่เจ้าหน้าที่ ถ้าเจ้าหน้าที่เอาความคิดนั้นแล้วไปปฏิบัติได้ก็เกิดผล แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ไปทำแล้วไปทำผิดไปทำในทางที่ไม่ถูกก็ไม่เกิดผล หรือว่าถ้าดำรินั้นพูดไปแล้วแต่ไม่เข้าใจก็ไม่เกิดผล หรือดำรินั้นไม่เหมาะสมกับท้องที่นั้น ๆ ก็ไม่เกิดผลเหมือนกัน ฉะนั้น งานที่จะสำเร็จโดยดีก็ต้องมีความคิดเกิดขึ้นก่อน เสร็จแล้วต่อไปเมื่อมีความคิดนั้นก็ต้องกล่าวหรือเปล่งวาจาออกมาว่าเป็นความคิด เพราะว่าความคิดคนโดยมากนอกจากผู้ที่อ่านใจได้ก็จะไม่ถึงคนอื่น ก็ต้องแจ้งให้ทราบแจ้งให้ผู้อื่นทราบ และผู้อื่นนั้นก็ต้องฟังหรือต้องรับความคิดไป ถ้ารับไปแล้วสามารถที่จะเข้าใจถูกต้องแล้วก็สามารถที่จะปฏิบัติ อันนี้จึงเห็นได้ว่าความคิดนั้นเป็นความสำคัญมีความสำคัญ แต่ว่าจะต้องให้คนอื่นได้รับทราบด้วย และเมื่อรับทราบแล้วคนอื่นต้องมีความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ก็คือคนอื่นที่รับทราบไปก็จะต้องมีความสามารถที่จะคิดต่อว่าควรจะทำอย่างไร และก็มี

ความสามารถในหลักวิชาที่จะปฏิบัติให้ถูกต้อง การปฏิบัติที่แล้วมาก็ดำเนินไปด้วยความลำบากยากเย็น อาจจะถูกต้องบ้างไม่ถูกต้องบ้าง จึงทำให้ภาวะที่มีความเดือดร้อนนี้ยืดเยื้อไป จนทุกวันนี้ก็ยังมีความเดือดร้อนค้างอยู่ ฉะนั้น ก็กล่าวได้ว่าการปฏิบัติก็ยังไม่มีความสำเร็จร้อยเปอร์เซ็นต์ ฉะนั้นก็ต้องพยายามที่จะทำต่อไป

อันนี้ที่พูดถึงภาวะน้ำท่วมนี้ก็มีคำว่าภาวะ ซึ่งถ้าจะมาคิดให้ดี ๆ ก็จะต้องวิเคราะห์ว่า คำว่าภาวะน้ำท่วมนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และก็ควรจะป้องกันได้อย่างไร หรือเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วแก้ไขอย่างไร ความจริงมี ๒ คำ มีคำว่าภาวะ และก็มีคำว่าสภาพหรือสภาวะ ถ้าจะอธิบายคำว่าสภาวะ คำว่าสภาวะนั้นก็เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดา ตามธรรมชาติ เช่นถ้ามีความชื้นในอากาศแล้วก็มีความเย็นความร้อนพอดีกัน ก็กลายเป็นฝนลงมาได้ และเมื่อฝนลงมาถึงพื้นถ้าพื้นตรงไหนอยู่สูงน้ำก็จะต้องไหลจากที่สูงลงมาที่ต่ำ ตรงไหนเป็นแอ่งก็จะขังไว้ที่นั่น นี่ก็เป็นสภาพตามธรรมชาติ สภาพตามธรรมชาตินี้มีมาตลอดและจะมีตลอดไป หมายความว่าฝนก็ตกมาเรื่อย น้ำก็ลงมาเป็นลำธาร เป็นแม่น้ำ แล้วก็ลงไปถึงทะเล ระหว่างทางก็มีการระเหยขึ้นไปบนฟ้าใหม่ แล้วก็ตกมาเป็นฝนต่อไป หรือตกมาเป็นน้ำค้างทำให้เกิดน้ำไหลลงมาอีก อันนี้เป็นสภาพธรรมดา สภาพธรรมดานี้เวลาฝนตกมามาก ๆ ลงมาบนภูเขา ย่อมไหลลงมาและอาจจะทำให้เกิดสภาวะน้ำท่วมก็ได้ เป็นธรรมดา ตรงไหนที่เป็นแอ่งก็จะต้องขังเป็นทะเลสาบ เป็นบึง เป็นหนองตามธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ก็เป็นธรรมชาติ แต่ว่ามีเรื่องว่าคือมีคนมาอยู่ในภูมิประเทศ ในภูมิประเทศทั้งหลายนั่นคนก็ย่อมต้องแก้ไขหรือเพิ่มเติมธรรมชาติให้เปลี่ยนแปลงไป โดยมากก็พยายามที่จะให้เปลี่ยนแปลงไปสำหรับให้เป็นประโยชน์แก่ตน เช่นตรงไหนมีน้ำก็กั้นน้ำเอาไว้สำหรับเก็บไว้ใช้ ทำเป็นอ่างเก็บน้ำบ้าง ทำเป็นคลองส่งน้ำไปในที่ที่ต้องการใช้น้ำบ้าง อันนี้ สภาพนั้นก็ได้รับการดัดแปลงจากคนที่คิดที่จะใช้น้ำในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตน อันนี้ก็เลยกลายเป็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะว่ามีการแก้ไข มีการดัดแปลง แต่นอกจากที่จะดัดแปลงในเรื่องที่จะใช้น้ำให้เป็นประโยชน์ หรือป้องกันไม่ให้น้ำลงมาในที่ที่จะเดือดร้อน ก็เป็นการแก้ไข

นอกจากนั้น ก็มีการสร้างหรือการทำเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่สำหรับใช้น้ำโดยตรง แต่สำหรับความสะดวกของผู้ที่เปลี่ยนแปลงสภาพนั้น เช่น สร้างถนนหนทาง สร้างบ้านช่อง สร้างสิ่งที่เป็นที่อาศัย เป็นอาคาร ที่จะมาใช้ประโยชน์สำหรับอาชีพของตน หรือเป็นที่อยู่อาศัย อย่างถนนก็สำหรับการคมนาคมให้สะดวก ทั้งหมดนี้ก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมา การสร้างสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องของธรรมชาติแท้ แต่เป็นเรื่องของคนทำ เมื่อคนทำแล้วก็ได้รับประโยชน์ แต่ที่น่าเสียดายก็คือทำแล้วได้ประโยชน์แต่ก็ต้องย่อมเสียประโยชน์บ้างเหมือนกัน เช่นในเรื่องที่พูดอยู่เรื่องน้ำท่วม ก็ทำให้น้ำไหลไม่สะดวกระบายไม่ออก เมื่อระบายไม่ออกหรือท่วมมาในพื้นที่ที่ไม่ต้องการให้ท่วม คนเราก็สร้างทำนบบ้างเอาสูบไปใส่บ้าง ก็เปลี่ยนสภาพของธรรมชาติ เปลี่ยนมากขึ้นอีก แล้วก็เกิดภาวะน้ำท่วมขึ้นมาบางแห่งก็ท่วมบางแห่งก็แห้ง ที่ไหนที่เคยท่วมก็แห้ง ที่ไหนที่ไม่เคยท่วมก็เปียกก็ท่วม อันนี้เกิดยุ่งแล้วยุ่งเพราะว่าไปดัดแปลงธรรมชาติ

อย่างที่กรุงเทพ ฯ นี่ สร้างเมืองก็ไปสร้างเมืองในบึง ไปสร้างเมืองในที่นาลุ่ม อันนี้ธรรมชาติก็เรียกว่าแก้เผ็ดคน ไปปลูกบ้านในที่ลุ่ม ไปปลูกบ้านในบึง เวลาธรรมชาติมีกำลังขึ้นมาก็แก้เผ็ดคนก็มาท่วมเลย อันนี้เป็นของธรรมดา พูดถึงว่าทำไมมันท่วม ก็เพราะว่ากรุงเทพ ฯ ทรุด กรุงเทพ ฯ ทรุดนี่ไม่แน่ว่าทรุดแค่ไหนไม่ทราบ ทรุดเพราะเหตุใดก็ไม่ทราบ บางคนก็บอกว่าเพราะขุดน้ำบาดาลมาก แต่บางคนก็บอกว่าเพราะขุดสันดอนทำให้พื้นดินทรุด แต่ความจริงต้นเหตุของการท่วมนั้น ข้อใหญ่

วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรพื้นที่น้ำท่วมในเขตบางขุนเทียน ตามแนวถนนสายธนบุรี - ปากท่อ และตามแนวคลองพระยาราชมนตรี เพื่อพิจารณาหาแนวทางเร่งระบายน้ำออกจากพื้นที่น้ำท่วมในเขตบางขุนเทียน และเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ รถยนต์พระที่นั่งแล่นถึงพื้นที่น้ำท่วมในเขตบางขุนเทียน

ก็คือไปสร้างบ้านในบึง ไปสร้างบ้านในที่ลุ่มนั่นเอง แต่ทั้งหมดนี้ก็ที่จะพูดว่าเพราะว่ามนุษย์เราได้ไปแก้ไข ได้ไปเปลี่ยนแปลงดัดแปลงธรรมชาติจนทำให้ธรรมชาตินั่นเปลี่ยนออกมาเป็นคนละอย่าง อาจจะเรียกได้ว่าเป็นธรรมชาติเหมือนกัน เพราะว่าเป็นธรรมชาติของคน คนที่จะต้องขวนขวายหาที่อยู่ ขวนขวายหาความสบาย ขวนขวายที่จะสร้างอะไรที่เป็นประโยชน์แก่ตน แต่ว่าการสร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นประโยชน์แก่ตนนั้น หรือทำอะไรที่ดัดแปลงธรรมชาติก็ย่อมอาจจะทำให้ธรรมชาตินั้นเปลี่ยนแปลงไปจริง ๆ โดยที่ไม่อยู่ในควบคุมของผู้ที่ดัดแปลงนั่นเอง

ก็คล้าย ๆ กับเรื่องของต่างประเทศ เขามีเรื่องลูกศิษย์ของพ่อมด ที่เวลาพ่อมดออกจากบ้านไป ลูกศิษย์ก็มาเปิดตำรา ก็มีตำราที่จะทำให้มีความสะดวกต่าง ๆ เพราะว่าพ่อมดก่อนที่จะไปต่างจังหวัด ก็บอกกับลูกศิษย์ บอกว่าให้กวาดบ้านให้สะอาด แล้วไปตักน้ำมาเตรียมสำหรับให้มีพร้อมทุกอย่างในบ้าน ลูกศิษย์พ่อมดก็กวาดบ้าน แต่มันเหนื่อยก็หาวิธีที่จะกวาดบ้านให้สะดวกก็ไปหาตำราของพ่อมด เปิดดู แล้วก็มีคาถาหนึ่งที่จะทำให้ไม้กวาดมันกวาดเอง ก็ดี เมื่อกวาดไป ๆ ก็ไม่เหน็ดเหนื่อย เสร็จแล้วก็ไปตักน้ำจากบ่อมาใส่ในโอ่ง เหนื่อย การทำงานมันเหนื่อย ก็เลยหาคาถา คาถานั้นให้เอาถังไปตักน้ำขึ้นมา แล้วมาใส่ในโอ่ง สบายดี มันทำเอง มันเดินมาเอง ตักน้ำใส่โอ่งเอง มีกี่โอ่ง ๆ ก็เต็มหมดเลย แต่ทำไปทำมามันเต็มหมดแล้วก็ยังตักน้ำมา โอ่งนั้นก็ล้น ทีแรกมันก็ไหลออกไปได้ เสร็จแล้วก็ล้นไปล้นมาจนกระทั่งท่วมบ้าน ท่วมบ้านชั้นล่างปาร์เกต์ก็ลอย คือไม่สามารถที่จะป้องกันให้น้ำไม่ท่วม น้ำก็ท่วมขึ้นมา หาคาถาให้หยุดมันก็ไม่หยุดสักที ยิ่งตักใหญ่ ก็เหมือน กทม. เขาสูบ ก็สูบวนนั่นแหละ แบบสูบวน เขาเรียกสูบวน สูบจากที่นี่ไปที่โน่นโน่นไปที่นี่ มันก็วนไปวนมาน้ำก็ไม่ลดสักที ก็เสียแรงเสียกำลัง ใครต่อใครก็ว่าการสูบน้ำอย่างนี้ไม่เห็นแห้งสักที มันก็ไม่แห้งซิ สูบจากแห่งนี้ไปแห่งโน้นแล้วก็แห่งโน้น

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสภาพน้ำท่วมบริเวณทุ่งพระโขนงกับทุ่งลาดพร้าว และทอดพระเนตรสภาพคลองธรรมชาติสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นคลองระบายน้ำออกจากพื้นที่น้ำท่วม

มาแห่งนี้ ก็ต้องหาวิธีที่จะตัด อันนี้ก็หาคาถาให้หยุดไม่ได้ จนกระทั่งน้ำท่วมบ้าน แล้วไม้กวาดมันก็ไม่หยุดกวาด น้ำท่วมก็ยังกวาดอยู่นั่นแหละ จนกระทั่งกวาดลูกศิษย์ออกจากบ้าน ไล่ไปไล่มา จนเดือดร้อนมากก็ไม่รู้จะทำยังไง จนกระทั่งพ่อมดกลับมาก็หาคาถา บอกคาถาให้หยุดได้ อันนี้เรียกว่าเรื่องของลูกศิษย์พ่อมด คนเราก็กลายเป็นลูกศิษย์พ่อมดไปด้วย แต่ไม่ทราบว่าพ่อมดอยู่ไหน พ่อมดก็คือธรรมชาตินั่นเอง ธรรมชาติก็เทน้ำมา ธรรมชาติก็ทำให้น้ำไหล แต่ว่าลูกศิษย์พ่อมดไม่พอใจ อยากให้น้ำมากขึ้น อยากกั้นน้ำ ไม่ให้น้ำท่วมตรงโน้น มันก็ท่วมตรงนี้ อันนี้ก็เป็นเรื่องของความไม่สมดุลย์ของการกระทำของลูกศิษย์พ่อมด ที่จริงพวกเราทั้งหลายนี่ก็เป็นลูกศิษย์พ่อมดทั้งนั้น ก็เป็นผลของธรรมชาติ แต่ว่าโดยที่เราจะดัดแปลงธรรมชาติก็เลยทำให้ผิดจังหวะไปบ้าง บางทีก็ผิดส่วนไม่สมดุลย์ จึงทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งหลาย

อันนี้มันเรื่องสมมุติ ก็มีเรื่องของน้ำแล้วก็เรื่องของไม้กวาดนั่นเอง แต่คงยังมีเรื่องอื่นด้วย เรื่องในนิทานนั้นเขาแสดงให้เห็นอะไรที่เห็นได้ แต่สำหรับชีวิตของคนเราก็ไม่ใช่มีแต่น้ำหรือไม้กวาด ก็มีอย่างอื่นด้วยคือความเป็นอยู่ต่าง ๆ ในสังคม กฎหมายก็มี ต้องมีเกี่ยวข้องกับการปกครองทุกด้าน อย่างในด้านการปกครองก็ต้องมีกระทรวง ทบวง กรมทั้งหลายแบ่งงานกันไป ทีนี้ถ้าแบ่งงานกันไปแล้ว ทำโดยที่ไม่สอดคล้องกัน มันก็เกิดเรื่องยุ่งเหมือนน้ำท่วม ทำให้เกิดความเดือดร้อน ถ้าแต่ละคนทำให้ถูกต้องตามธรรมชาติ หรือทำดัดแปลงธรรมชาติให้สอดคล้องกัน เราก็ไม่เดือดร้อน เรื่องนิทานลูกศิษย์พ่อมดนี่ดัดแปลงไปได้อีกหลายอย่างทีเดียว ก็เคยหากินเรื่องลูกศิษย์พ่อมดตั้งหลายปีมาแล้ว เคยไปหากินที่ฟิลิปปินส์ ไปที่มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ก็พูดถึงเรื่องลูกศิษย์พ่อมดเหมือนกัน แต่ไม่ได้พูดถึงน้ำท่วม

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปทอดพระเนตรพื้นที่น้ำท่วมบริเวณทุ่งพระโขนงและทุ่งลาดพร้าว

แท้จริงที่มะนิลาครั้งนั้นน้ำก็ท่วมเหมือนกัน น้ำท่วมเดือดร้อน มีงานเลี้ยงที่ทำเนียบรัฐบาล วันนั้นฝนตก คนมาไม่ได้กันเยอะเพราะว่าติดน้ำฝนของเทศบาลของมะนิลา ก็ทำให้เดือดร้อน แต่ไม่ได้พูดถึงน้ำฝน หรือเรื่องของน้ำท่วม ครั้งนั้นได้พูดถึงเรื่องของระเบิด ระเบิดถ้าเราไม่ระวัง เช่นเวลานั้นก็พูดกันมาก เรื่องระเบิดปรมาณูว่า ระเบิดปรมาณูนี้จะเป็นหายนะของโลก ก็คงถูกต้อง เพราะว่าคนเราได้ใช้ธรรมชาติ ระเบิดปรมาณูนั้นก็เป็นปฏิกิริยาทางธรรมชาติแท้ ๆ แต่ว่าคนไปแตะต้อง ความจริงปฏิกิริยาของระเบิด ปรมาณูก็มีอยู่ทุกวัน ทุกนาที ทุกวินาที อย่างเช่นในดวงอาทิตย์ก็เป็นปฏิกิริยาแบบระเบิดปรมาณู อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดมีพลังงานออกมาอย่างมากมาย ทั้งความร้อน ทั้งแสง ทั้งกัมมันตภาพรังสี ที่ออกมาจากดวงอาทิตย์มาตลอดเวลาทุกวินาทีนั่นนะเป็นธรรมชาติ แต่เราก็จะทำ หมายความว่า เราก็มวลมนุษย์พยายามที่จะใช้ปฏิกิริยาแบบดวงอาทิตย์ คือมาสร้างจนกระทั่งสร้างเป็นระเบิดปรมาณู แต่เมื่อออกมาเป็นระเบิดปรมาณูแล้ว ถ้าหากว่าควบคุมไม่อยู่ก็เกิดปัญหายุ่งยาก ในสมัยนี้ก็ได้ใช้ พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ก็นับว่าได้ควบคุมธรรมชาติหรือปฏิกิริยาทางปรมาณูไว้ได้พอสมควร แต่ใช้ในด้านต่าง ๆ ไป ใช้ในการแพทย์ ใช้ปฏิกรณ์ปรมาณูแล้วก็มาทำเป็นแทนธรรมชาติ คืออย่างพวก แร่เรเดียม ซึ่งแต่ก่อนนี้ก็ใช้แร่เรเดียม มาเดี๋ยวนี้ก็ใช้กัมมันตภาพรังสีที่ทำมาจากปฏิกรณ์ปรมาณู มาสำหรับรักษาพยาบาลโรคบางอย่าง ในด้านอุตสาหกรรมหรือในด้านพลังงานก็ได้ใช้ปฏิกิริยา ทางปรมาณูสำหรับมาทำไฟฟ้า เป็นต้น หรือมาใช้กำลังนั้นมาทำให้เครื่องยนต์เครื่องกลไกต่าง ๆ เดินได้ แต่ถ้าหากว่าควบคุมไม่ดีก็เกิดอันตรายขึ้นมาได้ ซึ่งบางครั้งบางคราวก็เกิดขึ้นมาได้ มีเหตุที่ทำให้ เสียหายได้เป็นบางครั้งบางคราว ฉะนั้น การที่ดัดแปลงธรรมชาติหรือสภาพของธรรมชาติมาใช้ เพื่อประโยชน์ของบุคคลนั้นก็ต้องระมัดระวังมากที่จะไม่ให้เกิดความเสียหาย และการที่จะทำให้เกิด ประโยชน์ได้ แต่ละคนก็จะต้องช่วยกันควบคุมสิ่งที่จะเสียหาย สิ่งที่เสียหายก็จะลดลงไป

อันนี้ก็พูดมาตั้งแต่ชักนิยายมาจากน้ำท่วมว่า น้ำท่วมเป็นสภาพธรรมดาตามธรรมชาติมีอยู่ แต่ถ้าหากว่าเราไปแตะต้องธรรมชาติก็ย่อมต้องมีภาวะน้ำท่วมขึ้นมาซึ่งจะต้องแก้ไข เท่ากับสร้างภาวะ ขึ้นมาก็ต้องแก้ไขภาวะนั้น คำว่าสร้างนี่บางทีก็ไม่ค่อยรู้ตัวว่าสร้างขึ้นมา เพราะนึกว่าเรามีวิทยาการ สมัยใหม่ และก็เป็นธรรมดาแล้วก็เกิดเป็นธรรมชาติ วิทยาการสมัยใหม่เกิดเป็นธรรมชาติไปเลย แต่ว่าเราก็จะต้องรู้และควบคุมธรรมชาติของวิทยาการของวิชาการนี้ให้อยู่ในขอบเขต ไม่ให้เกิดความ เดือดร้อน อันนี้เป็นเรื่องของทางเทคนิค แต่ในด้านของจิตใจก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราดัดแปลงความคิด ซึ่งไม่ใช่เรื่องของเทคนิค แต่เป็นเรื่องของจิตใจแท้ ๆ เราก็มีการดัดแปลงเหมือนกัน เช่น วัฒนธรรม หรือจารีตประเพณี ซึ่งมีความคิดความรู้สึกของมวลมนุษย์นี้ก็มีความคิดที่ถูกต้องที่ดี แต่ถ้าหากว่า มาดัดแปลงก็กลายเป็นสิ่งที่อาจจะหลุดจากการควบคุมได้ ทั้งในด้านจิตใจที่มีศีลมีธรรม ทั้งในด้าน วัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านศิลปะต่าง ๆ ถ้าจะยกตัวอย่าง ศิลปะก็เปลี่ยนแปลงมาเรื่อย เช่น ศิลปะการดนตรีก็เปลี่ยนแปลงมาจากดนตรีที่เป็นตามประเพณีที่มีอยู่ จนกระทั่งมาเป็นดนตรี ที่ใช้เครื่องดนตรีทางวิทยาศาสตร์ออกมาเสียงประหลาด ๆ ก็มี ลงท้ายก็เลยเคยชินไปว่าดนตรีสมัยใหม่ เป็นดนตรีที่ไพเราะ เพราะว่าเราเคยชินไป ฉะนั้นแม้จะในทางศิลปะต่าง ๆ ก็เป็นสิ่งที่มาจากธรรมชาติ คือดนตรีแต่ก่อนนี้ก็เป็นเสียงลม เสียงนกร้อง แล้วก็มาประกอบขึ้นมาให้ไพเราะ ต่อมาก็เลยมาเป็น เสียงของเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เสียงจากเครื่องที่อาจจะคือไม่มีจิตใจด้วยซ้ำ อย่างที่สมัยก่อนนี้ การแต่งเพลงก็มาจากใจของผู้ที่เป็นนักดนตรี แต่ว่ามาเดี๋ยวนี้เขาก็เอาเครื่องคอมพิวเตอร์มากดไปกดมาแล้ว ออกมาเป็นซิมโฟนีของคอมพิวเตอร์ แล้วคอมพิวเตอร์ก็เป็นผู้ใช้ คอมพิวเตอร์เป็นผู้เล่น คือหมายความว่า แต่งเองแล้วก็เล่นเอง แล้วคอมพิวเตอร์ก็เป็นผู้ฟังด้วย คอมพิวเตอร์ก็บอกว่าเพราะดีมาก แล้วเราก็ไปเชื่อ

ไปเชื่อว่าเพราะดีมาก แท้จริงแล้วเราฟังไม่รู้เรื่อง แต่ว่าสมัยนี้ใครไม่รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ก็หมายความว่าคนนั้นเป็นคนโง่ ก็เลยต้องบอกว่าดี ฉะนั้นเครื่องอะไรต่าง ๆ ที่มาแต่งเพลงก็เลยบังคับให้เราเชื่อว่าดี แต่แท้จริงลึกซึ้งจริง ๆ เครื่องคอมพิวเตอร์นั้นใครเป็นผู้สร้าง ก็มนุษย์เป็นผู้สร้าง หมายความว่าในที่สุดถ้าเราไปชื่นชมเครื่องคอมพิวเตอร์ ก็เท่ากับเราถูกบังคับ เท่ากับเราถูกล้างสมองไปเลย ไม่ใช่คอมพิวเตอร์เป็นผู้ล้างสมอง แต่ว่าเป็นผู้ที่ตั้งแฟชั่นที่ล้างสมองเรา ฉะนั้น การที่จะดูว่าทำไมความคิดของคนเปลี่ยนแปลงไป ก็ต้องดูว่าต้องมีผู้ที่มีบทบาทในการล้างสมอง ผู้ที่มีบทบาทนั้นอาจจะทำด้วยความรู้ตัวก็มี แต่บางทีอาจจะไม่รู้ตัว คือตัวเองนึกว่าดีก็เลยพยายามที่จะบังคับให้คนอื่นเห็นดีไปด้วย อันนี้ก็เป็นได้ ฉะนั้น แม้จะในทางสังคมในการปกครองก็ต้องดูธรรมชาติ แล้วก็ต้องดูว่าใครมาดัดแปลงธรรมชาตินั้น ใครมาล้างสมองเรา ทั้งหมดนี้ตั้งแต่เรื่องของธรรมชาติเรื่องน้ำ มาถึงธรรมชาติเรื่องความรู้สึกของคน หรือการปกครอง ก็เป็นเรื่องของธรรมชาติที่ถูกดัดแปลง ถ้าดัดแปลงถูกต้องและครบถ้วนแล้วก็ดีไป ก็เป็นธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งที่สูงขึ้นไป แต่ถ้าดัดแปลงแล้วไม่ดีอาจจะทำให้เกิดความเดือดร้อนได้ ถ้าจะแก้ไขไม่ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งในด้านวัตถุทั้งในด้านจิตใจก็ต้องกลับมาในสิ่งที่สำคัญ ก็คือสามัคคีธรรมนั่นเอง หมายถึงว่าต้องร่วมมือกัน ต้องปรึกษาหารือกัน ต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำจึงจะมีความสำเร็จที่จะควบคุมการดัดแปลงธรรมชาติให้อยู่ในขอบเขตของประโยชน์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อส่วนรวม

ที่พูดทั้งหมดนี้แต่ละคนอาจจะคิดว่าพูดชักไปจากเรื่องนี้ไปเรื่องโน้นตลอด จนกระทั่งรู้สึกว่าอาจจะมาพูดให้คนคิดคล้อยตามไป แต่ว่าการพูดนี้มิใช่ที่จะมาล้างสมองท่านทั้งหลาย แต่ว่ามาพูดเพราะว่าเกิดความคิดในใจอย่างนี้ จึงขอกล่าวออกมาเป็นคำ และแต่ละท่านก็อาจจะคิดก็ได้ว่าถูกต้องตรงไหนก็เอาไปใช้ ตรงไหนไม่ถูกต้องก็อย่าไปใช้ ที่พูดก็เพราะว่ามาพบกันปีละครั้งในลักษณะนี้ ก็ทำให้เกิดความคิดอย่างที่บอกว่ามีท่านทั้งหลายที่มีหน้าที่การงานอะไรต่าง ๆ กัน ทั้งในด้านที่แตกต่างกันมาก เช่น คณะต่าง ๆ ที่เป็นคณะ อย่างองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหาร พลเรือน ทั้งโรงเรียน ทั้งมหาวิทยาลัย องค์การ สมาคม และก็กลุ่มบุคคลทุก ๆ ส่วนทุกชนิดที่ประกอบขึ้นมาเป็นสังคมของประเทศไทยมาอยู่ ก็ทำให้เกิดความคิดขึ้นมาว่าท่านทั้งหลายก็มีอาชีพแตกต่างกัน มีวัยแตกต่างกันทั้งนั้น บางทีไม่ได้คิดว่ามีสิ่งที่คล้ายคลึงกัน มีสิ่งที่เหมือนกันไม่ใช่คล้ายเท่านั้นเอง ก็เป็นสมาชิกของคนไทยด้วยกัน คือคนไทยนี่เป็นเหมือนเป็นกลุ่มหรือเป็นสมาคมหรือจะเป็นมวลอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าดูไปประเทศไทยนี้อยู่ดีพอสมควร ใช้คำว่าพอสมควรเพราะจะเรียกว่าอยู่ดีอย่างวิเศษเป็นสวรรค์นั้นก็ไม่เชิง แต่ว่าเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ หลายประเทศก็เป็นสวรรค์อยู่ และก็ต้องขอให้แต่ละคนคิดว่าจะทำอย่างไรสำหรับรักษาสังคมของเราอย่างนี้ให้ยั่งยืนให้นานที่สุดที่จะได้ ที่ทราบว่าเมืองไทยนี้นับว่าเป็นประเทศที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลกนี้นับว่าอยู่ในอันดับจะเรียกว่าหนึ่งก็ได้ แม้จะนายกรัฐมนตรีออสเตรเลียที่เพิ่งมาไม่นานมานี้ก็ต้องยอมรับว่าเมืองไทยนับว่าอยู่ดีกินดี คือไม่อยู่ดีกินดีในทางว่ารวยมาก แต่อยู่ดีกินดีเพราะว่าเป็นคนหรือเป็นประเทศที่มีคุณธรรม ชาวต่างประเทศหลายคนมาจากทั้งทวีปทางอเมริกา หรือทวีปทางยุโรป หรือทางเอเชียนี่เอง มาพบทีไรก็มาบอกว่าประเทศไทยนี้น่าอิจฉาทุกคน เกือบไม่มีผู้ใดคือท่านผู้ใหญ่ผู้โตมา ก็มีในด้านการค้า ก็มีในด้านวัฒนธรรม ในด้านเป็นบุคคลธรรมดาที่มาพบ เขาก็พูดว่าเมืองไทยนี่น่ามหัศจรรย์ ทำไมน่ามหัศจรรย์ก็เพราะว่าคนไทยเรายังมีความคิดที่ดีพอควร ทะเลาะกันบ้างก็เรียกว่าพอให้หอมปากหอมคอที่จะต้องทะเลาะกันบ้าง ไม่อย่างนั้นก็ไม่ใช่คน ถ้าทะเลาะกันบางทีก็มีประโยชน์เหมือนกันเพราะว่าแสดงความคิดความเห็นออกมาตอนทะเลาะมันโกรธก็อาจจะไม่ฟัง แต่ว่าเวลาเสร็จแล้วเวลาใจเย็นแล้วก็อาจจะคิดว่าทะเลาะกันเรื่องอะไร ก็อาจจะเป็นเรื่องที่จะมาเป็นประโยชน์ได้ เมืองไทยนี่เรายังมีความคิดที่ดี แล้วก็มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน อันนี้ก็จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะรักษาไว้

ที่พูดก็เพื่อที่จะให้คิดถึงข้อนี้ว่าเมืองไทยน่าอยู่ มีหลายคนพูดกันว่าเวลาสถานการณ์ไม่ดี ใคร ๆ ก็บอกว่าโลกนี้จะแย่และเมืองไทยนี่อยู่ในที่อันตราย แต่ส่วนใหญ่คนไทยจะเป็นคนใหญ่โต หรือคนที่เรียกว่าคนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจ ไม่มีตำแหน่งสูงอะไร ทุกคนมีความรู้สึกว่าไม่น่าจะเป็นอะไร และมีความมั่นใจว่าประเทศไทยต้องรอดพ้นภาวะอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น แล้วก็ไม่ค่อยมีใครที่อยากจะออกไปต่างประเทศเท่าไร คือว่าแม้แต่ก่อนเก็บภาษีก็ยังไม่ค่อยอยากไปต่างประเทศนัก เดี๋ยวนี้ยิ่งเก็บภาษีก็คงไม่อยากไป มันแพง แต่ก็มีคนเขาบ่นเหมือนกันว่าเก็บภาษีนี่แย่ แต่เขาเข้าใจว่าเก็บภาษีขาออกนี่คงไม่ได้กี่สตางค์ เพราะส่วนมากก็ไม่ได้ไปมากนัก ดู ๆ ว่าไปมากเพราะว่าบ่นกัน แต่ว่าคงไม่ได้ไปมาก เพราะว่าคนไทยก็ติดเมืองไทย แม้แต่คนที่ไปต่างประเทศก็ยังไม่อยากอยู่ต่างประเทศ มีส่วนน้อยที่สุดที่ไปอยู่ แต่สมัยนี้อาจจะมีมากขึ้นไม่ทราบ เพราะว่ามีโอกาสไปทำมาหากินได้มากขึ้น ถ้าว่าไปทั่ว ๆ ไปทั้งความคิดความเห็นของคนไทยด้วยกัน และความคิดความเห็นของชาวต่างประเทศ จะเป็นจากทวีปไหนก็ตาม ก็เห็นว่าเมืองไทยนี้ยังดี พวกเราทั้งหลายจึงควรจะคิดว่าเมื่อเป็นเช่นนั้น เมื่อเขามีความคิดอย่างนั้น เราควรจะมีความเห็นว่าก็น่าจะรักษาไว้แล้วก็ช่วยกันทำ เพราะว่าเราก็มีความสามารถที่จะรักษามาแล้ว ก็ควรจะรักษาต่อไปได้ อันนี้ก็ได้มาถึงเรื่องเดิมนี้ก็ควรจะพอ คือพูดชักชวนให้คิดรอบไปแล้ว เรื่องอื่นที่จะพูดก็คงไม่ต้องพูดเพราะว่าถ้าพูดเรื่องอื่นไปก็ไม่ทราบจะพูดเรื่องอื่นเรื่องใด เมื่อคืนนี้เห็นในทีวีว่ามีรายการเกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำริต่าง ๆ และนายกก็ได้กล่าวถึงโครงการพระราชดำริ ตอนแรกก็นึกว่าจะมาอธิบายโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ก็คงไม่จำเป็นเพราะว่าคงได้ทราบจากวิทยุและโทรทัศน์แล้วหรือจากข้อความในหนังสือพิมพ์ในนิตยสารก็พูดกันมากแล้ว ก็เลยขอจบการพูดในเชิงปรับทุกข์และที่พูดให้แต่ละคนคิดให้ดี ๆ ก็คงสมควรที่จะจบ

ก็ขอขอบใจอีกครั้งหนึ่ง ที่ท่านทั้งหลายอุตส่าห์มาพบกันในวันนี้ มาให้ศีลให้พรซึ่งก็นับว่าเป็นกำลังใจ ก็เป็นกำลังใจได้ก็คงสำเร็จ เพราะว่าเมื่อปีที่แล้วก็ร่อแร่เต็มทีและก็มีพวกท่านทั้งหลายที่มาให้กำลังใจ วันนี้ก็รู้สึกว่ามีกำลังแข็งแรงดีขึ้น ไม่ร่อแร่เหมือนปีที่แล้ว แต่ถ้าหากว่าไม่มีกำลังใจก็อาจจะไม่ค่อยดีก็ได้เหมือนกัน มันเป็นเรื่องของกำลังใจ แล้วก็เรื่องทุกคนตั้งใจดี จึงต้องขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาให้กำลังใจเช่นนี้ และกำลังใจที่สำคัญที่สุดก็คือที่ทราบหรือจะว่ารู้สึกว่า ทุก ๆ ท่านก็มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนแต่ละคนอย่างเต็มที่ และคำว่าหน้าที่นี้ก็อาจจะเป็นหน้าที่ราชการก็ได้ หน้าที่การงานส่วนตัวก็ได้ แต่ว่าหมายความว่าหน้าที่ในฐานะเป็นคนไทย ช่วยกันคิดช่วยกันทำแล้วก็ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันนี้เรียกว่าช่วยกันทำ ฉะนั้น อันนี้ที่เป็นกำลังใจถ้าเห็นทุกคนช่วยกันทำโดยไม่เบียดเบียนกันก็เป็นกำลังใจ แต่ถ้าวันไหนเห็นว่างานการของแต่ละคนไม่สอดคล้องกันเลย งานการของแต่ละคนมีแต่เบียดเบียนกัน วันนั้นก็คงหมดกำลังใจ เพราะว่ากำลังใจนี้จะไปทำให้ไปเปลี่ยนแปลงคนอื่นมากก็คงไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้ก็คงยืนยันได้ว่าคนไทยและก็ท่านทั้งหลายที่เป็นตัวอย่างของคนไทย ใช้คำว่าตัวอย่างก็หมายความว่ามาจากทั่วเกือบทุกจังหวัดในประเทศมีอาชีพต่าง ๆ เกือบทุกอาชีพ มาอยู่ในบริเวณนี้ ก็ยังคงทำงาน ยังคงบำเพ็ญตนในทางที่ดีที่สร้างสรรค์ ฉะนั้น อันนี้ที่เป็นกำลังใจ และขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาแสดงตัว และมาแสดงความปรารถนาที่จะทำงานทำตัวให้ดีต่อไป เพื่อที่จะให้อยู่ได้ในภูมิประเทศคือในประเทศชาติที่มีความสุขสบาย และเป็นที่อยู่อาศัยของทุกคน

ก็ขอให้ท่านทั้งหลายประสบในความเจริญและความสำเร็จในกิจการงานใด ๆ ที่ถูกต้อง ที่ชอบธรรม ขอให้มีความสุขกายสบายใจ มีกำลังกายกำลังใจที่เข้มแข็งให้ทั่วกัน.

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันอังคาร ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๗

ในวาระนี้ก็ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่ได้มาชุมนุมกัน ณ ที่นี้ เพื่อที่จะมาอำนวยพรในโอกาสใกล้วันเกิด และท่านทั้งหลายก็ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นผู้แทนของกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นถึงคณะรัฐมนตรีแล้วก็ไปถึงด้านสมาคม มูลนิธิและกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป ซึ่งนับว่ากว้างขวางมาก และก็เป็นคนไทยทั้งนั้น อยู่ในประเทศไทยร่วมกัน ต้องช่วยกันสร้างประเทศให้เจริญรุ่งเรือง

วันนี้ก็ต้องขอยอมรับว่าก่อนลงมานึกจะต้องคิดข้อที่จะกล่าวแก่ท่านทั้งหลาย เป็นการตอบแทนในไมตรีจิตที่ท่านได้แสดงโดยมอบให้นายกรัฐมนตรี[๒] เป็นผู้กล่าว แต่ก็มีเหตุบางประการที่ทำให้มีความขัดข้อง ข้อขัดข้องอันแรกก็คือรู้สึกว่าวันนี้ออกจะหัวไม่ค่อยดี หัวไม่ค่อยแล่น อาจจะเป็น มันเหนียว ๆ หนืด ๆ หน่อย ก็คือเป็นหวัด เป็นหวัดอันนี้ก็เป็น ๆ หาย ๆ ระยะนี้ก็เป็นระยะเป็น ๆ คือว่าหวัดอันนี้ก็ได้ทราบว่าชาวกรุงก็ได้ประสบภัยของโรคนี้กันมาก แล้วเขาก็กล่าวขวัญกันว่าการเป็นหวัดครั้งนี้มันไม่ค่อยหาย แต่ว่าไปอยู่สกลนครเป็นเวลาประมาณ ๔ สัปดาห์ ที่โน่นก็มีความอยู่เย็นเป็นสุขดีพอสมควร แม้อากาศก็ไม่ค่อยเย็นนัก แต่อยู่เย็นเป็นสุขพอสมควร มีคนที่มาจากกรุงเทพ ฯ ก็นำไข้หวัดมาให้ คือเป็นการผันสู่ชนบท ทีนี้ก็เลยเป็นตั้งแต่ลูกก็เป็น หลานก็เป็น หลานเป็นก็ให้ลูกต่อไป คือหมายความว่าไม่ใช่ลูกของหลาน คือแม่ของหลานเป็นลูกของข้าพเจ้า ก็กลับคืนไป กลับไปกลับมา มันก็เป็นวัฏฏะวนเวียนไปจนกระทั่งเวลานี้ ก็อย่างที่กล่าวเป็นระยะที่เป็นก็เลยทำให้หัวตื้อ หัวไม่แล่น เลยพูดอะไรไม่ค่อยรู้เรื่อง จึงขออภัยว่าถ้าหากว่าพูดอะไรวนไปวนมามันก็เพราะว่าไข้หวัด ที่วนไปวนมาแล้วก็ทำให้ไม่ค่อยรู้เรื่อง

ข้อขัดข้องข้อที่ ๒ ก็มีอยู่ว่า ท่านทั้งหลายมาเป็นจำนวนมาก มาเตือนว่าอายุมากขึ้นไปอีกปีหนึ่ง คือว่าโดยมากคนเราอายุมากก็รู้สึกว่าจะช้าลง ร่างกายก็ทรุดโทรมเมื่อยล้าทั้งสมองก็ไม่ค่อยแล่นเหมือนกัน นี่อีกข้อหนึ่ง ทำให้เตือนว่าอายุเข้าไปมากแล้ว อันนี้ความจริงก็พูดกันอยู่เสมอว่า อายุคนนี้หรืออายุตัวนี้ไม่สำคัญ คนเราอายุตัวหรืออายุตามที่นับปีมันก็เท่านั้น ๆ แต่อายุจิตใจก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง อย่างที่มีเรื่องเล่า อันนี้ก็ขออนุญาตพูดเรื่องของต่างประเทศไม่ใช่เรื่องคนไทย ก็อาจจะเห็นว่าเดี๋ยวนี้ควรจะใช้สินค้าไทย แต่ว่าขอยกเรื่องมาจากต่างประเทศ เขามีในหนังสือบอกว่า มีคนถามเด็กคนหนึ่งว่าอายุหนู

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

เท่าไร เขาบอกว่าถ้าอายุตามจิตวิทยาก็อายุ ๑๐ ขวบ ถ้าอายุตามมาตรฐานทางความคิดศีลธรรมจรรยา เขาบอกว่า ๙ ขวบ ถ้าอายุทางความก้าวหน้าพัฒนาก็อายุ ๑๑ ขวบ ถ้าถามทางอายุที่เป็นร่างกายเป็นอย่างไร เขาบอกว่าอายุ ๘ ขวบ คือพัฒนาทางร่างกายเป็นอย่างไร แต่ถ้าถามอายุทางนับเวลาก็อายุ ๗ ขวบ คือแล้วแต่จะนับอายุอย่างไร คนเราจะมีอายุเท่าใดก็ตาม ถ้ามีความตั้งใจในจิตใจอายุได้เท่าไรก็ได้ โดยมากเวลาเป็นเด็ก ๆ ก็ไม่อยากเป็นเด็ก ๆ เพราะรู้สึกว่าเมื่อเด็ก ๆ ก็มีคนปวดหัวมาก ก็อยากเป็นผู้ใหญ่เสียที อยากแก่ ๆ เสียที เวลาเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาก็อยากจะเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้น ก็เห็นว่าดีน่าจะโกงอายุ เพื่อที่จะให้สามารถที่จะทำงานทำการเป็นที่น่านับถือ แต่มาถึงเวลาอายุประมาณกลางคนเขาบอกว่าอายุมากก็ชักจะโกรธ เพราะหาว่าดูหมิ่นว่าผู้เฒ่า เมื่อดูหมิ่นว่าผู้เฒ่ามันก็ใจไม่สบาย ใจไม่สบายนี้ก็ไม่ดี มันทำให้ท้อใจ ทำให้นึกว่าตัวเรามันแก่แล้ว เรามันหงำแล้ว ก็ทำอะไรไม่ได้ ใครมาตำหนิติเตียนก็คงเป็นเพราะว่าเราแก่เราหงำ จิตใจเราไม่แข็งไม่เข้มแข็ง แต่ถ้าหากว่าถือว่าอายุจะเรียกว่าอายุตัวตามนับอายุเป็นปีเท่านั้น ๆ ก็เท่าไรก็ได้ ดูที่ร่างกายของตัวว่าแข็งแรง ปัญญาของตัวเฉียบแหลมหรือไม่ บางคนอายุตั้ง ๙๐ ก็ยังกระฉับกระเฉง ซึ่งถ้าใครบอกว่าท่านผู้นี้อายุ ๙๐ รู้สึกว่าท่านเป็นผู้เฒ่าแท้ ไปบอกว่าคนอายุ ๖๐ เป็นผู้เฒ่า ก็ชักจะโกรธแล้วเดี๋ยวนี้ แต่ว่าคนอายุ ๙๐ ก็เป็นผู้เฒ่าแล้วไม่มีใครที่จะว่า ก็เคยไปพบคนอายุ ๙๐ กว่าแล้ว ท่านผู้นั้นก็บอกว่าแล้วแต่ใจ ถ้ามีจิตใจเข้มแข็งก็สามารถที่จะทำงานทำการได้ดี ไม่เลอะ ไม่เลือน ไม่ผิดไม่พลาด แล้วก็ทำประโยชน์ได้อีกมาก

อันนี้พูดถึงอายุก็เพราะว่าท่านทั้งหลายไม่ยอมปล่อยให้ลืมอายุ ทุกครั้งที่มีวันเกิดก็ต้องแห่กันมา มาเตือนว่าอายุมากไปอีกปีหนึ่งแล้วนะ อันนี้ก็ต้องโทษท่านว่าทำให้รู้สึกว่าหงำ รู้สึกว่าชักจะไม่ค่อยดี ชักจะเลือน ก็เลยเป็นเหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ไม่ดี ไม่มีกำลังใจที่จะเตรียม แต่ว่าอีกอย่างหนึ่งมานึกดูที่ท่านทั้งหลายผู้ที่นับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทุกพวกทุกเหล่าที่มีอยู่ในประเทศ ทุกพวกทุกเหล่าจริง ๆ เรียกว่าทุกเพศทุกวัย ผู้ที่ถือศาสนาก็ศาสนาต่าง ๆ กัน ผู้ที่มีอาชีพก็มีอาชีพต่าง ๆ กัน มีหน้าที่ต่าง ๆ กัน อาชีพที่สำคัญ ๆ ทั้งนั้น ประกอบขึ้นมาเป็นประเทศไทย ท่านทั้งหลายมาอุตส่าห์มาและมานั่งในที่นี้ซึ่งเป็นที่คับแคบ แล้วก็ทั้งขู่ที่จะบุกเข้ามาในนี้เพราะว่าไม่อยากอยู่ข้างนอก แต่ว่าผู้ที่อยู่ข้างนอกเขาก็ได้เห็นเหมือนกัน เขาก็มาพบกัน ตะกี้ก็ได้พบ เดินรอบไป ก็รู้สึกว่าเขาได้นำความปรารถนาดีมาให้ทุกคน อันนี้ที่ทุกคนมาเป็นจำนวนมากเป็นกำลังใจอีกอย่างหนึ่ง คือว่าเป็นเรื่องของความคิดที่ท่านทั้งหลายจะได้มาให้พร คือไม่ใช่ให้พรให้แก่ มาให้พรให้มีกำลังที่จะสู้ความแก่ มีกำลังที่จะสู้ความไม่สบาย มีกำลังที่จะสู้ความเดือดร้อนต่าง ๆ อุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะร่วมกันช่วยกันปฏิบัติงานด้วยความสามารถและด้วยประสิทธิภาพ เพื่อให้ภารกิจต่าง ๆ ลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งในเมืองไทยนี้เราก็ถือว่าแต่ละคนมีภาระของตน แม้จะมีการเหมือนว่าย้อมหรือล้างสมองว่าจะต้องทำอย่างโน้นอย่างนี้ เพื่อที่จะให้สมัยใหม่ทัดเทียมอารยประเทศ แต่เมืองไทยก็ได้ทำล้ำยุค ล้ำอารยประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว คืออยู่ด้วยกันแต่ละคนทำหน้าที่ของตน แม้ผู้ที่มาในที่นี้ก็อาจจะดูว่าเป็นผู้ที่เรียกว่าเป็นคนละฝ่ายกัน เป็นอริกันก็มี เป็นผู้ที่ไม่ปรองดองกันก็มี หรือมีผู้ที่แม้แต่ในหน้าที่ก็จะต้องต่อรองกัน เถียงกัน แต่ก็มาด้วยความพร้อมเพรียง เพราะถือว่าคนไทยก็จะต้องทำหน้าที่ของตน เพื่อที่จะให้สังคมไทยได้อยู่ดีกินดี ให้ยั่งยืน คือไม่ใช่ตามตำราที่ว่าจะต้องตีกัน จะต้องตามตำราที่จะต้องเถียงกันตามตำราที่จะต้องสู้กัน เมืองไทยก็อาจจะมีการทุ่มเถียงกันบ้าง แต่เพื่อก่อ ในตำราการปกครองหรือในตำราที่เขามีเกี่ยวข้องกับการสร้างประเทศ ส่วนมากมีว่าต้องมีกลุ่มที่จะต้องสู้กัน ในเมืองไทยน่าจะเป็นว่ามีกลุ่มที่จะต้องปรึกษากัน เพื่อให้

กิจการต่าง ๆ ดำเนินไปโดยดีไม่เสียหาย บางทีก็พูดแรง ๆ บางทีก็พูดดัง ๆ บางทีก็พูดอาจจะชี้หน้ากันไปบ้าง หรือผู้ที่ไม่พอใจ นี่ก็เป็นของธรรมดา แต่ว่าจิตใจก็ควรจะเป็นว่าเมื่องานดำเนินไปโดยดีแล้วก็ยกโทษให้อโหสิกัน อันนี้ก็เป็นลักษณะของประเทศไทย อันนี้เป็นสิ่งที่ให้กำลังใจ

ตะกี้พูดถึงสิ่งที่ทำให้ท้อถอย หรือทำให้ไม่อยากที่จะเตรียมการพูดในเรื่องราวอะไรก็ตาม สนองพรท่าน สิ่งที่ขัดข้องนั้นก็มี ๒ – ๓ ข้อนี่แล้ว แต่ว่าสิ่งที่ขัดข้อง ก็ขอกลับไปพูดถึงสิ่งขัดข้อง สิ่งขัดข้องที่มีอยู่ก็คือ อย่างที่เมื่อตะกี้เจ้าหน้าที่ได้แจ้งว่ามีจำนวนผู้ที่เข้ามา ๒๐๐ เกือบ ๓๐๐ คณะ แล้วก็มีจำนวน ๗,๐๐๐ กว่าคน อันนี้ก็รับรองว่าถูกต้อง เพราะวันนี้ก็พกบัญชีมาด้วย ที่พกบัญชีมานี่ก็เพราะว่าสงสัย สงสัยเขาเขียนไว้ว่า เท่าไรอ่านไม่ค่อยออก ๒๙๒ คณะ รวมเป็น ๗,๐๕๖ คน แต่ดูตามบัญชีนี้แล้วก็รู้สึกว่ามีคนมามาก มีอาชีพต่าง ๆ มีความคิดเห็นต่าง ๆ มาพบกัน ก็ดีเหมือนกัน เพราะว่าผู้ที่มาอยู่ในที่แห่งหนึ่ง มาอยู่ในที่ที่ใกล้ ๆ กันก็ย่อมมีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความคิด อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจกันได้ แม้จะไม่ได้พูดกัน แต่ว่ามาอยู่ในที่เดียวกัน มันก็เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับให้รู้สึกว่าเรามันก็เป็นคนที่อยู่ในที่เดียวกันนั่นเอง ให้เห็นได้ประจักษ์ เห็นได้ชัด ๆ ว่าอยู่ในที่เดียว เพราะว่าถ้ามองกันดี ๆ ก็เห็นหน้ากัน คนโน้นคนนี้ อ้อคนนี้รู้จัก คนนี้ไม่รู้จัก คนโน้นทำอะไร ทำหน้าที่อะไร ถ้าหากว่าเอาจริง ๆ เราเข้าไปหาเขาได้ เข้าไปหาดูว่า ว่าไง...ที่พูดวันนั้นพูดว่าเพราะอะไร ก็หมายความว่าก็จะคุยกันได้ ไม่ใช่มาทุ่มมาเถียงกัน แต่ว่าถามเพราะว่าอยากทราบจริง ๆ คือว่าสงสัยจริง ๆ ว่าทำไมเป็นอย่างนั้น ๆ ทำไมมีเหตุการณ์อย่างนั้น ก็คุยกันได้ เพราะว่าที่นี้มีเสรีพูดได้ อันนี้เป็นทางดีอย่างหนึ่งที่ได้ดูได้อ่าน

คณะมีหลายชนิด ก็นึกถึงว่าคนเราก็มีหลายวัย ที่ว่าชนิดก็หลายวัย แล้วก็หลายอาชีพ หลายหน้าที่ก็เป็นของดีที่มาอยู่ด้วยกัน ดู ๆ ตามบัญชีต่อไปก็เกิดความกลุ้มใจ กลุ้มใจเหมือนกัน เพราะว่ารู้สึกว่าเจ้าหน้าที่เขาก็พยายามทำให้มีระเบียบที่ดี มีบัญชีว่ามีคณะเท่านั้น ๆ แต่ก่อนนี้เจ้าหน้าที่เคยอ่านรายชื่อหรือรายนามของคณะที่มา แต่ละคนก็ได้เห็นหน้าว่าเป็นใคร คราวนี้ก็ไม่อ่าน ก็คงรู้สึกว่าเหนื่อยมาก ถ้าอ่านจะใช้เวลานาน แล้วก็จะเหน็ดเหนื่อย ก็เลยไม่อ่าน โยนให้นายกรัฐมนตรีกล่าวเลย นายกรัฐมนตรีก็กล่าวเพียงเป็นหัวข้อตามหัวข้อที่มีอยู่ในบัญชีนี้ ตรงนี้ก็ไม่มีเสียด้วย ตามหัวข้อว่าเป็นข้าราชการ เป็นทหาร พลเรือน ตำรวจ แล้วก็ประชาชนพร้อมทั้งภรรยา แต่ถ้าคนไหนเป็นผู้หญิงก็ต้องพร้อมกับสามี อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ไม่เป็นที่กลุ้มใจ แต่กลุ้มใจอยู่ อ่านไปอ่านมา เอ๊ะ...คณะนี้มี ๙ คน เข้ามา อ่านไปอ่านมาอีกคณะมี ๑๐ คน ก็คณะเดียวกัน คณะชื่อเดียวกันแล้วก็ว่ามี ๑๐ คน ก็เลยเกิดสงสัย เกิดสงสัยว่าเชื่อได้ไหมตัวเลขนี้ เท่าไหร่ ๗,๐๕๖ คนใช่ไหม ได้นับหรือเปล่าก็ไม่ทราบ ทำไมแห่งหนึ่งเขาบอกว่า คนคณะนี้เขามา ๙ คน แล้วก็อีกแห่งหนึ่งในบัญชีนี้ เดี๋ยวเขาก็ต้องหาอุตลุดเลย แล้วก็จะต้องโทษกัน เดี๋ยวก็จะต้องตัดเงินเดือนกัน เดี๋ยวก็จะต้องอะไรละ ก็ช่างเถอะให้อภัยหมดแล้ว ไม่ทราบว่าเป็นความผิดของใคร หน่วยไหน อย่างไร แต่ว่าคณะที่มีชื่ออันเดียวกัน แห่งหนึ่งบอก ๙ คน แห่งหนึ่งบอก ๑๐ คน ก็หมายความว่าในบัญชีนี้ที่ว่า ๗,๐๕๖ ท่าน อย่างน้อยที่สุดเราก็ต้องตัดออกไป ๙ ท่าน หรือ ๑๐ ท่าน เพราะซ้ำ ก็เป็นอันว่าพูดกับท่านทั้งหลายทั้งข้างในทั้งข้างนอก พูดกับท่าน ๗,๐๔๖ ท่าน หรือ ๗,๐๔๗ ท่าน อันนี้ไม่นับเจ้าหน้าที่ที่มานำทางหรือเจ้าหน้าที่ที่เขาต้องทำงานในนี้ บางคนเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในนี้ก็อยู่ในจำนวนของคณะนี้ด้วยเหมือนกัน มันก็เลยยุ่งเลยไม่ทราบว่าจะพูดกับ ๗,๐๔๖ คน หรือจะพูดกับคนเท่าไหร่ อันนี้ลำบาก การพูดกับคน

ศูนย์ ทสปช.
จังหวัดชลบุรี
จะเชิงเทรา
ทสปช.ระยอง

เราก็รู้ว่าพูดกับใคร เดี๋ยวมาพูดกับคนที่ออกมาเป็นแฝดมันก็ลำบากเหมือนกัน คือว่าในนี้ก็มีแฝดเหมือนกัน มีคนที่เป็นแฝดเรารู้เป็นแฝด ก็เป็น ๒ รายการ แต่ว่าเป็นแฝดชื่อเดียวกันด้วย แล้วก็คณะเดียวกันยังจะแฝดไม่ครบด้วย คือคนหนึ่งเป็นแฝดอาจจะเป็นแฝด ๓ บ้างสักชุดหนึ่งก็ไม่ทราบเลยมาเป็น ๑๐ คน อันนี้กลุ้มใจ

แท้จริงก็ไม่ใช่ว่ากลุ้มว่าจะพูดกับ ๗,๐๕๖ คน หรือ ๗,๐๔๖ คน แต่ว่ากลุ้มว่าในงานทุกงานมันมีผิดพลาด ต้องผิดพลาด ไม่ใช่เป็นกฎเกณฑ์นะ กฎเกณฑ์นะต้องไม่ผิดพลาด แต่ว่าธรรมดาธรรมชาติมันผิดพลาด มันผิดพลาดได้ แต่ว่าถ้าปรากฏว่าผิดพลาดแล้ว จะทำอย่างไร สมมุติว่าถือเอาจริง ๆ ถ้าจะบอกว่าเป็นคณะหมายเลขไหนกับที่มีตามรายการ ในบัญชีนี้เขามีหนึ่งคณะองคมนตรีและภรรยา สองคณะรัฐมนตรีและภรรยา หลายคณะมีจำนวนคนเท่าไหร่ ถ้าไม่บอกว่าเป็นคณะหมายเลขที่เท่าไหร่ให้เขาหาเอาเอง ตอนนี้มันไม่เรียบร้อย เราจะเอะอะตึงตังหรือไม่ ต้องดูว่าเป็นเรื่องใหญ่หรือเล็ก เรื่องที่แก้ไขได้หรือแก้ไขไม่ได้ ความจริงที่มีอย่างนี้แล้วแก้ไขก็แก้ไขได้ ก็ขีดทิ้ง ขีดออก แต่ไม่ทราบจะขีดออก ๙ คน หรือ ๑๐ คน อันนี้ก็เป็นปัญหาอีก ขีดออกแล้วก็จะต้องเลื่อนหมายเลขของคณะต่าง ๆ ที่เข้ามา เลื่อนหมด เลื่อน ๑ แก๊กทุกอันหลังจากที่เราขีดออก มันคุ้มหรือเปล่า การที่จะหาเรื่องที่จะแก้ไขให้มันถูกทุกอย่าง ในเพลงเขาก็บอกว่าจะแก้ไขในสิ่งผิด แต่ว่าอันนี้ก็สิ่งผิดเหมือนกัน แต่ว่ามันคุ้มหรือไม่ที่จะเอะอะที่จะแก้ไข ข้อสำคัญต้องรู้ไม่ใช่ว่าจะแก้ไขอย่างไร แต่ต้องรู้ว่ามีความบกพร่อง ถ้าความบกพร่องนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ ก็ต้องช่วยกันคิด ไม่ใช่ช่วยกันตีหัว ต้องช่วยกันคิดทำ แล้วก็พูดก็ต้องพูดให้ได้ในประเด็น คือโดยมากเวลาพูดไปพูดมามีความบกพร่องตรงนี้ก็เลยพูดเลยเถิดไปคนละเรื่อง แล้วก็ไปคนละเรื่อง แล้วก็ทะเลาะกันในเรื่อง ลงท้ายไม่รู้เรื่องว่าเราเริ่มทะเลาะเรื่องอะไร ในนี้ที่พูดเดี๋ยวนี้ก็เป็นข้อพิสูจน์อยู่แล้วว่าพูดเรื่องหนึ่งแล้วก็เสร็จแล้วก็เลยเถิดไปเรื่องอื่น อย่างเช่นที่พูดบอกว่าดูบัญชี แล้วก็มีผิดพลาดอย่างนี้ก็เลยเถิดไปพูดว่าในเรื่องอะไรต่าง ๆ จนทะเลาะกันตีหัวกันอะไรกัน ที่จริงเรื่องในนี้มันเป็นตัวหนังสือ เป็นเพียงหมึกที่เขาพิมพ์ แล้วก็เป็นกระดาษที่ใช้เป็นเครื่องรองรับตัวหนังสือ แต่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเวลาพูดเรื่องอะไรสักนิดเดียว มันก็เริ่มบานปลายไปเรื่อย บานปลายไป เรื่อยไป แต่วิธีที่จะแก้ไข ไม่ใช่เราจะหยุดเรื่องเพราะเรื่องต่าง ๆ นั้นมันหยุดไม่ได้ เป็นชีวิต ชีวิตคนเราเหมือนเวลา เวลามันหยุดไม่ได้ หนุมานไปรั้งราชรถพระอาทิตย์ก็รั้งไม่ได้ รั้งไม่ได้เลยวอดไปเลย แต่เคราะห์ดีหนุมานมีขนเพชร ก็เลยยังเหลือขนเพชรพระอาทิตย์หันมาดูเห็นขนเพชรก็ว่า เอ๊ะ...อะไร ก็ชุบให้หนุมานมีตัวมีตนขึ้นมาใหม่ หนุมานก็กราบพระอาทิตย์ว่าถ้าพระอาทิตย์แล่นเร็วเกินไป พระรามจะเสียชีวิต พระอาทิตย์ก็แล่นรถไปทางเบี่ยงบ้างอะไรบ้างเลยทำให้ช้าลง เลยทำให้พระรามรอดได้ อันนี้คือว่าการที่จะรั้งเวลาหรือรั้งเรื่อง มันรั้งไม่ได้แล้วเรื่องมันไปแล้ว แต่ว่าข้อสำคัญจะต้องรู้ทัน คือหมายความว่ารู้ว่าอะไรมันเป็นอย่างไร เราก็แก้ไขเรื่องบอกว่าแก้ไขนี่หมายความว่า ทำอะไรต่อไปอย่างดี ต่อไปอย่างไม่เสียหาย สิ่งที่ผ่านไปแล้วมันผ่านก็เคยไปพบหลวงปู่แหวน ท่านบอกว่าอดีตที่ท่านบอกว่าทำเมา คือทำให้เมา แล้วก็ถ้าคิดอะไรมากเกินไปคิดตีตนก่อนไข้ ท่านก็บอกว่าอนาคตทำเมา แต่ว่าปัจจุบันที่เราจะต้องทำอะไร ก็ปัจจุบันธัมโมหมายความว่ามันถูกต้อง ธัมโมไม่ใช่ทำเมา อันนี้ก็เป็นวิธีพูดของท่าน อะไรที่ผ่านไปแล้วมันทำเมา ไม่ได้หมายความว่าเราไม่ต้องไปคิดถึงสิ่งที่ผ่านมาแล้ว ต้องคิด แต่คิดในปัจจุบันนี้ว่าจะแก้ไขได้อย่างไร ถ้าแก้ไขไม่ได้ก็ทำเมา คือก็วางเสีย แต่ถ้าแก้ไขได้ก็แก้ ซึ่งต้องทำ แม้จะมันเจ็บมันไม่สบายก็ต้องทำ ถ้าหากว่า

คิดถึงว่ามีทิฐิอย่างโน้นอย่างนี้มันก็ใช้ไม่ได้ ก็จะต้องแก้ไข อันนี้เห็นไหมว่าเวลาพูดมันพูดเลยเถิดไปเรื่อย ๆ เราพูดถึงตัวเลข เลข ๘ เลข ๙ เลข ๑๐ นี่ มันเลยพูดไปเลยเถิดไปเยอะแยะ อันนี้เราต้องรู้ แต่ถ้ารู้แล้วว่านับ ๙ หรือ ๑๐ ไม่สำคัญ เพราะว่าเป็นเรื่องที่ผ่านไปแล้ว และเป็นเรื่องที่ไม่มีความสลักสำคัญอะไร เพราะว่าตอนนี้ก็มาอยู่กันที่นี่ได้ และก็อยู่เย็นเป็นสุขได้พอสมควร ไม่เกิดผลเสียหายอะไร

เรื่องจำนวนนี้ก็ยังนึกดูว่าอาจจะเป็นต้นเหตุเหมือนกัน อย่างที่เข้ามาในนี้ ท่านทั้งหลายเข้ามาจากที่ไหน ๆ เข้ามาที่นี่ก็ต้องผ่านด่าน เรียกว่าด่านก็น่ากลัวเหมือนกัน แต่ว่าเรียกว่าผ่านเจ้าหน้าที่ที่จะบอกว่า เชิญไปทางนี้ เชิญไปทางโน้น บางคนมาเจอเจ้าหน้าที่บอกว่าไม่เชิญ เจ้าหน้าที่ห้ามไม่ให้เข้าเพราะไม่มีบัตร อันนี้จะเป็นเพราะว่านับผิด หรือไม่สามารถที่จะให้บัตรให้ใบอนุญาตต่าง ๆ จะอย่างไรก็ตามอย่างนายกรัฐมนตรีเข้ามาไม่มีบัตรก็ยังเข้าได้ แต่ว่ามีคนที่เข้ามา เขายังไม่มีบัตร เขาไม่แนบ นี่ความผิดของใคร ก็คงเป็นเรื่องของการจัดงานใหญ่ ๆ มันก็ต้องมีบกพร่องผิดพลาด จะเป็นเพราะว่าคนที่มานั่นนะเป็นพลร่มก็ได้ อย่างที่ปรากฏว่าถวายเงินที่วัด เจ้าหน้าที่ก็บอกมีจำนวน ๑๓๐ คนเข้ามารับของที่ระลึกแจกไป ๆ ถึง ๓๐๐ คนยังไม่หมด อันนี้อาจจะเป็นเพราะบัญชีไม่ถูกก็ได้ ท่านผู้อ่านบัญชีก็อ่านอยู่นั่นนะขยับแว่นตามองทางโน้นทางนี้ อ่าน ๆ ไปยังไม่หมดสักที อ้าวอ่านซ้ำเข้ามา ซ้ำคน อ่าน ๆ เข้ามายังไม่หมดสักที เราก็นับไม่ถูกเหมือนกัน แต่เข้าใจว่าเกินไป ๑๐๐ อันนี้เลยถามท่านผู้ที่ยื่นของที่ระลึกบอกว่ามีพลร่มหรือเปล่า ท่านผู้นั้นนะเคยเป็นพลร่ม เป็นพลร่มจริง ๆ ไม่ใช่พลร่มแบบนั้น เป็นพลร่มเคยโดดลงไปในป่าไปต่อสู้ศัตรู ก็เลยบอกว่าอะไร พลร่มเหรอ ไม่มีนะพลร่มที่นี่ มีข้าพระพุทธเจ้าคนเดียวเขาไม่ได้พูดอย่างนี้หรอกแต่เขาทำหน้าเหมือนอย่างนั้น ก็เข้าใจว่าไม่ใช่พลร่ม แต่เวียนเทียนกัน มีการเวียนเทียน คือว่าก็มีบัตรเขาก็ขึ้นมาใหม่ แต่ไม่ทราบว่าอย่างไร ปรากฏว่าทุกคนที่เข้ามาก็มีบัตรติดแล้วของก็มี แต่ว่าทำไมจำนวนมันเกิน เกินบัญชีของท่านผู้ที่อ่านรายชื่อ มันมีความไม่เรียบร้อยอย่างนี้เนือง ๆ เรื่อย ๆ แต่สำคัญหรือไม่สำคัญไม่ทราบ บางทีก็สำคัญ ทีนี้เรื่องสำคัญก็ต้องพิจารณาให้ดี

ท่านผู้ใหญ่ต่าง ๆ ท่านก็สอนได้เสมอ ขอให้มีกำลังใจ กำลังปัญญา กำลังความคิด ความซื่อสัตย์สุจริต ทุกสิ่งทุกอย่างมีความหมายทั้งนั้น ไม่ใช่ไม่มีความหมาย เวลาท่านผู้ใหญ่ไปให้โอวาทบอกว่าขอให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานทำการให้ทำด้วยความตั้งใจดี ๆ ใช้หลักวิชาที่ถูกต้อง ท่านผู้ใหญ่ท่านพูดอย่างนั้นมีความหมาย โดยมากท่านผู้ใหญ่ไปที่ไหนก็ต้องพูดอย่างนั้น แล้วก็เลยกลายเป็นไม่มีความหมายที่จริงมีความหมาย ต้องพูดซ้ำซากอยู่อย่างนั้นว่าขอให้ทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทำด้วยรู้ทัน ทำด้วยความรู้ ไม่เผลอสติ ทำด้วยความมีหลักวิชา และก็ทำด้วยสุจริต ทำด้วยการไม่มีอคติ อคติก็แปลว่าทางที่ไม่ควรไป ทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านี้ทุกคนมีผิดพลาดได้ แต่ว่าถ้าดูด้วยสติ ด้วยไม่มีอคติ แล้วก็ปฏิบัติให้ดี คำว่าดีชอบนี่ไม่มีความหมายแล้วสมัยนี้ เพราะว่าพูดกันมาก ขอจงทำดีอย่างนั้นอย่างนี้แต่ว่าทำไมมีผลดี ทำมีผลสำเร็จตามประสงค์ของแต่ละคน แต่ละคนแม้ผู้ที่เป็นผู้ร้ายก็ต้องการให้ได้ผลดี ทำมีผลสำเร็จตามประสงค์ของแต่ละคน แต่ละคนแม้ผู้ที่เป็นผู้ร้ายก็ต้องการให้ได้ผลดีทุกสิ่งทุกอย่างต้องได้ผลดี คือหมายความว่าหาความสุขสำราญสบายใจสบายกาย แต่ว่ามันก็มีวิธีต่าง ๆ ถ้ามีวิธีที่จะดูสถานการณ์งานการด้วยมีสติรู้ คือหมายความว่ารู้ว่ากำลังทำอะไร มันก็จะเห็นชัดว่าอันไหนควรทำ อะไรอันไหนไม่ควรทำ แล้วก็เมื่อทำไปแล้ว สมมุติว่าทำดีเราก็ต้องปลื้มใจ ปลื้มใจนี่อย่ามาทำให้เราเสียหายไป เพราะว่าบางทีปลื้มใจ ลิงโลดไปลิงโลดมา โลดไปโลดมา หกคะเมนก็เป็นได้ แต่ว่าถ้าทำอะไรที่ไม่ดีเราก็ต้องดูว่าแก้ไขได้อย่างไร เพราะว่ามีสติรู้ถึงจะเป็นประโยชน์

ฉะนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะมีบกพร่องบ้างก็มีได้ ทุกสิ่งทุกอย่างมีบกพร่อง ถึงงานในวันนี้ก็มีบกพร่อง มีบกพร่องแล้วก็ต้องรู้ว่ามี และเมื่อมีแล้วก็แก้ไขในสิ่งที่ทำได้ แต่อย่างไรก็ตามในวันนี้เท่าที่ดู ก็รู้สึกว่าทุกคนที่มาก็มีความสดชื่น มีความตั้งใจดี และทุกคนก็คงอยากที่จะให้ส่วนรวมของเราอยู่เย็นเป็นสุข ก็ขอให้ทุกท่านได้ช่วยกัน อันนี้ก็เป็นตามแบบ ถ้าพูดต่อไปก็อาจจะไม่ต้องพูดตามแบบฟังอยู่นั่นแหละ พูดอยู่นั่นแหละ ตอนท้ายก็ต้องลงด้วยเหมือนกันทุกครั้ง บางทีลงยาว บางทีลงสั้นแต่บางทีลงยาวนี่ยาก เพราะว่าลงไปลงมามันร่อนลงไปร่อนไม่ลง แต่บางทีถ้าร่อนชันไปหน่อยมันก็ตึงเลยมันก็อันตรายได้เหมือนกัน เป็นไปได้ แต่ว่าอย่างไรก็ตามวันนี้ ที่จริงก็บอกแล้วไม่ได้ตั้งใจจะพูดอะไร ไม่ได้เตรียมที่จะพูดอะไร เพราะหัวมันตื้อไม่รู้เรื่อง จึงว่าถ้าพูดกลับไปกลับมาไปบ้างก็ให้อภัย แต่ว่าตอนนี้จะขอตีกินคือว่าไม่ให้ศีลให้พร ไปดูในหนังสือ หนังสืออันไหนเป็นโอวาทหรือเป็นอะไรของท่านผู้ใหญ่ใดตอนท้ายท่านก็ลงด้วยให้ศีลให้พร ดีทั้งนั้น ก็ใช้ได้ทั้งนั้น หรือถ้าที่มีหนังสือรวมพระบรมราโชวาทตอนท้ายก็มีทั้งนั้น น่าเบื่อ ก็รับเพียงแต่ว่าให้ดี ๆ ให้เรียบร้อย

วันนี้ไม่พูดถึงเรื่องพัฒนา เพราะว่าท่านนายกได้พูดถึงเรื่องพัฒนามามากแล้ว แล้วก็เพิ่งกลับมาจากพัฒนา ก็คงดูทีวีกันได้ ได้ดูทีวีกันแล้วว่าพัฒนากัน ก็เดินไปเดินมา ชี้ไปชี้มา ก็เป็นเรื่องว่าชี้ไปชี้มาเพื่อที่จะให้เห็นว่าควรจะทำอะไรตรงไหน ตอนนี้ร่อนไม่ลงนะ แต่ความจริงก็ร่อนลงมานานแล้วอยากจะหยุดเมื่อไรก็ลุกขึ้นไปเลย เพราะบอกแล้วว่าจะไม่ให้ศีลให้พรตอนท้าย ก็ไปได้ ก็ขอเติมนิดว่าไม่พูดถึงพัฒนา แต่ขอเติมนิดหนึ่งอย่างที่บอกกับท่านรัฐมนตรีสมหมาย[๓] ว่า บางทีทำโครงการโครงการที่ทำเอาไว้ เจ้าหน้าที่ทำเอาไว้ ๑๘๓ ล้านบาท ถ้าเอามาเสนอท่านรัฐมนตรีท่านบอกโอ้อย่างนี้แย่ไม่มีเงิน แต่ว่าเมื่อวานซืนนี้ก็ลงมาอวดท่านรัฐมนตรี บอกว่าเจ้าหน้าที่เขาทำโครงการ ๑๘๓ ล้านบาทตัดไปตัดมา ตอนนั้นพูดรู้สึกจะเป็น ๓ ทุ่มครึ่งแล้ว ที่จริงหัวค่ำมาก ให้เขาทำ แล้วเขาไปขีดเขียนขีดไปขีดมาส่งโครงการมาตอนเช้า ดูไปถ้าทำโครงการ ๑๘ ล้านบาท อันนี้ก็ไม่น่าเชื่อ แต่ว่าอันนี้ก็สงสัยสงสัยก็ถามผู้ที่เขียนไว้ ๑๘๓ ล้านบาท ลดลงมาเหลือ ๑๘ ล้านบาท เราก็ตัดเหมือนกัน หั่นแหลกเหมือนกัน ก็ทำหน้าที่เพื่อที่จะให้มันเรียบร้อย เข้าใจว่าในโครงการนั้นของเดิมผลประโยชน์ในการทำนั้นอาจจะเลี้ยงปลาได้บ้าง แต่ว่าผลประโยชน์ในทางการเกษตรอะไรต่าง ๆ รู้สึกว่าจะศูนย์ เพราะว่าน้ำที่ออกมามันลงน้ำตก และก็ไม่สามารถที่จะนำไปทำประโยชน์อะไรเท่าไร ส่วนโครงการที่เขียนมาคืนวันนั้นก็ได้ผลประโยชน์ตามที่เขาเขียนไว้แต่เดิม ในโครงการนั้นผลประโยชน์ ๑,๒๐๐ ไร่ คูณ ๒ แต่เข้าใจว่าถ้าทำดี ๆ ต่อไป ผลประโยชน์อันนั้นก็จะได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ ไร่ ซึ่งคิดพิจารณาดูแล้วก็รู้สึกว่าจะนับว่าคุ้มในการทำ นอกจากนั้นก็อยู่ในพื้นที่ที่แต่ก่อนนี้มีคนถืออาวุธทำหน้าผีอยู่ข้างในเดินไปเดินมาเยอะแยะ เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะไปช่วยให้ประชาชนได้มีการเพาะปลูกที่เรียบร้อย ที่ดีและก็เชื่อว่าจะแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่ค่อยดีได้อย่างดี และทำให้คนมีงานทำ ก็เล่าให้ฟังต่อท้ายอย่างนี้นิดหน่อย เพราะว่าไม่ได้พูดถึงการพัฒนาอย่างใดเลยในการพูดครั้งนี้ ก็เลยต้องพูดถึงว่าการพัฒนานั้นนะ ไม่ใช่ว่าจะต้องของบประมาณเป็นร้อย ๆ ล้าน ตรงข้ามตัดงบประมาณลงไป ๑๐ เปอร์เซ็นต์เหลือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่เหมือนอย่างที่สั่งไว้ว่างบประมาณของแต่ละกระทรวงทบวงกรมให้ตัดเพียง ๑๐ เปอร์เซ็นต์ อันนี้งบประมาณอันนี้ตัดเหลือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ถ้าที่อื่นคงโวยวาย แต่ว่าอย่างนี้เขา

---

[๓] นายสมหมาย ฮุนตระกูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ได้ผลจริงๆ เหลือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่น่าเชื่อ ก็คือว่างานการมันต้องมีอะไรแปลกๆ ถ้าในกระทรวงทบวงกรม หรือในหน่วย สำนักงานใดมีงบประมาณเท่านั้นๆ แล้วก็สั่งมาบอกว่าให้ตัดลงไปก็ร้องโวยวาย แต่อันนี้ตัดเอง ให้ตัด เราตัด ๑๐ เปอร์เซ็นต์เหลือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ตัดออก ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ก็นับว่าพูดไปพูดมาก็ภูมิใจเหมือนกันนะ ว่าได้ผลอย่างนี้ ถ้าที่อื่นทำได้ ก็มีหลายแห่งที่ทำได้ ที่ตัดไปอาจจะไม่ถึงตัด ๙๐ เปอร์เซ็นต์ และได้ผลดีเท่ากันหรือมากกว่า ก็คงมีเหมือนกัน ฉะนั้นถ้าช่วยกันคิดดีๆ ทำดีๆ ก็เข้าใจว่าเราไปรอด ไม่ใช่ไปไม่รอด

ฉะนั้นคราวนี้ก็ขอให้ท่านกลับไปที่ทำงานหรือที่บ้านหรือที่ไหน ไปเปิดหนังสือดูคำให้ศีลให้พรของท่านผู้ใหญ่ ชอบพรอันไหนก็รับพรอันนั้นเป็นพรสำหรับท่าน และขอบใจทุกคน.

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพุธ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๘

ขอขอบใจนายกรัฐมนตรี[๒] ที่ได้กล่าวอำนวยพรในโอกาสนี้ และท่านนายกรัฐมนตรีก็ได้ทำให้มีความสะดวกหลายอย่าง เพราะว่าได้กล่าวในสิ่งที่ความจริงก็ตั้งใจจะกล่าวอยู่ และนายกรัฐมนตรีก็บอกว่าเคยกล่าวมามากแล้ว

ในโอกาสนี้ซึ่งเมื่อแต่ก่อนนี้ก็เรียกว่าอนุสมาคม ด้วยคำวิเคราะห์ศัพท์ว่า อนุสมาคมนี่เปรียบเทียบหรืออนุโลมมาจากมหาสมาคม ก็นึกว่าคำว่าอนุสมาคมเป็นสมาคมที่ย่อมลงไปจากมหาสมาคม แต่มหาสมาคมก็จะมีขึ้นในวันพรุ่งนี้ และอนุสมาคมมาก่อน ซึ่งตามศัพท์ก็น่าจะมาทีหลัง แต่ว่าอนุสมาคมนี้ถ้านึกดูในแง่ว่าเป็นสมาคมหรือการประชุมกันเล็ก ๆ กลับมาชนะมหาสมาคม เพราะว่าในมหาสมาคมนั้นเป็นพิธีการ แล้วก็มีจำนวนคนก็น้อยกว่าในอนุสมาคมนี้ ประวัติของอนุสมาคมนี้ก็คือแต่ก่อนนี้เมื่อถึงครบรอบวันเกิดก็มีคนที่อยากมาพบ และได้แบ่งเป็นวันที่มีองค์การหรือสมาคมทางศาสนาต่าง ๆ ทุกศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย ก็มีจำนวนหลายสิบ และนักเรียนและนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ มาพบครั้งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งก็มีคณะบุคคลต่าง ๆ ก็มีทั้งข้าราชการทั้งพ่อค้าและเอกชนทุกเหล่าทุกหมู่มาพบกันอีกครั้งหนึ่ง เป็นอันว่าเป็นอนุสมาคมสองครั้ง ต่อมาก็เห็นว่าอนุสมาคมสองครั้งนั้นก็จะมากเกินไป ก็เลยทำเป็นอนุสมาคมหนึ่งครั้ง และก่อนนี้อนุสมาคมนี้ส่วนมากก็เรียกว่าเป็นกลุ่มบุคคลค่อนข้างจะเป็นในด้านเอกชน แต่มาเวลานี้คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี หรือคณะต่าง ๆ ที่เคยพบกันบนตำหนักก็ได้มาร่วมอยู่ที่อนุสมาคมนี้ สมาคมนี้จึงเป็นสมาคมที่เรียกว่าใหญ่มาก และจำนวนคนที่เข้ามาพบก็มีมากจนล้น ทำให้ไม่สามารถที่จะมาพบกันในที่ข้างในนี้ ต้องไปพบกันข้างนอกด้วยซึ่งก็อาจจะเกิดความเดือดร้อนบ้าง แต่จะทำอย่างไร ก็ต้องจัดเท่าที่จะทำได้

ในปีนี้ก็จะไม่พูดถึงสถิติหรือจำนวนคนที่ตรงหรือไม่ตรงตามบัญชี เพราะว่ารู้ดีว่าเจ้าหน้าที่เขาปวดหัวมาก เขาเดือดร้อนลำบาก เพราะว่าให้คนจำนวนมากมาประชุมพร้อมกันจากที่ต่าง ๆ มาในแห่งเดียวกันนั้น ก็เป็นสิ่งที่ยากลำบากที่จะให้มีความเรียบร้อยเป็นระเบียบ อันนี้ก็เห็นใจเจ้าหน้าที่ทั้งนอกเขตวังทั้งในเขตวัง ก็จัดได้เรียบร้อยพอสมควร ที่ไม่เอาเรื่องจำนวนนี้มาถกก็เพราะว่ามีความลำบาก ดูตามบัญชี

---

[๑] เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

[๒] ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

รายชื่อและที่นายกรัฐมนตรีได้กล่าวว่า คณะองคมนตรี รัฐมนตรี แล้วก็ข้าราชการทุกเหล่า ทั้งทหาร พลเรือน ก็มาพร้อมด้วยภริยา บางคนก็ไม่มีภริยาก็ไม่พร้อม แต่บางคนบางทีก็ดูดูไปว่ามี บางทีก็มีคณะ คณะแม่บ้านก็มีภริยาก็ลำบาก คณะแม่บ้าน ทั้งทหาร ทั้งตำรวจ แล้วก็ยังมีคณะภรรยาของแพทย์เป็นต้น บางท่านเป็นสุภาพสตรีก็เป็นแพทย์เอง ก็ไม่ใช่ภรรยาของแพทย์ ก็มาในฐานะแพทย์ อาจจะมีสามี แล้วสามีก็อาจจะเป็นแพทย์ด้วยก็มี บางคนก็ไม่เป็นแพทย์ อันนี้ก็เข้าใจว่าจำนวนที่ส่งมาก็คงมีซ้ำซ้อนกันบ้าง เพราะว่าคนหนึ่งก็มีภรรยามาด้วย ภรรยานั้นก็อาจจะมีรายชื่ออยู่ในชมรม สมาคม หรือคณะอื่นก็มี ดังนี้ก็พูดยากว่าจะนับอย่างไรเพราะว่าติดตามยาก ฉะนั้นก็ไม่วุ่นเรื่องนี้ เพราะว่าก็ขอให้ได้เข้ามาพร้อมกัน ได้มาตามจุดประสงค์ที่ได้มอบให้นายกรัฐมนตรีได้กล่าวแทนชื่อของตนหรือของตัว ว่ามาให้พรในโอกาสที่จะถึงวันเกิด อันนี้ก็เป็นข้อสำคัญ ก็ขอขอบใจที่ท่านมอบให้นายกรัฐมนตรีกล่าวคำอำนวยพรอย่างนี้ ซึ่งก็นับว่าเป็นการให้พรให้มีความสำเร็จในความคิด ความฝัน ที่จะทำให้ส่วนรวมอยู่เย็นเป็นสุข

พูดถึงความฝันนั้นนะทุกคนก็ฝันได้ ฝันนี่ก็มีสองอย่าง อย่างหนึ่งคิดฝัน หมายความว่าคิดอยากให้เป็นอะไรในสิ่งที่ดูเหมือนว่าจะไม่เป็นไปได้ หรือบางทีก็เป็นไปยาก ทุกคนก็มีสิทธิ์ที่จะฝันและทุกคนก็มีสิทธิ์ที่จะคิด สองคำนี้ก็มาประยุกต์กันเป็นคิดฝัน คิดนี้ถ้าคิดดี ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดที่คิดให้มีเหตุผลที่ดีก็ย่อมจะสัมฤทธิ์ผลได้ เพราะว่าถ้าคิดดี ๆ แล้วย่อมมีกำลังมาก แล้วความฝันนั้นก็กลายเป็นผลของความคิด ความฝันนั้นก็เป็นจริงขึ้นมาจึงไม่เป็นความฝัน ฉะนั้น คำว่าคิดฝันนั้นก็จากสิ่งที่อาจจะยากลำบากกลับมาเป็นความจริงได้ แต่ความฝันนั้นก็มีอีกอย่าง ฝันอย่างที่เขาว่าอย่างเวลาเรานอนหลับแล้วก็ฝันไป บางทีบางคนก็บอกว่าเป็นสิ่งที่เราเคยพบเคยเห็นแล้ว แล้วก็กลับคืนมาสู่เรียกว่าสติ ตอนที่ไม่มีสติ เวลาเรานอนหลับสิ่งที่ไม่เคยประสบมานานแล้วบางทีก็กลับมา เป็นสิ่งที่ผ่านมาแล้ว หรือบางทีก็พูดว่าเป็นสิ่งที่

จะผ่าน หมายความว่าสิ่งที่ยังไม่ผ่านก็มาปรากฏในฝันก็มีเหมือนกัน ในฝันเวลาเราหลับ แต่ว่าจะเป็นในทางไหนก็ตาม เวลาหลับนั้นบางทีก็เป็นความจริง บางทีก็ไม่เป็นความจริง แต่บางทีก็ต้องเล่าให้ฟังเหมือนกัน ไม่ได้ฝัน แต่คนอื่นฝันให้ อันนี้ก็มี อันนี้ชิหนักใจ เพราะว่ามีปรากฏมาหลายครั้ง บอกว่าพระเจ้าอยู่หัวบ้าง พระราชินีบ้าง ได้ฝันไอ้โน่นไอ้นี่ แล้วบางทีก็ฝันจริง บางทีก็ฝันไม่จริง แต่ว่าสิ่งที่เราฝัน เราอาจจะฝันในสิ่งที่เขาบอกว่าเราฝันแล้วเราลืมไปก็เป็นไปได้ แต่ทำไมคนอื่นเขาจะรู้ได้ว่าเราฝันยังไง ถ้าเราไม่ฝันเราก็ไม่เล่าให้ฟัง เพราะเราเล่าให้ฟังไม่ได้ แต่ถ้าเราฝันแล้วเราเล่าให้คนอื่นฟังว่าเราฝันอย่างนั้นอย่างนั้น ก็อาจจะเป็นได้ว่าคนอื่นเขาไปเล่าให้ฟังว่าพระเจ้าอยู่หัวฝันว่าอย่างนั้น พระราชินีฝันว่าอย่างนั้น

อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าไม่ค่อยเป็นเรื่องเป็นราวอะไรที่จะมาพูดกับท่านทั้งหลายที่มาจากที่แห่งหนต่าง ๆ นานาทั่วประเทศ และเป็นผู้ที่อาชีพหน้าที่การงานแตกต่างกันทั้งนั้น ทำไมมาพูดอยู่แต่เรื่องความฝัน แต่ว่าขอพูดนิดหนึ่งก็เพราะว่าถ้าหากว่ามีใครมาบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวฝันว่าอย่างโน้นอย่างนี้ แล้วก็เกิดความสงสัยขึ้นมา ก็ขอให้ถามว่าจริงหรือไม่จริง ถ้าฝันจริงก็บอกว่าฝันจริง ถ้าฝันไม่จริงก็จะบอกว่าฝันไม่จริง และถ้าบอกว่าฝันจริง ฝันนั้นเป็นความจริงหรือไม่ ก็จะบอกว่าเป็นความจริงหรือไม่เป็นความจริง แต่ในเวลานี้มีคนเขาบอกว่าเราฝัน แล้วก็ถ้าเขามาถามว่าเราฝันอย่างนั้นจริงหรือไม่จริง เราบอกว่าไม่จริง ถ้าหากสมมุติว่าเขาบอกว่าฝันจริง ๆ นะ เราก็ไม่คัดค้าน เพราะว่าเขาฝันว่าเราฝัน ก็เป็นความฝันของเขา ไม่ใช่ความฝันของเรา อันนี้ก็เบียดเบียนกันไม่ได้ แต่ว่าที่ได้ยินว่าพระเจ้าอยู่หัวฝันนั้น ถ้าหากว่าฝันจริง ๆ ก็อาจจะเป็นสิ่งที่เป็นมงคลก็ได้ อย่างเช่นเคยฝันเมื่อหลายปีมาแล้ว ว่าต้องเข้าไปในอุโมงค์ในถ้ำลึกเข้าไป แล้วมีหินที่แหลมน่ากลัว ก็เข้าไปจนกระทั่งเดินไม่ได้ต้องคลานเข้าไป แล้วทีหลังก็มีเป็นเหมือนไม้ไผ่แหลมน่ากลัว เป็นเหมือนบ้าน บ้านชาวบ้านที่เขาต้องสร้างด้วยไม้ไผ่ แต่ว่าบ้านนั้นโกโรโกโส ไม้ไผ่ก็ออกมาจะทิ่มแทงเอา แล้วก็แคบลงทุกทีแต่ในที่สุดก็โผล่ออกมา โผล่ออกมาถึงในที่ที่เป็นช่องสว่าง แล้วก็โผล่ออกมาเป็นลานหญ้า และที่ขอบลานหญ้ากว้างประมาณสิบเมตรได้ ก็เป็นส่วนที่ลาดเทลงไป แล้วรอบด้านมีภูเขา คือด้านหน้าที่เห็นไปก็เป็นภูเขา แต่ภูเขานั้นไม่มีหญ้า ไม่มีต้นไม้ มีแต่หินที่รู้สึกว่าร้อน แล้วมีคนบอกว่าที่ตรงนั้นนะไม่ใช่ประเทศไทย ก็หมายความว่าตรงลานหญ้าที่เขียวที่น่าเดินน่าดูนั้นเป็นประเทศไทย อันนี้ฝันมานานแล้ว ฝันมาตั้งแต่สมัยที่รอบด้านของเราก็ยังไม่มีอะไรเกิดขึ้นเท่าไหร่ ก็ประมาณสามสิบปีแล้ว แต่ยังจำติดตาได้ ก็มาแปลความฝันว่า เราคงต้องผ่านเวลาที่ยุ่งยากลำบาก แล้วก็ถึงเวลาก็โผล่ออกมา โผล่ออกมาก็เรียกว่าหญ้าเขียวนั่นก็แสดงถึงความร่มเย็น ก็หมายความว่าที่เป็นส่วนของประเทศไทยก็ร่มเย็นมีความเจริญพอสมควร ที่ใช้คำว่าพอสมควรเพราะว่าไม่ได้เป็นที่ที่มีพืชผลอะไรที่สูงใหญ่หรืออะไรมาก ก็เป็นหญ้า ก็หมายความว่าเราก็มีความร่มเย็นตามอัตภาพ ก็ดี ไม่ได้ฟุ้งเฟ้ออะไร แต่รอบด้านที่เป็นหินเป็นภูเขาหิน แล้วดูร้อนนั่นนะ ก็รู้สึกว่าจะเป็นต่างประเทศที่อยู่ใกล้ ๆ ซึ่งก็ดูจะเดือดร้อนกัน ก็เลยนึกว่าเมืองไทยนี้ก็คงอยู่ได้ดี อันนี้เล่าความฝันนี้ อันนี้ฝันจริง ๆ แล้วเล่าให้ฟัง คือพิสูจน์ว่าฝันเป็นเหมือนกัน แล้วก็มาแปลความฝันของตัวเองเป็นเหมือนกัน

คราวนี้ในระยะนี้มีคนบอกว่าเราฝันในสิ่งที่ไม่เป็นมงคลต่าง ๆ มีอยู่มาก ถ้าใครได้ยินคำฝันหรือคำที่เรียกว่าทำนายฝันในทางที่เป็นอกุศล นึกว่าก่อนที่จะเชื่อก็ขอให้พิจารณาให้ดี ๆ ว่าในวันนี้ได้เล่าฝันให้ฟังเรื่องหนึ่ง ก็ฝันนะฝันหลายเรื่อง ฝันเรื่องความเหน็ดเหนื่อย ความลำบากหรือเรียกว่าอัปมงคล แต่ในที่สุดก็รู้สึกว่ามีช่องทางทุกครั้ง แต่ว่าที่เขาลือกัน เล่าสู่กันฟัง รู้สึกเป็นอัปมงคลอย่างยิ่ง แล้วก็คง

มีคนไปหากินเรื่องนั้นมาก ถ้าใครได้ยินความฝันของพระเจ้าอยู่หัวว่าอย่างไร ๆ ก็มาเล่าให้ฟังกันบ้าง ก็จะได้บอกว่าฝันอย่างไร แล้วก็ถ้าฝันจริงก็จะได้ทำนายให้ นี่กลายเป็นอาจารย์ทำนายฝัน แต่ทำนายฝันของตัวเอง ไม่ใช่ทำนายฝันของคนอื่น คือการทำนายฝันนี้มันก็ลำบากเหมือนกัน เพราะอย่างที่ว่าอาจจะเป็นสิ่งที่เราประสบมาแล้ว แม้จะนานก็กลับคืนมาทำให้เรานึกถึง หรือบางทีที่เรียกว่าอนาคตก็อาจจะเป็นสิ่งที่เราเคยเห็นมาแล้วก็ได้ ก็ไม่แปลกอะไรที่จะเห็นอะไรที่เหมือนว่าเราไม่รู้เลย แต่ว่าที่เล่าให้ฟังก็เพื่อที่จะให้ผู้ที่หนักใจในการทำนายฝันของพระเจ้าอยู่หัวนั้นว่าเป็นอัปมงคลสำหรับบางบุคคลหรือบางอายุจะไม่ดี อันนี้ถึงแจ้งให้ทราบ วันนี้ก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะมาเล่าฝันให้ฟัง แต่ก็เห็นว่าอาจจะสนุกดีเหมือนกัน เพราะว่ามาวันนี้ก็อย่างว่าเป็นอนุสมาคม อย่าถือว่าเป็นราชการ อย่าถือว่าเป็นงานเป็นการ ที่ดูมีระเบียบเรียบร้อยเพราะว่าถ้าหากว่าไม่จัดระเบียบเรียบร้อยก็ทำให้การเข้ามาในนี้จะเกิดความเดือดร้อนลำบาก ไม่มีที่นั่งกันบ้าง หรือแย่งที่นั่งกันบ้าง โดยที่ไม่ได้ตั้งใจ

วันนี้ก็นึกว่าตั้งใจจะขอบใจที่มาพร้อมเพรียงกันมาให้พร ซึ่งการมาให้พรนี้ก็เท่ากับมาให้พรให้มีกำลังทั้งกายทั้งใจ คำว่ากำลังนี่ก็เคยมานึกดูว่า เอ๊ะ... คำว่ากำลังนี่ หรือพลังนี่ ใช้ไปในทางต่าง ๆ อะไร ๆ ก็เป็นพลังหรือเป็นกำลัง กำลังนี้สำหรับคนเราก็แบ่งเป็นสองอย่างที่สำคัญ คือกำลังกายเพราะว่าถ้าร่างกายไม่แข็งแรง เราก็จะทำงานทำการอะไรไม่ได้ แล้วกำลังใจก็ลดถอยไป เพราะว่าใจนี่ก็ต้องอาศัยร่างกายเพื่อที่จะปฏิบัติได้ ถ้าใจมีกำลังที่ดีแต่ว่ากายไม่มีกำลังที่ดีก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานได้ดีนัก แต่ว่ากำลังนี้ก็มี ถ้าดูเขาพูดถึงกาย วาจา ใจ กำลังของวาจาก็เป็นกำลังเหมือนกัน กำลังสำหรับส่วนตัวก็หมายความว่ามีกำลังที่จะพูดออกมาในสิ่งที่มีอยู่ในใจให้คนอื่นทราบ แต่ต่อจากนั้นกำลังวาจานี้เลยกลายเป็นกำลังที่จะให้คนอื่นตามความคิดของเราไป ให้เชื่อความคิดของเรา ของบุคคลถ้าความคิดของบุคคลนั้นเป็นความคิดที่ดีก็ควรที่จะให้ผู้อื่นฟัง แล้วให้ผู้อื่นได้เชื่อได้ทำตามถ้ากำลังของวาจานั้นเป็นวาจาที่เรียกว่ามาจากใจที่ไม่ใช่ว่าไม่ดี แต่เข้าใจผิดในเป้าหมาย เข้าใจผิดในขบวนการของเหตุผลนั้น ผู้พูดนั้นอาจจะนึกว่าพูดถูก แต่ว่าโดยที่พื้นฐานไม่ถูก คือความคิดนั้นอาจจะไม่ถูกในเรื่องของเหตุผล เลยกลายเป็นวาจาที่มีกำลังในทางลบ หรือว่ากำลังนี่ไปใช้กับสิ่งต่าง ๆ อย่างที่นายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงกำลังของสามัคคี ก็เป็นกำลังอีกอย่างหนึ่งที่ต้องการ และที่พูดแล้วซ้ำซากว่าขอให้สามัคคี จะเป็นในหมู่คณะใดก็ต้องมีความสามัคคี โดยเฉพาะถ้าหมู่คณะใหญ่ก็คือประเทศที่ตั้งขึ้นมาเป็นส่วนรวม ประเทศชาติก็ต้องมีกำลังของสามัคคีเพื่อที่จะให้อยู่ได้ เพราะว่าถ้าสามัคคีนั้นมีขึ้นแล้วก็เป็นสามัคคีที่สร้างสรรค์ ก็เป็นสามัคคีที่ดี ก็มาจากจิตใจที่ดีนั่นเอง หรือมาจากความคิดที่มีเหตุมีผลที่ถูกต้อง ความสามัคคีนั้นก็จะดี

ความสามัคคีนี้เป็นการรวมพลัง คำว่าพลังมาอีกแล้ว เป็นการรวมพลังของทุกคนที่ประกอบขึ้นมาเป็นประเทศชาติ ถ้าพลังนั้นของแต่ละบุคคลมาจากจิตใจที่ดี หมายความว่ามีเหตุมีผลที่แท้จริงสามัคคีนั้นก็จะเป็นของดี ก็จะเท้าความถึงคำของท่านนายกรัฐมนตรีอีกอย่างหนึ่งก็คือคำว่าเมตตาเมตตาซึ่งกันและกันนั้นเป็นความคิดหรือเป็นจิตใจที่ดี เอาจิตใจที่ดีนี้มาเป็นสามัคคีก็ทำให้ส่วนรวมอยู่ได้และความจริงประเทศชาติจะอยู่ได้ก็เพราะสามัคคีที่มาจากใจที่ดี และเชื่อได้ว่าเมืองไทยนี้อยู่ได้เพราะว่ามีจิตใจของแต่ละบุคคลที่นับว่าดี เฉลี่ยแล้วก็ดี เมตตาของแต่ละคนก็เป็นกำลังที่ดี ออกมาทางวาจาก็ตาม ทางกายก็ตาม ก็แสดงออกมาในสิ่งที่ดี ใช้กำลังในทางที่ถูก และทำอย่างนั้นร่วมกันมาก ๆ ก็เป็นสามัคคี จึงทำให้ประเทศไทยอยู่ได้ แม้ตั้งแต่เป็นเวลาหลายสิบปีแล้วมีการทำนาย อันนี้ไม่ใช่ฝันมีการทำนายกันทั้งในด้านหลักวิชา หลักวิชาโดยมากเป็นหลักวิชาทางรัฐศาสตร์ หรือการเมือง

หรือการทูต อะไรนี่ ก็พูดว่าเมืองไทยนี้อยู่ไม่ได้ เวลานั้นก็ยืนยันมาเรื่อยว่าเมืองไทยอยู่ได้ เพราะว่าเข้าใจถึงกำลังสามัคคีนี้ที่มีอยู่ สามัคคีที่ถูกต้อง ไม่ใช่สามัคคีเฮโลกันไป สามัคคีนี้บางทีก็ใช้ในทางผิดก็ได้ ถ้าใช้ในทางผิดก็มีหวังที่มีการปะทะกัน แต่สามัคคีในทางที่ถูกนั้นต้องอาศัยกำลังใจของแต่ละคนที่ทำอะไรหรือคิดอะไรในทางที่ถูก ที่ถูกหลักเหตุผลและประกอบด้วยเมตตา ถ้าหากว่าบุคคลมีจิตใจที่ดีและหมู่คณะมีความสามัคคีที่ดี อาศัยใจที่มีเหตุผลดังกล่าวก็ทำให้หมู่คณะอยู่ดีได้ แต่ว่าต้องระวังคำว่าสามัคคีในหมู่คณะ เพราะว่าถ้าหากว่ามีกำลังที่ไปในทางที่ไม่ดี คือหมายความว่าคิดไม่รอบคอบหรือมีเหตุผลที่ไม่ถูกต้อง ก็ทำให้ความสามัคคีนั้นกลายเป็นสามัคคีที่ไม่ถูกต้อง สามัคคีที่พาให้ตีกันถ้าหากว่าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ดี แต่เมืองไทยนี้ที่ผ่านมาก็นับว่าอาศัยความรู้เหตุผลนี้และเผื่อแผ่กันทำให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ และจะผ่านพ้นอุปสรรคต่อไปในอนาคตได้อย่างดียิ่ง เพราะว่าเชื่อว่ากำลังความสามัคคีที่มีรากฐานมั่นคงในเหตุและผลนั้น จะทำให้สามารถที่จะรักษาโดยเรียกว่าโดยอัตโนมัติ และจะเป็นที่มหัศจรรย์ในโลกว่าประเทศไทยทำไมอยู่ได้

ท่านผู้ที่ได้ไปต่างประเทศได้ไปพบปะกับบุคคลต่าง ๆ ในต่างประเทศ ทั้งชั้นนำ ทั้งผู้ที่เป็นประชาชนทั่ว ๆ ไปในประเทศนั้น ๆ ก็คงได้ทราบจากผู้ที่อยู่ในต่างประเทศนั้นว่าเมื่อเขาได้ทราบหรือเขาได้รู้ว่ามีประเทศไทย เขายังแปลกใจว่าทำไมประเทศไทยอยู่ในท่ามกลางความเดือดร้อนและโดยเฉพาะในสถานการณ์ปั่นป่วน ซึ่งมีอยู่ทั่วโลกไม่ใช่เฉพาะในภูมิภาคนี้ มีทั่วโลก ในด้านความมั่นคง ในด้านการเศรษฐกิจ มีความปั่นป่วนอย่างยิ่งมากมายทุกแห่ง ทำไมเมืองไทยยังอยู่ได้ ดูเมืองไทยรู้สึกว่าไม่เห็นมีอะไร คือเขาไม่เห็น ไม่มีอะไรที่น่าจะอยู่ได้ เพราะว่าเหมือนว่าเราก็เป็นประเทศที่ไม่ร่ำรวยแล้วก็เป็นประเทศที่เรียกว่าเขาจัดอยู่ในประเภทด้อยพัฒนา เขาไม่เรียกว่าด้อยพัฒนา เขาเรียกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา เขาก็เกรงใจเหมือนกัน เพราะว่าตามธรรมดาแต่ก่อนนี้ก็เรียกประเทศด้อยพัฒนาคือพัฒนาต่ำ คือความพัฒนานั้นต่ำ เขาเรียกกันอย่างนั้น แต่ว่าเดี๋ยวนี้เขาเรียกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศที่กำลังพัฒนานี้ก็หมายความว่าไม่ได้พัฒนา ความจริงทุกประเทศในโลกก็กำลังพัฒนากันทั้งนั้นเพราะถ้าไม่พัฒนาไม่ก้าวหน้าก็หมายความว่าประเทศนั้นเน่า ประเทศนั้นใช้ไม่ได้ ต้องพัฒนาทุกอย่างเพราะว่าคนเราทุกวันก็อายุมากขึ้นวันหนึ่ง ทุกปีก็อายุมากขึ้นหนึ่งปี นี่ท่านก็มานั่งอยู่ มาอวยพรวันเกิดก็เป็นการเตือนว่าเดี๋ยวนี้ล่วงไปอีกหนึ่งปี ท่านเองก็ล่วงไปอีกปีเหมือนกัน ทุกคนก็ล่วงไปอีกหนึ่งปีแต่ว่าล่วงไปปีหนึ่งถ้าหากว่าเราไม่พัฒนาก็หมายความว่าเราอ่อนแอลง คนใหม่ก็มาคนเก่าก็ไป แต่ว่ายังไงก็ตาม ถ้าไม่พัฒนาร่างกายเราก็ทรุดโทรม อย่างที่คนเขาพูดบอกว่า มีคนหนึ่งเป็นคนรถ นายเขาดุบอกว่าทำไมไม่ล้างรถให้สะอาด คนรถเขาบอกว่า อีกหน่อยนายก็ออกไปแล้วก็ไปโดนฝุ่นโดนโคลนมันก็สกปรกอีก ล้างรถเช็ดรถให้ดีแล้วเดี๋ยวก็สกปรกใหม่ นี่ก็เป็นความจริง แต่นายเขาบอกว่างั้นวันนี้ไม่ต้องกินข้าว คือวันนี้ไม่ต้องกินข้าวเพราะเมื่อวานนี้ก็กินแล้ว อันนี้มันเป็นธรรมชาติธรรมดาอยู่ตลอดเวลา วันนี้เรากินแล้วพรุ่งนี้เราก็ต้องกินอีก ถ้าคนเราไม่ได้กินหลาย ๆ วันก็ผอมโซไม่มีแรงแล้วในที่สุดก็ไม่มีชีวิตอยู่ได้ อย่างเช่นประเทศหลายประเทศที่ประสบความเดือดร้อนอยู่ในข่าวแล้วก็มีอยู่ในรูป ในหนังสือพิมพ์ ในภาพยนตร์ ในโทรทัศน์ เห็นประเทศต่าง ๆ เขาประสบความเดือดร้อนไม่มีอาหารที่จะกินก็ผอมโซล้มตายกัน หมายความว่า ถ้าไม่พัฒนาถ้าไม่ปลูกถ้าไม่ทำมีหวังผอมโซแบบนั้น แล้วก็ยิ่งกว่านั้น ฉะนั้นก็ต้องพิจารณาดูดี ๆ ว่าเมืองไทยเราได้พัฒนาจริง ๆ กำลังพัฒนาและจะพัฒนาอยู่ เราก็ไม่น้อยใจที่เขาเรียกว่าเราเป็นประเทศกำลังพัฒนาก็เพราะว่าเราเป็นประเทศที่มีชีวิต เราเป็นประเทศที่อยู่ได้ก็ต้องพัฒนา ก็กำลังพัฒนา

ฉะนั้นก็ชักนิยายมาจากเรื่องของกำลัง เราก็ต้องมีกำลังที่จะพัฒนา แต่ว่าต้องมีกำลังที่ถูกต้อง ใช้กำลังกายที่ถูกต้อง ถ้าใช้กำลังกายในทางไม่ถูกต้อง ก็ทำให้เดือดร้อนกันได้ อย่างเช่นถ้าไม่มีระเบียบเรียบร้อย แต่ละคนจะออกกำลังกายของตัวในที่ที่ไม่เหมาะสมก็ทำให้คนอื่นเดือดร้อนได้ หรือสิ่งใดที่มีกำลังดีมากก็เป็นอันตรายได้มาก อันนี้กำลังกายหรือกำลังทางวัตถุ เช่น รถยนต์ที่มีเครื่องที่แรงมาก แล้วก็ทางบริษัทเขาบอกว่ารถคันนี้วิ่งได้ถึงสองร้อยกิโลเมตรต่อชั่วโมง ลองไปขับสองร้อยกิโลเมตรต่อชั่วโมงตามท้องถนนไทยนี้ก็คงมีหวังตายเพราะว่ามันเกินไป แต่ว่าเครื่องนั้นมันจะชวนให้ใช้กำลังในทางที่ผิด ในทางที่ไม่ถูก ก็ต้องใช้ด้วยความระมัดระวังพิจารณาให้รอบคอบ กำลังวาจานั้นก็ต้องพูดให้ดี ต้องพูดให้รอบคอบ โดยคิดรอบคอบก่อนและพูด ถ้าคิดไม่รอบคอบแล้วพูดออกมาคำพูดนั้นนะเรากลับคืนไม่ได้ คือคำพูดที่พูดไปแล้วมันก็ไปเข้าหูคนอื่นแล้ว เขาไม่คืนเหมือนอ้อยเข้าปากช้าง ทีนี้คำพูดไปเข้าหูคนมันกลับคืนมาไม่ได้ แล้วก็หูคนนั้นก็ไปถึงสมองของคน แต่ละคน ๆ ก็ฟังไป ฟังไปพิจารณาไป บางทีไม่พิจารณาก็มี แต่ว่าไปกระตุ้นทำให้คิดต่าง ๆ คำพูดนั้นกลับคืนไม่ได้ กำลังวาจาที่ดีก็คือกำลังวาจาที่ออกไปแล้วไม่ทำความเสียหาย เพราะว่าได้คิดพิจารณาก่อนด้วยใจว่าวาจานั้นเป็นวาจาที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ ใจนั้นก็มีกำลังเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะว่าถ้าไม่มีกำลังใจ กายก็ไม่มีกำลัง บางทีตื่นมาวันนี้มีงาน แล้วก็ต้องทำไอ้โน่นไอ้นี่ มันเกิดหมดกำลังใจไป มันเพลียทันที ตื่นมา แหม... วันนี้ต้องไปประชุม แล้วก็ต้องไปพูดเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สำคัญ ๆ มันเพลียทันทีลุกขึ้นไม่ไหว ต้องมีกำลังใจ ถ้าหากลุกขึ้นมาแล้วก็บอกว่าวันนี้มีงาน เราสู้งาน มีกำลังใจ คือเราก็ใช้ใจใช้ความคิดนี้บอกว่าเราเตรียมการมาดีแล้ว แล้วถ้ายังไม่ดีก็ยังมีเวลาที่จะเตรียมอีกหน่อย ก็เตรียมเพื่อไปทำงานนั้น ๆ อย่าปล่อยให้นึกถึงว่า แหม... มีงานอย่างนั้นหมดกำลังใจ ถ้าหมดกำลังใจแล้วกายไม่ไป ลุกขึ้นไม่ไหว แล้วถ้าลุกขึ้น

ไม่ไหวก็ไม่ได้ทำงานนั้น ร่างกายไม่ได้ทำงาน วาจาไม่ได้พูด ก็เท่ากับเราไม่ได้ทำอะไร แล้วในที่สุดก็ไม่ได้ทำงานตามหน้าที่หรือตามสิ่งที่เราต้องการที่จะทำ ก็ไม่มีความเจริญก็ด้อยพัฒนา ฉะนั้นต้องมีกำลังใจเป็นสำคัญ

ฉะนั้น การที่พูดถึงกำลังต่าง ๆ แล้วก็ได้พูดถึงกำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ กำลังสามัคคี กำลังเมตตา กำลังทั้งหลายนี้จะต้องให้ออกมาใช้ในทางที่ถูกต้องในทางที่สร้างสรรค์ โดยที่ได้พิจารณาให้รอบคอบแล้วด้วยเหตุด้วยผล และกำลังเหล่านี้เวลาสำแดงผลออกมาก็จะสัมฤทธิ์ผลในทางที่ดีในทางที่สร้างสรรค์ ก็ดังที่กล่าวว่าเมืองไทยนี้อยู่อย่างมหัศจรรย์ในสายตาของชาวต่างประเทศ ก็เชื่อ อันนี้เชื่อจริงว่าเมืองไทยนี้คนส่วนมากยังมีกำลังใจที่จะคิดให้รอบคอบ ที่จะคิดให้มีเหตุผล แล้วก็ถ้าคนเขาบอกว่า ไม่มีใครแล้วไม่มีคนที่ดีที่จะมาทำงานโน้น อันนี้ไม่เชื่อ ต้องมีอยู่เสมอ เพราะว่าอย่างที่เคยคิดอยู่แล้วว่า เมืองไทยนี้ถ้าหากว่าขาดคนดีก็ล้มไป ไม่มีใครแต่ลำพังคนเดียวที่จะรั้งไว้ได้ แต่ว่าเพราะว่ามีคนดีหรือคนที่คิดดีที่ตั้งใจดี และมีความฉลาดที่จะปฏิบัติงานพอ ถึงจะอยู่

ฉะนั้นที่ท่านทั้งหลายมาในวันนี้ มาพูดถึงสามัคคีและมาให้พร ก็เป็นการแสดงอยู่อย่างหนึ่งถึงความพร้อมเพรียง พร้อมเพรียงอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ได้สั่งว่าบอกตามข้าพเจ้าให้ปฏิญาณตามข้าพเจ้าหรืออะไรอย่างนั้น ทุกคนก็มาด้วยสมัครใจ ไม่ได้บังคับให้ท่านมา ท่านขอมาเอง ถ้าท่านได้ขอมาก็ไม่ได้เชิญท่าน เป็นอย่างนั้น อาจจะพูดอย่างนี้อาจจะรุนแรงว่าเหมือนว่าไม่ได้เชิญท่านมา ท่านมาเอง แต่ก็เป็นความจริง ถึงเรียกว่าอันนี้เป็นอนุสมาคม มีความแปลกประหลาดอย่างนี้ พร้อมเพรียงกันมาก็ปลื้มใจ อันนี้ก็เป็นกำลังใจที่ทำให้เห็นว่าฝ่ายต่าง ๆ ทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ทั้งฝ่ายราชการพลเรือน ราชการทหารทุกเหล่า ทั้งฝ่ายกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทั้งฝ่ายสถาบันต่าง ๆ ชมรม สมาคม บางกลุ่มบางคณะก็ใหญ่บางคณะก็เล็ก บางคณะก็ประกอบด้วยหนึ่งคน บางคณะก็ประกอบด้วยคนพันคน แต่ก็มากันพร้อมกันโดยที่ตั้งใจที่จะแสดงว่าพร้อมเพรียงกัน ฉะนั้นก็ขอขอบใจที่ท่านมาแสดงความพร้อมเพรียงนี้ เป็นกำลังใจให้สามารถที่จะคิดอะไรต่อไป เพื่อที่จะสามารถช่วยกันคิดปัญหาต่าง ๆ คือทำเหมือนว่าทำคนเดียว ไม่ใช่ ช่วยกันทำ ทุกคนทำหน้าที่ตามงานการของตัว ตามความสามารถของตัว กำลังปัญญาของตัว ก็ร่วมกันทำให้เมืองไทยนี่อยู่ดี เมืองไทยนี้อยู่เย็นเป็นสุข

อันนี้ก็เป็นอันว่าขอบใจท่านทั้งหลายที่ได้มาให้พร ซึ่งเรียกว่ากระดอนกลับไปถึงท่าน ท่านให้พรอะไร ให้พรดี ๆ ก็กระดอนไปถึงท่านดี ๆ ถ้าให้พรไม่ดีก็กระดอนไปถึงท่านเหมือนกัน แต่ก็เชื่อว่าท่านทั้งหลายก็คิดดีทั้งนั้น แล้วก็ตั้งใจดีทั้งนั้น อันนี้ก็ยิ่งปลาบปลื้มใจ แล้วพรที่กระดอนไปก็ยิ่งแรง ฉะนั้นก็ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่มาให้พร มาให้กำลังใจ แล้วก็รู้สึกว่าเป็นนิมิตที่ดีสำหรับอนาคต ขอขอบใจทุกคน.

ศูนย์ ทสปช.ภาค ๒

พระราชดำรัส[๑]

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๙

ขอขอบใจท่านทั้งหลายในพรที่ได้ให้มา โดยที่ท่านนายกรัฐมนตรี[๒] ได้รับฉันทานุมัติของท่านทั้งหลายให้กล่าว คราวนี้ก็จะไม่หยุมหยิมเรื่องคำกล่าวของท่านนายก ฯ พูดถึงว่าพวกท่านทั้งหลายพร้อมด้วยภรรยา เพราะว่าก็ได้พูดไว้แล้วว่าบางคนก็ไม่มีภรรยา บางคนก็มีภรรยา บางคนภรรยาก็มาในฐานะของตัวเองอีกตำแหน่งหนึ่ง ก็จะนับไม่ถ้วน เพียงแต่ว่าท่านทั้งหลายได้มา และได้มานั่งทั้งข้างในนี้ทั้งข้างนอก ยืนด้วย เพื่อที่จะมาให้พร จำนวนคณะก็จำนวนมาก เมื่อแต่ก่อนนี้มีการกล่าวชื่อหรือนามของคณะแต่ละคณะ จนทำให้เสียเวลามากมาย แต่วันนี้ก็ได้ทราบแล้วว่ามีถึง ๒๘๕ คณะ แต่มาระยะนี้ก็ไม่ขานนามของคณะ เพราะว่าถ้าขานนามของคณะก็จะใช้เวลานานจนไม่สามารถที่จะได้อยู่เพื่อที่จะคุยกันต่อไป

การที่ท่านทั้งหลายมาก็ด้วยจุดประสงค์ที่จะมาแสดงความยินดี อันนี้ก็ขอรับด้วยความยินดีด้วยกันและมีความปลาบปลื้ม เพราะว่าท่านทั้งหลายก็มาโดยตั้งใจเอง ไม่ใช่บังคับให้มา การมานี้ในโอกาสนี้ก็ทำให้คิดอยู่บ้างว่า เป็นการเตือนว่าหนึ่งปีผ่านไปอีก เวลานั้นผ่านไปเรื่อย ๆ ทุกวัน ทุกชั่วโมง ทุกนาที ทุกวินาที ทุกเสี้ยววินาที ก็เป็นการผ่านไป แต่ไม่เห็น เป็นสิ่งที่มองเห็นยาก เพียงแต่ว่าถ้ามีเหตุการณ์อะไรพิเศษก็จะเห็น เช่นครบรอบวันเกิดปีหนึ่ง ก็จะเห็นว่าผ่านล่วงไประยะเวลาที่เรียกว่าหนึ่งปี แล้วก็หนึ่งปีที่ผ่านนั้นก็นับว่าเป็นเวลาที่ยาวนานก็ได้สั้นก็ได้ คนเราก็มีอายุเกิดมาก็นับ เมื่อเด็ก ๆ เวลานับหนึ่งขวบก็รู้สึกว่าจำไม่ค่อยได้ แต่ว่าเมื่อนับขึ้นไปเป็น ๓ ขวบ ๔ ขวบก็เริ่มจำได้ ก็รู้สึกว่าเวลานั้นมันผ่านช้าเหลือเกินเมื่อไรจะโตเสียที เมื่ออายุมากขึ้นก็รู้สึกว่าเวลาก็เริ่มเรียกว่ามีค่า เพราะว่าเวลามันผ่านไป ๆ ทำอะไร ๆ ไม่ทัน เมื่ออายุมากขึ้นรู้สึกว่าปีหนึ่งก็ผ่านไปโดยนับว่าเร็ว คงเป็นเพราะว่ามีงานหรือมีสิ่งที่น่าทำมากขึ้นทำให้เวลานั้นสั้น ฉะนั้นการที่จะมีมาตรวัดของเวลานี้ก็เป็นสิ่งที่ยาก เวลาเป็นสิ่งที่เราวัดด้วยความยาว ที่เรียกว่ายาวนาน ที่จริงความยาวของเวลานี้ก็ดูยาก ไม่เหมือนความยาวของสิ่งของหรือความกว้างความสูงของสิ่งของ ทางนักวิทยาศาสตร์เขาถึงบอกว่ามีสัดส่วน ในโลกนี้ก็มีสัดส่วน ๓ อย่าง คือ ความยาว ความกว้าง ความสูง ก็นับได้ วัดได้ ดูได้ด้วยตา ส่วนเวลานั้นดูไม่ได้ด้วยตา

---

(๑) เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

(๒) ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

ฉะนั้นก็เป็นสิ่งที่ยากที่จะเห็น แต่ก็เป็นส่วนที่ ๔ ของโลกนี้ก็จะเห็นได้ ถ้าอยากดูต้องเปรียบเทียบกับความยาวในทางสัดส่วน เช่นอย่างดูแม่น้ำ เราดูแม่น้ำนะน้ำก็ไหล ดูเหมือนแม่น้ำก็อยู่ตลอดเวลาไม่ได้เปลี่ยนแปลง แต่แท้จริงถ้าไปคิดถึงส่วนอณูหรือก้อนน้ำ ก้อนน้ำนั้นนับเวลาก็เปลี่ยนไปเรื่อย ถ้าดูอะไรที่เห็นได้ชัดกว่าก็คืออย่างมีผักตบชวาไหลมา เราก็ดูว่าก้อนผักตบชวานี้ ตอนแรกอยู่ไกล ทีหลังก็มาใกล้ ทีหลังก็ผ่านไปไกลอีก อันนี้ใช้ผักตบชวาเป็นประโยชน์ เพราะว่าโดยมากก็เอะอะกันว่าผักตบชวานี้เป็นสิ่งที่กีดขวางความเจริญ และลำบากในการป้องกันน้ำท่วม แต่ว่าก็ใช้ผักตบชวานี้เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่เราจะมองเห็นได้ มองดูว่ามันไหลไปอย่างไร และในเวลาเดียวกันก็จะเห็นได้ว่าจะสามารถที่จะเห็นว่าเวลามันล่วงไป ถ้าเปรียบเทียบกับแม่น้ำเราก็ดูว่าน้ำก้อนหนึ่งก็ไหลมาเรื่อย มีการไหลมาตามลำห้วยลงมาในลำคลอง ลงมาในอ่างเก็บน้ำบ้าง น้ำตกบ้าง แล้วก็ไหลต่อ ๆ มาจนกระทั่งมาถึงแม่น้ำ อย่างแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วก็ไหลต่อไป เข้าไปในคลอง แล้วออกจากคลองก็เข้าลงไปถึงทะเล ก้อนน้ำนั้นก็มีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ทีแรกก็ในเม็ดฝนหรือหมอกที่รวมตัวเข้ามาเป็นหยดน้ำ ก็ดูจะเป็นน้ำที่เรียกว่าใส จนกระทั่งลงมาถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ลงมาก็น้ำขุ่น น้ำมีโคลนปนด้วย ผ่านโรงงานก็มาเจอสิ่งที่เป็นมลภาวะผสมเข้าไปด้วย น้ำก้อนนั้นก็เดือดร้อน อึดอัดจนกระทั่งไหลไป แล้วก็บอกว่าถูกด่าว่าบ้าง ว่าเป็นน้ำเสีย น้ำเหม็น น้ำที่ใช้ไม่ได้ ถูกด่าไปเรื่อยจนกระทั่งผ่านเข้ามาในคลอง เวลาน้ำก้อนอื่นเขาดันเข้ามาก็ท่วมไหลบ่าเข้าไปในที่ที่บ้านช่องของคนก็ถูกด่าว่าน้ำเข้ามา มาท่วมขังอยู่จนเหม็นจนเน่า ก็คือน้ำนั่นแหละถูกด่าตลอดเวลา จนกระทั่งทางเจ้าหน้าที่ก็ใช้วิธีต่าง ๆ โดยที่ใช้สูบน้ำเป็นต้นสูบน้ำออกไป เทลงไปในแม่น้ำอีก น้ำก้อนนั้นก็ไหลต่อไป ถ้าน้ำก้อนนั้นโชคดีก็อาจจะลงไปถึงทะเลได้ ก็ไปเจอน้ำทะเลผสมกับน้ำเค็มก็กลายเป็นน้ำทะเลไป แล้วก็ต่อไปก้อนน้ำนั้นก็ถูกดูดระเหยขึ้นไปในฟ้าไปเป็นก้อนเมฆใหม่ ก้อนเมฆบางบ้าง หนาบ้าง อ้วนบ้าง ผอมบ้าง แล้วก็ถูกเจ้าหน้าที่ฝนหลวงดึงเอาลงมาให้เป็นฝนอีกต่อไป ก็ไม่วายถูกด่า เพราะว่าเขาก็ว่าว่าฝนหลวงนี้ลงมาฝนเป็นพิษทำให้การเพาะปลูกเสียหาย หรือถ้าหากว่าลงมาผิดที่ผิดเวลาก็ทำให้พืชผลต่าง ๆ เสียเน่าไป ก็ถูกด่าเหมือนกัน แล้วก็ต่อไปก็ไปตามวัฏฏะตามเดิม ก็หมุนเวียนไปเรื่อยตลอดทางนั้นก้อนน้ำนั้นก็ถูกด่าตลอดทาง

คนเราก็เหมือนกัน เกิดมาก็เป็นเด็กไม่รู้เรื่อง จนกระทั่งโตขึ้น ๆ ก็รู้เรื่องมากขึ้น รู้ทั้งดีทั้งชั่ว คือรู้ดีรู้ชั่วนั้นก็เป็นอย่างหนึ่ง ถ้าคนเราบอกว่าคนเราต้องรู้ดีรู้ชั่ว ก็หมายความว่ารู้อะไรดี รู้อะไรชั่ว แต่รู้ดีรู้ชั่วในที่นี้ก็หมายความว่ารู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความดีก็ทำไป ก็เป็นสิ่งที่ดีสร้างสรรค์ บางทีก็รู้ชั่ว แต่ไม่ได้หมายความว่ารู้ว่าเป็นอะไร แต่รู้ความรู้ที่จะทำชั่ว ทำได้ อย่างคนที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญที่จะไปขโมย ที่จะไปโกงเขา เขาก็รู้ชั่ว เขาก็ทำได้ แต่ว่าเขาก็ไม่ได้รู้ว่าเป็นความชั่ว ก็มีในทุกคนรู้ทำชั่วรู้ทำดี แต่สิ่งที่สำคัญก็คือเมื่อรู้ทำชั่วแล้วรู้ทำดีแล้วต้องรู้ว่าอะไรชั่วอะไรดี ถ้ารู้ว่าอะไรชั่วอะไรดีก็ดีขึ้น ดีกว่า เพราะคนเราจะทำอะไรดีหรือชั่วก็ตามความสามารถของตัว เช่นเดียวกับก้อนน้ำนั้นที่ลงมาถูกผสมด้วยสิ่งที่เป็นมลภาวะก็ถูกด่าว่าเป็นน้ำเน่า คนเราเกิดมาก็มาอยู่ในสังคมซึ่งสอนทั้งดีทั้งชั่วก็ถูกด่าเหมือนกันว่าเป็นคนเลว แต่ถ้าคนเรารู้ว่าอะไรเลว อะไรคือเลว อะไรคือดี ก็สามารถที่จะแยกแยะและพยายามที่จะขัดเกลาตัวเองหรือปฏิบัติตนในงานการให้ดีขึ้น

คำว่าดีคำว่าชั่วนี้ยากที่จะวิเคราะห์ศัพท์ว่าแปลว่าอะไร เพราะว่าความดีความชั่วนั้นรู้ยาก แต่เมื่อทราบจากความคิดทั่ว ๆ ไปว่าอันนี้ดีก็น่าจะทำดี ทราบว่าอะไรอันนี้ไม่ดีก็น่าจะพยายามปฏิบัติเว้น สำหรับก้อนน้ำนั้นลงมาถูกหาว่าเป็นเหตุทำให้น้ำท่วมบ้าง เป็นเหตุให้ทำให้เป็นน้ำเน่าบ้าง ก็ตัวเองก้อนน้ำนั่นนะ

ทำไม่ได้ แต่ว่าคนก็ทำได้ที่จะแก้ไข คือน้ำเน่านั้นก็สามารถที่จะนำมาทำให้ความเสียนั้นออกไปโดยใช้วิธีการต่าง ๆ หรือน้ำที่มาท่วมก็สามารถที่จะทำให้ไม่ท่วมไม่ให้เป็นพิษเป็นภัยก็ได้ น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำดีน้ำใช้ได้ ฉะนั้นคนเราสามารถในตัวเองที่จะทำให้ดีให้ชั่วและก็โดยที่รู้ด้วย ทำได้ แต่ว่าเป็นสิ่งที่ยากเพราะเราโดยมากส่วนมากก็เกิดมาแล้วก็ไหลเหมือนก้อนน้ำที่ไหลมา แล้วก็ลงทะเล หรือระเหยขึ้นไปเป็นก้อนเมฆ แล้วลงมาใหม่ หมุนเรื่อย แต่คนเรามีความคิด รู้ดี รู้ชอบ ถึงทำให้สามารถที่จะแก้ไขตัวเองได้บ้าง การแก้ไขตัวเองนั้นก็แก้ไขด้วยหลักต่าง ๆ ซึ่งมีตำรับตำราที่สอนว่าควรจะทำอะไรดีอะไรไม่ดี ควรจะรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี และเว้นจากความชั่วปฏิบัติความดี อันนี้มีตำรามีการสอนอยู่เสมอก็เพียงแต่ว่าพยายามที่จะเอาใจใส่ในสิ่งเหล่านั้นบ้าง ถึงจะขึ้นมาเป็นคนที่เรียกว่าดี คนดีนั้นโดยมากก็เหยียดหยามกันว่าเป็นคนที่ครึ เป็นคนที่พูดมาก เป็นคนที่น่าเบื่อ แล้วไม่มีกิน ไม่รวย แต่ความจริงคนที่ทำดีเป็นส่วนใหญ่จะรวย จะรวยในหลายทาง และคนที่ทำชั่วก็ย่อมจะจมลงไป ไม่ดี ไม่ดีที่รู้ว่าไม่ดี คือไม่สบายและทุกข์ยากมากในที่สุด ฉะนั้นการที่ใครต่อใครที่หวังดีสั่งสอนว่าจงทำดีเว้นจากความชั่วนั้น ก็เพราะว่าอยากให้ทุกคนมีความเจริญรุ่งเรือง

เมื่อตอนต้นนี้ก็พูดถึงส่วนต่าง ๆ ส่วนยาว ส่วนกว้าง ส่วนสูง และส่วนของเวลานั้นนะ ๔ อย่างนี้เราต้องคิดอยู่เสมอ ถ้าอยากทำให้ดีต้องดู ๔ ส่วนนี้และก็นำมาพิจารณา อย่างที่มาในวันนี้ ที่ไม่ได้บอกเอ้อ...ที่บอกว่าจะไม่พูดหยุมหยิม แต่ก็ขอยกขึ้นมานิดหนึ่งว่า บางทีเวลามาในงานอย่างวันนี้ ก็มีการทะเลาะกันหรือการไม่พอใจ ว่าใครจะมานั่งข้างในศาลาดุสิดาลัย ใครจะต้องยืนหรือนั่งอยู่รอบนอกภายใน และก็ใครที่จะต้องยืนหรือหรือนั่งในรอบด้านนอกของศาลาดุสิดาลัยนี้ก็อยากจะเข้ามาให้มากที่สุดความจริงก็เคยพูดแล้วว่าคนที่เข้ามาในนี้ มาอยู่ข้างในนี้เดือดร้อนกว่าคนที่อยู่ข้างนอก เพราะว่าคนที่อยู่ข้างนอกถ้าอยากจะลุกขึ้นก็ลุกขึ้นได้ เมื่อยก็ลุกขึ้นได้ ส่วนข้างในนี้บังคับ บังคับให้นั่งอยู่ เบียดเสียดกันอยู่พอสมควร อันนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าคิดเหมือนกัน แต่ว่าถ้าพิจารณาดูว่าทุกวัตถุทุกสิ่งรวมทั้งตัวร่างกายของคนไม่สามารถที่จะอยู่ในที่เดียวกัน ไม่อย่างนั้นก็ยิ่งเดือดร้อนกันใหญ่ จะทำให้เกิดทะเลาะเบาะแว้งอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น ก็คิดได้ว่าเข้ามานี้เพื่อให้งานนี้สำเร็จเรียบร้อยดี ไม่ใช่ที่จะมาก่อความเดือดร้อน มาก่อการวิวาทกันก็จะต้องเข้าใจถึงสัดส่วนทั้ง ๔ นี้ให้ดี ถ้าหากว่าสมมติว่าใครอยากนั่งแห่งหนึ่ง อีกคนก็อยากนั่งตรงนั้นในสัดส่วนที่เห็นได้เป็นไปไม่ได้ที่จะให้นั่งได้ แต่ถ้าในสัดส่วนที่ ๔ คือเวลาก็ผลัดกันนั่งได้ ผลัดกันนั่งเก้าอี้หรือที่ตรงนั้น ๆ ได้ โดยที่คนหนึ่งตอนแรก ๕ นาทีแรกให้นั่งตรงนั้นแล้วก็ลุกขึ้นไป อีกคนก็มานั่งต่อได้ก็ที่เดียวกันนั่นเอง ในสัดส่วนที่ ๓ ทั้ง ๓ นั้นก็ที่เดียวกัน แต่ในสัดส่วนที่ ๔ ต่างกัน

วันนี้ก็ชักนิยายเรื่องสัดส่วนทั้ง ๓ บวกกับสัดส่วนเวลานั้น ก็เพราะว่ามานึกถึงเวลาที่ผ่านไปมาตักเตือนว่าอายุเพิ่มไปอีก ๑ ปี แต่เดี๋ยวนี้วันนี้ยังไม่เข้าปีที่ ๖๐ ยังคงเป็นปีที่ ๕๙ อยู่ตามที่ถือกันถ้าหากว่าท่านทั้งหลายมาวันพรุ่งนี้ก็เริ่มแล้ว ก็เป็นปีที่ ๖๐ แล้ว อันนี้ก็ ๕๙ ยังหนุ่ม ๖๐ แก่ เขาก็ถือกันอย่างนั้น ที่จริงมันต่างกันไม่เท่าไหร่ ฉะนั้นการที่คนเรามีอายุเพิ่มขึ้นไป ไม่มีใครมาเตือน ไม่มีใครมาทัก มันก็ไม่แก่ มันไม่แล่น เวลามันไม่แล่น เรายังเด็กก็ยังเด็กอยู่นั้น อายุ ๖๐ ก็ยังเด็ก แต่ใครมาเตือนบอกอายุ ๖๐ แก่แล้ว ก็แก่ นี่อยู่ที่การคิดหรือการเรียกว่าปรุงแต่ง ถ้าเราปรุงแต่งในทางที่ว่าเราแก่ ๖๐ มันก็แก่ก็เปลี่ยน ความจริงร่างกายมันก็ไปตามเดิมของเขา ต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ต้องมีอาหาร มีการทำงาน ทำอะไรต่าง ๆ แต่ว่าถ้าไม่ดูก็ไม่ทราบว่าแก่ลง เรียกว่าแก่ลงหรือแก่ขึ้นก็ไม่ทราบอันนี้ก็ถ้าหากว่าเรามาพิจารณาดูอย่างนี้ ลงท้ายอายุ ๖๐ ก็ไม่แก่ เพราะว่ามันก็เวลาเดียวกันอยู่นั่น

๖๑ ก็ไม่แก่ ๖๕ ก็ไม่แก่ ๗๐ ก็ไม่แก่ ถึง ๗๐ ก็ยังไม่ถึงครบรอบอะไร เขาก็ไม่ทักทายอะไรต่าง ๆ แต่ถึง ๗๒ ก็คงทักกันว่าหลายรอบแล้ว ก็อย่างสมเด็จพระศรีนครินทร์ท่านเคยบอกว่านี่แม่แก่แล้วนะ แก่แล้ว ตอนนั้นท่าน ๗ รอบ ๗ รอบมาถึงเดี๋ยวนี้ท่านเกิน ๗ รอบ แต่ท่านก็บอกว่าก็แก่ ก็เหมือนกันเท่ากัน คือ ๗ รอบนั้น ๘๔ เดี๋ยวนี้ท่าน ๘๖ ก็ดูท่านไม่แก่กว่า ๘๔ แต่ถึง ๘๔ ก็รู้สึกว่าท่านแก่ ก็เพราะว่าเป็นถึงรอบ แล้วคนก็บังคับท่านว่าว่า ๗ รอบแล้ว ๗ รอบก็รู้สึกว่าแก่ แล้วท่านก็บอกว่าคนเขาบอกว่าให้ต่ออายุราชการให้ถึง ๘๔ ท่านก็บอกว่ารู้ไหมลูก ๘๔ นี่มันแก่แล้วนะ ก็เลยบอกว่าสัก ๗๒ ก็พอฟังได้ ท่านว่าอย่างนั้น

ก็เลยทำให้คิดอยู่ว่าเวลาผ่านไปเราต้องรู้ แต่ว่าไม่ต้องปรุงแต่งว่ามันเป็นสิ่งที่ร้ายอะไร คนเราก็มีเวลา บางคนอายุน้อยก็แก่แล้ว บางคนยังไม่เท่าไรก็แก่ ทำอะไรไม่ได้ แต่บางคนอายุมากก็เรียกว่าไม่แก่ เพราะว่าทำอะไร ๆ ได้ดี คล่องแคล่วกระฉับกระเฉง แต่ทั้งนี้ต้องไม่ประมาท อายุมันดำเนินไปเรื่อย ไม่ใช่ทุกปี หรือทุกรอบปี ทุกรอบ ๑๒ ปี ทุกวันทุกเวลาก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย เช่นเดียวกับก้อนน้ำนั้นที่ไหล ในระหว่างที่พูดนี้น้ำก็ไหลไปเรื่อย ในแม่น้ำเจ้าพระยาไม่ใช่ก้อนน้ำเดียวกันที่อยู่ตอนที่เริ่มพูด ที่อยู่ใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้าก็ไหลไปไหนต่อไหนแล้ว เราในระหว่างที่พูดนี้เราก็แก่ไปเยอะแล้ว อันนี้ก็เป็นเรื่องที่จะต้องไม่ประมาท เพราะว่าเราก็เปลี่ยนแปลงไป ก้อนน้ำนี้อีกหน่อยก็ถึงทะเลแล้ว แต่ว่าน้ำที่ผ่านใต้สะพานพุทธนั้นก็มีหน้าที่ที่จะผ่านตลอด ต้องให้มีตลอด ถ้าหากว่าน้ำนั้นไม่ผ่านใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้า เพราะว่าก้อนน้ำที่ผ่านเดี๋ยวนี้ผ่านไปแล้วไม่มีก้อนน้ำมาแทน แม่น้ำเจ้าพระยาก็แห้ง อาจจะดีใจกันว่าไม่ต้องมีปัญหาเรื่องที่ว่าจะป้องกันน้ำท่วม หรือจะทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาแยกออกไปเป็นสองสาย อันนี้เราก็หมดปัญหาไป แต่ถ้าหากว่าน้ำไม่ไหลใต้สะพานพุทธยอดฟ้าด้วยประการใด ๆ ก็จะมีความเสียหายอย่างยิ่ง ก็คงลองไปคิดได้แล้วก็ทำไม่ได้ ก็เป็นอย่างนั้น แต่หากว่าเป็นไปกรุงเทพมหานครนี้ต้องอพยพแล้ว เช่นเดียวกับสวรรคโลก แต่ก่อนนี้ก็เป็นเมืองใหญ่รุ่งเรือง แต่ว่าแม่น้ำได้เปลี่ยน แล้วแม่น้ำที่ผ่านแห้งไป ก็ต้องเสียหาย แม่น้ำเจ้าพระยาไหลเราก็ต้องให้ไหลตลอดต่อไป น้ำที่ไปแล้วก็ต้องทดแทน มีน้ำมาทดแทน ในชีวิตคนก็เช่นเดียวกัน คนคนหนึ่งทำหน้าที่อะไรที่สำคัญก็ทำไป เวลาถึงปลดเกษียณแล้วก็ต้องมีคนที่ขึ้นมาทำแทน แล้วก็ไม่ได้หมายความว่ามาทำแทนโดยที่เปลี่ยนแปลงในทางที่จะเปลี่ยนทุกอย่าง แต่ทำงานต่อไปต้องทำทดแทนกัน ต้องต่อเนื่องกันตลอดเวลา ฉะนั้นก็ที่ทางราชการมีกฎเกณฑ์ที่จะให้ผู้ที่มีอายุมากขึ้นไปได้ปลดเกษียณบ้าง ได้ย้ายไปตำแหน่งอื่นบ้าง และก็มีตำแหน่งมีผู้ที่เข้ามาสวมตำแหน่งก็ไม่ได้หมายความว่าเป็นสิ่งที่เลวร้าย ตรงข้ามเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะว่าคนเราถ้าหากว่าจะทำหน้าที่อยู่อย่างเดียวตลอดไปก็ไม่สามารถจะทำ วันหนึ่งก็ต้องแก่ตายจริง ๆ ฉะนั้นก็ต้องมีการทดแทนกันให้ต่อเนื่องให้มีการต่อเนื่องของงานการที่เหมาะสมเช่นเดียวกับน้ำที่ต่อเนื่องกัน เพื่อให้แม่น้ำเจ้าพระยาไหลเป็นชีวิตของประเทศ ถ้าหากว่าทำเช่นนั้นด้วยความรู้ ด้วยความสามารถที่จะรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร ส่วนรวมของเราก็จะอยู่ได้ต่อไป อาจจะเกือบจะไม่นับกาลเวลาได้ ไม่เหมือนกับเมืองอย่างสวรรคโลกที่จะต้องกลายเป็นเมืองร้าง เมืองอย่างประเทศไทยนี้ก็ได้ทดแทนกันต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี แล้วก็เผ่าไทยก็เรียกว่าเป็นเวลาหลายพันปี ทดแทนกันมาเรื่อย มีความเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ว่าจิตใจหรือความเป็นไทยก็ยังคงอยู่ตลอด และควรจะอยู่ต่อไปตลอด เพียงแต่ว่าต้องไม่วู่วาม ต้องไม่ทำลาย ทำให้เสียหาย แม้จะนึกว่าทำดีแล้วก็อาจจะเสียหายได้ จึงต้องคิดอะไรรอบคอบ

วันนี้พูดออกจะเคร่งเครียดพอสมควร เพราะว่าที่พูดทั้งหลายนี้ก็จะต้องต่อเนื่องจากที่เป็นจุดประสงค์ของงานนี้ ที่มาและคำอำนวยพรก็ทำให้คิด ทั้งสิ่งที่สมควรที่จะพูดก็ออกมาอย่างนี้ ก็ไม่อยากจะพูดมากกว่านี้ เพราะว่าถ้าพูดมากกว่านี้เดี๋ยวท่านจะจำไม่ได้ ท่านทั้งหลายจำไม่ได้แล้วก็ไม่มีประโยชน์ ถ้าจำไม่ได้ก็กลายเป็นการพูดน้ำท่วมทุ่งหรือน้ำท่วมกรุง ก็เป็นสิ่งที่ไม่ชอบกัน ก็ขอขอบใจอีกทีที่ท่านทั้งหลายได้มา ถ้าหากว่ามีสิ่งใดที่ดีที่ได้พูดไป ก็ขอให้ท่านได้ไปพิจารณาให้เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ อันนี้ก็ลืมเสียดีกว่า สิ่งใดที่เป็นประโยชน์ก็เอาไปพิจารณาไม่ต้องลืม เพราะว่าคนเราฟังอะไร ๆ ดูอะไร ๆ มากมันก็รกหัว ก็ขอให้ได้นำสิ่งที่เหมาะสมที่ดีไปพิจารณา

ก็ขอขอบใจที่ท่านทั้งหลายได้มาให้พร และเรียกว่าตามเคย ขอสนองพรตามที่ท่านมีปณิธานหรือมีความตั้งใจที่จะให้พรให้เป็นผล ก็ขอให้เป็นผลต่อท่านทุกคน เพราะว่าพรนี้ให้พรไม่มีใครที่เสีย ทุกคนได้ คือถ้าให้พรก็หมายความว่าตั้งจิตให้ดี ให้เผื่อแผ่ ก็ขอให้การตั้งใจดีเผื่อแผ่นี้สะท้อนกลับไปเป็นความดี ความเผื่อแผ่ในตัวของแต่ละท่าน จะมีฐานะอย่างไร จะมีหน้าที่งานการอย่างไร ก็ขอให้ได้ประสบความสำเร็จ ความเรียบร้อย ความสุขใจสุขกายทั่วทุกคน.

ดรรชนีพระราชดำรัส

การใช้ดรรชนีพระราชดำรัส

ดรรชนีพระราชดำรัส จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าเนื้อหาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในโอกาสที่คณะบุคคลต่างๆ เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐ โดยประมวลเนื้อหาของพระราชดำรัสเป็นหมวดหมู่ให้ค้นคว้าได้ในรูปแบบของดรรชนีเรื่อง ประกอบด้วย

๑. **หัวเรื่อง** สำหรับค้นพระราชดำรัส เป็นคำค้นทั่วไป และคำค้นหรือประโยคที่มาจากเนื้อหาของพระราชดำรัส มีหัวเรื่องหลักและหัวเรื่องรอง จัดเรียงตามลำดับตัวอักษรแบบพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หัวเรื่องภาษาอังกฤษจัดเรียงต่อจากหัวเรื่องภาษาไทย แล้วระบุเล่มที่ เลขหน้า และปีพุทธศักราชที่พระราชทานพระราชดำรัส ดังตัวอย่าง

ความสามัคคี

ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๒ น.๗๒-๗๓ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๖๙ (๒๕๓๕)

(หมายถึง พระราชดำรัสเกี่ยวกับ ความสามัคคี ค้นหาได้จากหนังสือฯ เล่มที่ ๑ หน้าที่ ๑ และ ๓ ซึ่งเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานในปีพุทธศักราช ๒๕๑๑, เล่มที่ ๒ หน้าที่ ๗๒ - ๗๓ พระราชดำรัสปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ และเล่มที่ ๓ หน้าที่ ๖๙ พระราชดำรัสปีพุทธศักราช ๒๕๓๕)

๒. **รายการโยง** มี ๒ ชนิด คือ

๒.๑ “ดูที่” ใช้สำหรับโยงหัวเรื่อง จากหัวเรื่องที่ไม่ได้ใช้ ไปยังหัวเรื่องที่ใช้ ดังตัวอย่าง

แก้มลิง ดูที่ **โครงการแก้มลิง**

๒.๒ “ดูเพิ่มเติม” ใช้สำหรับโยงจากหัวเรื่องหนึ่ง ไปค้นที่หัวเรื่องอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้ค้นคว้าพระราชดำรัสได้อย่างครบถ้วน ดังตัวอย่าง

การชลประทาน ดูเพิ่มเติม **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการบริหารจัดการน้ำ**

ดรรชนีพระราชดำรัส

หมวดอักษร ก

ก๊าซโซฮอล์ ดูที่ **แก๊สโซฮอล์**

การจราจร

ล.๓ น.๘๙-๙๐, ๑๐๕-๑๑๐ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๓-๑๓๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๔, ๑๙๓ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

การจราจร ดูเพิ่มเติม **โครงการแก้ไขปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริ**

การชลประทาน

ล.๓ น.๒๐, ๒๒ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๖-๙๘ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๘๓ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๘-๑๐๙ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๓๗ (๒๕๔๘)

การชลประทาน ดูเพิ่มเติม **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการบริหารจัดการน้ำ**

การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์

ล.๓ น.๓-๔ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๑๗-๒๐ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๔๒-๔๓ (๒๕๓๔)

การเดินขบวนและชุมนุมประท้วง

ล.๒ น.๒๙-๓๐ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๑๐-๑๑ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๓๗ (๒๕๓๔)

การทำหน้าที่

ล.๑ น.๗-๘ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๕ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๙, ๒๑, ๒๓ (๒๕๑๔), ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๓๗, ๓๙ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๕๓, ๕๕ (๒๕๑๙), ล.๒ น.๔-๖ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๗-๑๘, ๒๓ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๒๘ (๒๕๒๔), ล.๒ น.๓๗-๓๘ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๕๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๖๐-๖๑ (๒๕๒๗), ล.๒ น.๗๗ (๒๕๒๘), ล.๒ น.๘๓ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๙ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๑๐๓-๑๐๔ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๓๓, ๒๔๑ (๒๕๓๙), ล.๓ น.๒๙๒, ๒๙๔ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๒ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๒๗ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙)

การบริหารจัดการน้ำ

ความจำเป็น ล.๒ น.๑๖-๑๗ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๑๑ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๙-๒๐ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๐, ๙๕, ๙๘-๙๙ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๗๗ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๐๙ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๔๑ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

หลักการ ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๔๑, ๑๔๓ (๒๕๔๙)

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

การบริหารประเทศ ล.๓ น.๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๔๔-๔๕ (๒๕๓๔)

การเลือกตั้ง ล.๓ น.๔๕ (๒๕๓๔)

ความเป็นธรรม ล.๓ น.๓๕, ๔๕ (๒๕๓๔)

นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ล.๒ น.๒๕ (๒๕๒๔)

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย ล.๑ น.๘ (๒๕๑๒), ล.๓ น.๑๘๐ (๒๕๓๘)

ประชามติ ล.๓ น.๑๓๓ (๒๕๓๗)

ผู้แทนราษฎร ล.๓ น.๔๔ (๒๕๓๔), ล.๔ น.๕๙ (๒๕๔๓)

พระมหากษัตริย์ ล.๒ น.๒๕ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๔ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๑๑๓-๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๒๙-๑๓๒ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙)

รัฐธรรมนูญ ล.๒ น.๒๕ (๒๕๒๔), ล.๔ น.๑๑๓-๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๒๙-๑๓๐ (๒๕๔๘)

สิทธิเสรีภาพ ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๕, ๘ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๙ (๒๕๑๔)

องคมนตรี ล.๔ น.๑๑๓ (๒๕๔๖)

การพูดและการฟัง

ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๖๓, ๖๕ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๔๓-๔๔ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๑, ๖๓ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๙ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๔๕ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๗๐-๗๑, ๗๔ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๐๔ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๗, ๑๔๐ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๔๙ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑, ๓ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๖๐, ๖๕, ๖๗ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๘๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๙๗ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๑๕ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐, ๑๒๒ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๓๔ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๕๐ (๒๕๕๐)

การศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา ล.๔ น.๑๐๕, ๑๐๗ (๒๕๔๖)

การพัฒนาการศึกษา ล.๔ น.๒๙ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๑๐๕ (๒๕๔๖)

การเรียนและการสอน ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๑๔ (๒๕๑๓), ล.๓ น.๒๔๓ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๒๙ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๕๗, ๖๐, ๖๕ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๗๑-๗๕ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๕-๑๐๖, ๑๑๐ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐, ๑๒๒, ๑๒๔ (๒๕๔๗)

ความสำคัญ ล.๑ น.๕ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๑ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๗ (๒๕๑๔), ล.๓ น.๒๔๓ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑๐๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐, ๑๒๕-๑๒๖ (๒๕๔๗)

ทุนการศึกษา ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑)

โรงเรียน ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๒๔๓ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๗๐-๗๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๕ (๒๕๔๖)

หน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ล.๑ น.๗ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๔-๑๕ (๒๕๑๓)

โอลิมปิกวิชาการ ล.๔ น.๑๐๕ (๒๕๔๖)

การสร้างความดีและความสุข

ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๑๓-๑๕ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๗, ๑๙, ๒๑ (๒๕๑๔), ล.๑ น.๔๑-๔๒ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๕๕ (๒๕๑๙), ล.๒ น.๓๖ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๕ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๑๒ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๗๖ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๔๒-๒๔๓ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๘๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๙๗ (๒๕๔๕)

การสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

ล.๓ น.๕ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๓ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๙๔ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓๙ (๒๕๔๒)

การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร

ล.๑ น.๔๐ (๒๕๑๘), ล.๒ น.๑๖, ๑๙ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๑๗-๑๘ (๒๕๓๓)

แก้มลิง ดูที่ **โครงการแก้มลิง**

แกล้งดิน

ล.๓ น.๒๘๘-๒๘๙ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๔๖)

แก๊สโซฮอล์

ล.๔ น.๖๒-๖๓ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๓ (๒๕๕๐)

หมวดอักษร ข

ขาดทุนคือกำไร

ผลประโยชน์ของประชาชนคือกำไร ล.๒ น.๖๖-๖๗ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๔๒-๔๓ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๑-๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๗๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๓๖-๑๓๗ (๒๕๔๘)

ลงทุนเพื่อป้องกันความสิ้นเปลือง ล.๒ น.๓๘-๓๙ (๒๕๒๕), ล.๓ น.๒๐ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๔๒-๔๓ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๙๑, ๙๔-๙๕, ๑๐๑-๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๗๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๕๗ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๖-๑๓๗ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

Our loss is our gain. ล.๓ น.๔๑-๔๓, ๔๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘)

เขื่อน

เขื่อนกิ่วลม จ.ลำปาง ล.๓ น.๑๙๔, ๑๙๗, ๒๐๐ (๒๕๓๘)

เขื่อนขุนด่านปราการชล จ.นครนายก ล.๓ น.๙๓-๙๕ (๒๕๓๖)

เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จ.พิษณุโลก ล.๓ น.๒๐๐ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๑๐๓ (๒๕๔๖)

เขื่อนเจ้าพระยา จ.ชัยนาท ล.๓ น.๑๙๙-๒๐๐ (๒๕๓๘)

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จ.ลพบุรี - สระบุรี ล.๓ น.๙๓-๙๕ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๙๔ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๑-๓๓, ๔๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

เขื่อนเพชร จ.เพชรบุรี ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

เขื่อนภูมิพล จ.ตาก ล.๓ น.๙๖ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๑-๑๓๒ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๙๔, ๑๙๗-๑๙๘ (๒๕๓๘)

เขื่อนมูลบน จ.นครราชสีมา ล.๓ น.๒๒-๒๔ (๒๕๓๓)

เขื่อนแม่กวงอุดมธารา จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๙๗ (๒๕๓๘)

เขื่อน

เขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๙๗ (๒๕๓๘)
เขื่อนลำนางรอง จ.บุรีรัมย์ ล.๓ น.๒๒ (๒๕๓๓)
เขื่อนสิริกิติ์ จ.อุตรดิตถ์ ล.๓ น.๙๖ (๒๕๓๖), ล.๓ น. ๑๙๔, ๑๙๗-๑๙๙ (๒๕๓๘)

หมวดอักษร ค

คนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า

ล.๓ น.๑-๓ (๒๕๓๑)

คลองระบายน้ำชะอวด - แพรกเมือง

ล.๔ น.๑๐๑ (๒๕๔๖)

คลองระบายน้ำหัววัง - พนังตัก

ล.๓ น.๒๖๙-๒๗๔ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)

คลองลัดโพธิ์

ล.๔ น.๑๔๒ (๒๕๔๙)

คลองส่งน้ำกับคลองระบายน้ำ

ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

ความเมตตา

ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๒๕ (๒๕๑๖), ล.๑ น.๕๕ (๒๕๑๙), ล.๒ น.๓๐, ๓๒-๓๓ (๒๕๒๔), ล.๒ น.๗๒ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๓๙, ๔๔ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๙ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๒๙๒ (๒๕๔๐)

ความรู้

การนำความรู้ไปปรับใช้ ล.๓ น.๑๒ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๒๔ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๗ (๒๕๓๔)
ความรู้ทางวัตถุและความรู้ทางจิตใจ ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๕ (๒๕๑๒)
ความรู้ ๓ อย่าง ล.๑ น.๑๓-๑๔ (๒๕๑๓)
ความสำคัญของความรู้ ล.๓ น.๑๐ (๒๕๓๒), ล.๔ น.๑๓๗ (๒๕๔๘)

ความสามัคคี

ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๓๙-๔๐ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๖๑ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๕ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๗ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๒๖-๒๘, ๓๐, ๓๒-๓๓ (๒๕๒๔), ล.๒ น.๓๗, ๔๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๔๗-๔๘, ๕๕ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๗๒-๗๓ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๓๗, ๓๙, ๔๒, ๔๔, ๔๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๙ (๒๕๓๕), ล.๓ น. ๑๐๓-๑๐๔ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๗๖ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๓ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๔๗ (๒๕๕๐)

คอมพิวเตอร์ ดูที่ **เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์**

คำและความหมาย

เจริญ ล.๑ น.๒๕ (๒๕๑๖)

ดี ล.๓ น.๒๔๒ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๕๙ (๒๕๔๓)

ธนาคาร ล.๒ น.๑๕ (๒๕๒๓)

บารมี ล.๑ น.๔๒ (๒๕๑๘)

เยาวชน ล.๑ น.๑๑, ๑๓-๑๔ (๒๕๑๓)

รู้รักสามัคคี ล.๓ น.๓๗, ๓๙, ๔๔, ๔๗ (๒๕๓๔)

โลกานุวัตร ล.๓ น.๑๓๗ (๒๕๓๗)

โลกาภิวัตน์ ล.๓ น.๑๓๗ (๒๕๓๗)

วิสัยทัศน์ ล.๔ น.๑๒๔ (๒๕๔๗)

ศีล ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑)

สตางค์ ล.๓ น.๖๓ (๒๕๓๕)

สภาวะ ล.๒ น.๔๙ (๒๕๒๖)

สมังคี ล.๒ น.๒๖ (๒๕๒๔)

อคติ ล.๒ น.๖๕ (๒๕๒๗)

คุณค่าของบ้านเมือง

ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๒๖ (๒๕๑๖), ล.๒ น.๔ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๕๗ (๒๕๒๖), ล.๓ น.๑๑ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๗๔ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๐๔ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๑๐ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๓ (๒๕๔๒)

คุณธรรมสำคัญ

ความซื่อสัตย์สุจริต ล.๒ น.๔-๕ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๕, ๑๗, ๒๓ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๖๕ (๒๕๒๗), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙)

ความตั้งใจ ล.๑ น.๙ (๒๕๑๒), ล.๒ น.๒๓ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๒๔๒ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑๐ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙)

ความเพียร ล.๒ น.๑๕, ๒๓ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๒๗๘, ๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑)

ความมีวิจารณญาณ ล.๑ น.๑๙ (๒๕๑๔), ล.๒ น.๗๗ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๒๗๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐ (๒๕๔๗)

ความมีสติ ล.๒ น.๖๕ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๕ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๙ (๒๕๓๒), ล.๔ น.๑๓๐ (๒๕๔๘)

ความมีเหตุผล ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๗, ๙ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๓๙ (๒๕๑๘), ล.๓ น.๗๔ (๒๕๓๕), ล.๔ น.๓, ๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๕๙ (๒๕๔๓)

ความยุติธรรม ล.๑ น.๒๕-๒๖ (๒๕๑๖)

ความรู้ดีรู้ชั่ว ล.๒ น.๘๑-๘๒ (๒๕๒๙)

ความเสียสละ ล.๒ น.๓๖ (๒๕๒๕), ล.๓ น.๒๔ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๖๙ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๙๗ (๒๕๓๖)

ความอดทน ล.๑ น.๔๐ (๒๕๑๘), ล.๒ น.๓, ๕-๖ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๒๓ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๒๗๘ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑)

โครงการแก้ไขปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริ

โครงการขยายผิวการจราจรโดยรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ล.๓ น.๑๓๕ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการตำรวจจราจรในพระราชดำริ ล.๓ น.๑๐๕ (๒๕๓๖)

โครงการถนนรัชดาภิเษก ล.๓ น.๑๐๘-๑๐๙ (๒๕๓๖)

โครงการถนนเลียบทางรถไฟสายธนบุรีเขตบางกอกน้อย ล.๓ น.๑๐๗ (๒๕๓๖)

โครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรมและสะพานภูมิพล ล.๔ น.๑๔๒ (๒๕๔๙)

โครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการปรับปรุงทางจราจรเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฝั่งพระนคร ล.๓ น.๑๑๐ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๕ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๑๒๔-๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการปรับปรุงทางจราจรบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ล.๓ น.๑๓๕ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการปรับปรุงทางจราจรบริเวณสะพานมัฆวานรังสรรค์ ล.๓ น.๑๓๕ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการสะพานพระราม ๘ ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

โครงการแก้มลิง

ความเป็นมา ล.๓ น.๑๙๑ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๔๕ (๒๕๓๙)

โครงการแก้มลิงในนิวออร์ลีนส์ สหรัฐอเมริกา ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๑๐๙ (๒๕๔๖)

โครงการแก้มลิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการแก้มลิงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ล.๓ น.๒๐๐, ๒๐๕ (๒๕๓๘)

โครงการแก้มลิงฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ล.๓ น.๑๙๒-๑๙๓, ๒๐๐ (๒๕๓๘)

โครงการแก้มลิงอเนกประสงค์คลองสนามชัย - มหาชัย กรุงเทพมหานคร - สมุทรสาคร ล.๓ น.๒๐๓-๒๐๔ (๒๕๓๘)

โครงการพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย บริเวณทุ่งมะขามหย่อง อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ล.๓ น.๑๗๗-๑๘๓ (๒๕๓๘)

โครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ อ.เมืองชุมพร จ.ชุมพร ล.๓ น.๒๖๗-๒๗๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๔-๓๙ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)

ประโยชน์ ล.๓ น.๑๙๒, ๒๐๔ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๖๗, ๒๖๙ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๓๔ (๒๕๔๘)

สำนักงาน ฝล. ล.๓ น.๑๙๐-๑๙๒, ๑๙๔, ๒๐๔ (๒๕๓๘)

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา

ล.๓ น.๒๘๕-๒๘๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๖๓ (๒๕๔๓)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความคุ้มค่า ล.๒ น.๖๖-๖๗ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๑๑-๑๒ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๒๐ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๔๓ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๐-๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๗๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓๑-๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๕๙, ๖๑ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๓ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๓๖-๑๓๗ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

ความหมาย ล.๒ น.๔๘-๔๙ (๒๕๒๖), ล.๓ น.๙๔ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๔๓-๒๔๔ (๒๕๓๙)

หลักการ ล.๒ น.๑๙ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๔๓ (๒๕๒๕), ล.๓ น.๒๐, ๒๔ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๙, ๔๑-๔๓ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๘ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๘๙-๙๐ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๗ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๓๙ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๗๖ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๓๔ (๒๕๔๘)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการบริหารจัดการน้ำ

โครงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในเขตเทศบาลเมืองหัวหินและวังไกลกังวลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก ล.๓ น.๙๑-๙๕, ๑๐๑ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๓ (๒๕๓๗)

โครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก ล.๓ น.๒๐๐ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๑๐๓ (๒๕๔๖)

โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี และ อ.วังม่วง จ.สระบุรี ล.๓ น.๙๑-๙๕, ๑๐๑ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๓ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๙๔ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๑-๓๒, ๔๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

โครงการเขื่อนแม่กวงอุดมธาราอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๙๗ (๒๕๓๘)

โครงการเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๙๗ (๒๕๓๘)

โครงการเขื่อนลำนางรองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.โนนดินแดง จ.บุรีรัมย์ ล.๓ น.๒๒ (๒๕๓๓)

โครงการคันกั้นน้ำด้านตะวันออกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ล.๔ น.๑๐๙ (๒๕๔๖)

โครงการประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ล.๔ น.๑๔๒-๑๔๓ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๕๒ (๒๕๕๐)

โครงการฝนหลวง ล.๓ น.๙๕, ๙๗-๙๘ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๙๘ (๒๕๓๘)

โครงการฝายแม้วชะลอน้ำ ล.๔ น.๑๓๔ (๒๕๔๘)

โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๐๒-๑๐๓ (๒๕๓๖)

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำยางชุมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.กุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๓๕-๑๓๗ (๒๕๔๘)

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการบริหารจัดการน้ำ

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามูลบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา
ล.๓ น.๒๒-๒๔ (๒๕๓๓)

โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่าตามพระราชดำริ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์
ล.๔ น.๖๙-๗๕ (๒๕๔๔)

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตะเคียนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว
ล.๓ น.๙๙ (๒๕๓๖)

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยท่าแพอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย
ล.๒ น.๑๙ (๒๕๒๓)

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยวังแคนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.บ้านม่วง จ.สกลนคร
ล.๓ น.๒๑-๒๒ (๒๕๓๓)

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหาดอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ส่องดาว จ.สกลนคร
ล.๒ น.๓๑-๓๒ (๒๕๒๔)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

โครงการพลังงานทดแทน

แก๊สโซฮอล์ ล.๔ น.๖๒-๖๓ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๓ (๒๕๕๐)

ไบโอดีเซล ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๒-๑๕๓ (๒๕๕๐)

โครงการพัฒนาป่าไม้ปากน้ำปราณบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์
ล.๔ น.๑๐๑ (๒๕๔๖)

โครงการระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลตามแนวพระราชดำริ เทศบาลนครนนทบุรี จ.นนทบุรี
ล.๔ น.๗๘ (๒๕๔๔)

โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ล.๓ น.๑๔๖ (๒๕๓๗)

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าโดยฝายต้นน้ำลำธารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านบุ่งเข้ อ.ปากพลี จ.นครนายก ล.๓ น.๑๔๕ (๒๕๓๗)

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.กุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาอาชีพ

โครงการธนาคารข้าว ล.๒ น.๑๕-๑๖ (๒๕๒๓)

โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ
ล.๒ น.๑๕ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๓๙, ๔๑, ๔๓ (๒๕๒๕)

โครงการพัฒนาตามพระราชดำริบ้านนางอย - โพนปลาโหล อ.เต่างอย จ.สกลนคร
ล.๒ น.๒๘-๒๙ (๒๕๒๔)

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
ล.๓ น.๙๙-๑๐๑ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๓-๑๔๕ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๑๐๑ (๒๕๔๖)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาอาชีพ

โครงการเพาะเลี้ยงปลา

ปลานวลจันทร์ทะเล ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔)

ปลาหมอเทศ ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔)

โครงการศึกษาทดลองแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.บ้านนา จ.นครนายก ล.๓ น.๒๘๘-๒๘๙ (๒๕๔๐)

หมวดอักษร ฉ

ฉลองพระองค์

ล.๔ น.๘๗ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๕๐-๑๕๑ (๒๕๕๐)

ฉลองสิริราชสมบัติ

กาญจนาภิเษก (พ.ศ. ๒๕๓๙) ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๓๓-๒๓๗, ๒๔๓-๒๔๔, ๒๕๑-๒๕๔ (๒๕๓๙)

รัชดาภิเษก (พ.ศ. ๒๕๑๔) ล.๓ น.๑๐๘ (๒๕๓๖)

หมวดอักษร ช

ช้าง

ล.๒ น.๓๖-๓๗ (๒๕๒๕), ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖)

ชาวต่างประเทศ เฝ้าฯ

ผู้อำนวยการใหญ่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ล.๓ น.๓๗-๓๘ (๒๕๓๔)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัฐอิสราเอล ล.๓ น.๖๕-๖๖ (๒๕๓๕)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกีฬาและเยาวชนสาธารณรัฐเกาหลี ล.๓ น.๓๙-๔๓ (๒๕๓๔)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุปปซาลา ประธานราชบัณฑิตยสภาแห่งสวีเดน ด้านอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ล.๓ น.๖๔-๖๕ (๒๕๓๕)

ชีวิต

กายกับใจ ล.๒ น.๓ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๕, ๑๗, ๒๓ (๒๕๒๓)

กำลังของชีวิต ล.๑ น.๖๖ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๔๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๕๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๖๐, ๖๕ (๒๕๒๗), ล.๒ น.๗๒-๗๓, ๗๖-๗๗ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๑๓๙ (๒๕๔๙)

ชีวิต

ชีวิตเปรียบกับถังน้ำ ล.๓ น.๗, ๑๒-๑๓ (๒๕๓๒)

ชีวิตเปรียบกับแม่น้ำ ล.๒ น.๘๑-๘๓ (๒๕๒๙)

ชีวิตเปรียบกับเวลา ล.๒ น.๖๓ (๒๕๒๗)

ธรรมชาติของชีวิต ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๘๙ (๒๕๓๖)

บทเรียนชีวิต ล.๓ น.๒๔๑-๒๔๒, ๒๔๕ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๖๐ (๒๕๔๓)

ประสบการณ์ของคนมีอายุ ล.๔ น.๑๓๙, ๑๔๑ (๒๕๔๙)

อายุที่มากขึ้น ล.๒ น.๔๔ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๕๙-๖๐ (๒๕๒๗), ล.๒ น.๗๙, ๘๑-๘๓ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๑ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๒๕๐ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๖๐-๖๑ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๒๖ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๓๙, ๑๔๑ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๕๐ (๒๕๕๐)

หมวดอักษร ซ

ซีอีโอ

ล.๔ น.๑๐๗-๑๐๘, ๑๑๒-๑๑๓ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗)

ซูเปอร์ซีอีโอ

ล.๔ น.๑๑๓ (๒๕๔๖)

หมวดอักษร ด

ดนตรี

ล.๒ น.๕๔-๕๕ (๒๕๒๖), ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๐๖-๑๐๗ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๗-๑๒๐ (๒๕๔๗)

ดับเบิลสแตนดาร์ด

ล.๔ น.๗๖-๗๗ (๒๕๔๔)

ดิน

ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ล.๓ น.๑๔๖ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๗๑-๗๕ (๒๕๔๔)

ดินเค็ม ล.๓ น.๒๑ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๒๐๓ (๒๕๓๘)

ดินดาน ล.๓ น.๒๙๐ (๒๕๔๐)

ดินในพื้นที่ตะกาด ล.๔ น.๖๙ (๒๕๔๔)

ดินเปรี้ยว ล.๓ น.๒๘๘-๒๘๙ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๔๖)

ดินพรุ ล.๓ น.๒๘๙ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๔๖)

เด็ก

ล.๑ น.๑๓-๑๔ (๒๕๑๓), ล.๔ น.๕๗, ๖๐, ๖๕ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๗๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๐๕-๑๐๖ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐-๑๒๒, ๑๒๔-๑๒๗ (๒๕๔๗)

หมวดอักษร ต

ติโต

ล.๓ น.๑๓๗, ๑๓๙ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๖-๑๘๗, ๑๙๐ (๒๕๓๘)

หมวดอักษร ถ

ถนนรัชดาภิเษก

ล.๓ น.๑๐๘-๑๐๙ (๒๕๓๖)

ถนนวงแหวนอุตสาหกรรม

ล.๔ น.๑๔๒ (๒๕๔๙)

หมวดอักษร ท

ทรงเป็นวิทยากร

นักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล ล.๔ น.๗๑-๗๕ (๒๕๔๔)

ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ เฝ้าฯ ล.๓ น.๑๙๔-๒๐๕ (๒๕๓๘)

ทรงเลี้ยง

คุณกะลา (ลิง) ล.๔ น.๓๘ (๒๕๔๒)

คุณโจโฉ (สุนัข) ล.๔ น.๗๙-๘๐ (๒๕๔๔)

คุณทองดำ (สุนัข) ล.๔ น.๘๙ (๒๕๔๕)

คุณทองแดง (สุนัข) ล.๔ น.๗๙ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๘๗-๘๙, ๙๕ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๕๑, ๑๕๕ (๒๕๕๐)

คุณทองแดงและคุณมะลิ (สุนัข) ล.๔ น.๘๙-๙๐ (๒๕๔๕)

คุณทองหลาง (สุนัข) ล.๔ น.๙๔-๙๕ (๒๕๔๕)

คุณมะลิ (สุนัข) ล.๔ น.๘๙-๙๑, ๙๖ (๒๕๔๕)

คุณสมิทธ (นกกระทุง) ล.๓ น.๒๙๓ (๒๕๔๐)

คุณสุดหล่อ (สุนัข) ล.๔ น.๘๙ (๒๕๔๕)

ลูกคุณทองแดง (สุนัข) ล.๔ น.๖๕-๖๗ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๙๑-๙๓ (๒๕๔๕)

ทฤษฎีใหม่

ความเป็นมา ล.๓ น.๑๔๐-๑๔๒ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๔-๙ (๒๕๔๑)

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ ล.๓ น.๖๗-๖๘ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๔๒-๑๔๓ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๔ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑)

โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ล.๓ น.๑๔๐-๑๔๒ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๔-๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๑๑ (๒๕๔๖)

โครงการสาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา ล.๓ น.๒๘๗-๒๘๘ (๒๕๔๐)

ทฤษฎีใหม่ในโครงการแก้มลิงอเนกประสงค์คลองสนามชัย - มหาชัย กรุงเทพมหานคร - สมุทรสาคร ล.๓ น.๒๐๓ (๒๕๓๘)

ศูนย์สาธิตทฤษฎีใหม่ อ.บ้านนา จ.นครนายก ล.๓ น.๒๘๙ (๒๕๔๐)

ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น ล.๓ น.๑๕๐-๑๕๓ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๔ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๔ (๒๕๔๑)

ประโยชน์ ล.๓ น.๑๔๓ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๘๗ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๓ (๒๕๔๒)

วัตถุประสงค์ ล.๓ น.๑๘๓ (๒๕๓๘)

ทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี

ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

ทางดิสโก้

ล.๓ น.๖๗-๖๘ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๔๒-๑๔๓ (๒๕๓๗)

ทิฐิ

ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๒ น.๖๕ (๒๕๒๗), ล.๔ น.๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๗๖-๘๑ (๒๕๔๔)

ทุจริต

ล.๒ น.๕ (๒๕๒๑), ล.๔ น.๓๓-๓๔ (๒๕๔๒)

เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์

การปฏิบัติดนตรี ล.๒ น.๕๔-๕๕ (๒๕๒๖), ล.๔ น.๑๐๖-๑๐๗ (๒๕๔๖)

เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนพระองค์ ล.๔ น.๓๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๐๖-๑๐๗ (๒๕๔๖)

ทาสคอมพิวเตอร์ ล.๒ น.๕๕ (๒๕๒๖), ล.๔ น.๒๙ (๒๕๔๒)

เทคโนโลยีชั้นสูงในการเรียนการสอน ล.๓ น.๒๔๓ (๒๕๓๙)

ปัญหาปี ๒๐๐๐ (วายทูเค) ล.๔ น.๒๕, ๒๘ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓)

พยากรณ์อากาศ ล.๓ น.๑๘๙ (๒๕๓๘)

สัญญาณดาวเทียม ล.๔ น.๑๒๓-๑๒๔ (๒๕๔๗)

ไอทีคิง ล.๔ น.๑๐๖ (๒๕๔๖)

หมวดอักษร ธ

ธนาคารข้าว

ล.๒ น.๑๕-๑๖ (๒๕๒๓)

ธนาคารโค – กระบือ

ล.๒ น.๑๕ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๓๙, ๔๑, ๔๓ (๒๕๒๕)

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การดัดแปลงธรรมชาติ ล.๒ น.๔๙, ๕๑-๕๒, ๕๔-๕๕ (๒๕๒๖)

ดุลย์ของธรรมชาติ ล.๓ น.๖๑-๖๒ (๒๕๓๕)

ปฏิกิริยาเรือนกระจก ล.๓ น.๑๐ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๙๓ (๒๕๓๘)

ภาวะโลกร้อน ล.๓ น.๙-๑๐ (๒๕๓๒), ล.๔ น.๑๔๗ (๒๕๕๐)

วันสิ่งแวดล้อม ล.๓ น.๓๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๓๖, ๑๔๗ (๒๕๓๗)

หมวดอักษร น

นก

ล.๓ น.๖๑-๖๒ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๒๙๒-๒๙๓ (๒๕๔๐)

นโยบายด้านสุขภาพ

ล.๔ น.๘๕ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๒๑ (๒๕๔๗)

นางมณีเมขลา

ล.๓ น.๑๔๘-๑๔๙ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๙-๑๙๑ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๙๓ (๒๕๔๐)

นายอินทร์ ผู้ปิดทองหลังพระ

ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘)

น้ำ

น้ำกร่อย ล.๓ น.๒๑ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๑๐๑ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๓ (๒๕๓๗)

น้ำเค็ม ล.๓ น.๒๐-๒๒ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๙ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๔๓ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๖๙-๗๐ (๒๕๔๔)

น้ำเป็นกรด ล.๓ น.๒๘๘-๒๘๙ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๔๖)

น้ำเป็นด่าง ล.๓ น.๒๘๗ (๒๕๔๐)

น้ำเปรี้ยว ดูที่ น้ำเป็นกรด

น้ำเสีย ล.๓ น.๑๑ (๒๕๓๒)

น้ำมันปาล์มสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล

ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๒-๑๕๓ (๒๕๕๐)

นิทาน

คนตาบอดคลำช้าง ล.๓ น.๙ (๒๕๓๒)

ยายกะตา ล.๓ น.๖๙-๗๑ (๒๕๓๕)

ลูกศิษย์พ่อมด ล.๒ น.๕๑-๕๒ (๒๕๒๖)

หนุมานหยุดรถพระอาทิตย์ ล.๒ น.๖๓ (๒๕๒๗)

อวัยวะต่าง ๆ ล.๒ น.๕ (๒๕๒๑)

เนิน ๔๙๑

ล.๓ น.๗๑-๗๒ (๒๕๓๕)

หมวดอักษร บ

บุหรี่

ล.๔ น.๑๒๕-๑๒๗ (๒๕๔๗)

ไบโอดีเซล

ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๒-๑๕๓ (๒๕๕๐)

หมวดอักษร ป

ประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์

ล.๔ น.๑๔๒-๑๔๓ (๒๕๔๙)

ประตูระบายน้ำสามแก้ว

ล.๔ น.๓๔ (๒๕๔๒)

ประเทศไทย

ความเปลี่ยนแปลง ล.๓ น.๔๕ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๑, ๖๕ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๓๑ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๓๗, ๒๔๑, ๒๔๓ (๒๕๓๙), ล.๔ น. ๗๖ (๒๕๔๔)

ประเทศกำลังพัฒนา ล.๒ น.๗๓ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๔๒ (๒๕๓๔)

ประเทศชาติกับประชาชน ล.๑ น.๒๙ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๔๐-๔๒ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๕๓ (๒๕๑๙), ล.๑ น.๖๑, ๖๖ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๕-๖ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๗-๑๘ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๓๖ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๗๗ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๒๔๑-๒๔๒ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๕๗, ๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๙ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๔๙ (๒๕๕๐)

ประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม

ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๘ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๙, ๒๑, ๒๓ (๒๕๑๔), ล.๑ น.๓๗, ๓๙ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๕๕ (๒๕๑๙), ล.๑ น.๖๓, ๖๕ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๑๗-๒๐, ๒๓ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๒๗-๒๘ (๒๕๒๔), ล.๔ น.๑๕๕ (๒๕๕๐)

ประวัติศาสตร์

ล.๑ น.๔๑-๔๒ (๒๕๑๘), ล.๒ น.๒๑ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๒๓๗ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑๐๕-๑๐๖ (๒๕๔๖)

ปราบความจน

ล.๔ น.๑๐๓-๑๐๔ (๒๕๔๖)

ปราบตัวเอง

ล.๓ น.๒๓๗ (๒๕๓๙)

ปลานวลจันทร์ทะเล

ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔)

ปลาหมอเทศ

ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔)

ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

ล.๓ น.๑๔๕-๑๔๗ (๒๕๓๗)

ป่าชายเลน

ล.๔ น.๑๐๑ (๒๕๔๖)

หมวดอักษร ผ

ผี

ล.๒ น.๑๕-๑๗ (๒๕๒๓), ล.๔ น.๙๖ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๐๑, ๑๐๔ (๒๕๔๖)

ผู้ก่อการร้าย

ล.๒ น.๒๘ (๒๕๒๔), ล.๔ น.๘๓-๘๔ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๐๓, ๑๐๕, ๑๐๘ (๒๕๔๖)

ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ เฝ้าฯ

ล.๓ น.๑๙๔-๒๐๕ (๒๕๓๘)

ผู้ว่าฯ ซีอีโอ

ล.๔ น.๑๐๗-๑๐๘ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗)

หมวดอักษร ฝ

ฝนหลวง

ล.๒ น.๘๑ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๙๕, ๙๗-๙๘ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๒ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๙๘ (๒๕๓๘)

ฝายท่าด่าน

ล.๓ น.๙๓-๙๔ (๒๕๓๖)

ฝายแม้ว

ล.๔ น.๑๓๔ (๒๕๔๘)

หมวดอักษร พ

พยากรณ์อากาศ

ล.๓ น.๑๔๘-๑๔๙ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๗-๑๘๙ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๙๓ (๒๕๔๐)

พระที่นั่งราชกรัณยสภา

ล.๓ น.๑๙๑ (๒๕๓๘)

พระนิรโรคันตราย

ล.๓ น.๑๗๕ (๒๕๓๘)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ทรงพระประชวร ล.๒ น.๓๕-๓๘, ๔๔ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๔๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๕๙ (๒๕๒๗), ล.๓ น.๑๘๔-๑๘๕ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๔๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๙๙, ๑๐๑ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๕, ๑๒๗ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๔๗, ๑๕๐-๑๕๑, ๑๕๕ (๒๕๕๐)

ทรงพระสุบิน ล.๒ น.๗๑-๗๒ (๒๕๒๘)

ประสบการณ์ครั้งทรงศึกษาในต่างประเทศ ล.๔ น.๑๐๕-๑๐๖ (๒๕๔๖)

พระราชทานสัมภาษณ์ ล.๒ น.๒๑ (๒๕๒๓), ล.๔ น.๑๐๓ (๒๕๔๖)

พระอัตชีวประวัติ ล.๓ น.๒๔๔-๒๔๗ (๒๕๓๙)

พระมหากษัตริย์

ล.๒ น.๒๕ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๔ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๘๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๑๑๓-๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๒๙-๑๓๒ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙)

พระมหาชนก

ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๘๘ (๒๕๔๕)

พระราชนิพนธ์

ติโต ล.๓ น.๑๓๗-๑๓๙ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๖-๑๘๗, ๑๙๐ (๒๕๓๘)

นายอินทร์ ผู้ปิดทองหลังพระ ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘)

พระมหาชนก ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๘๘ (๒๕๔๕)

พระอัตชีวประวัติ ล.๓ น.๒๔๔-๒๔๗ (๒๕๓๙)

เรื่องทองแดง ล.๔ น.๘๗-๘๙, ๙๔, ๙๗ (๒๕๔๕)

พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย

ล.๓ น.๑๗๗-๑๘๓ (๒๕๓๘)

พลังงานทดแทน

ล.๔ น.๖๒-๖๓ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๓ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๒-๑๕๓ (๒๕๕๐)

พายุ

พายุเกย์ ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)
พายุซีต้า ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)
พายุลินดา ล.๓ น.๒๗๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)
พายุแอนเจลล่า ล.๓ น.๑๘๗-๑๘๙, ๑๙๑ (๒๕๓๘)
พายุแฮเรียด (วาตภัยแหลมตะลุกพุก) ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑)

หมวดอักษร ภ

ภัยแล้ง

ล.๓ น.๒๐ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๙๐-๙๙, ๑๐๑-๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๑-๑๓๓ (๒๕๓๗)

ภาษา

การใช้ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ล.๔ น.๑๑๙ (๒๕๔๗)
การใช้ภาษาอังกฤษปนไทย ล.๔ น.๒๘-๒๙ (๒๕๔๒)
การแปลไทย - อังกฤษ ล.๔ น.๘๗-๘๘ (๒๕๔๕)
การออกเสียงภาษาไทย ล.๓ น.๖๓, ๖๕ (๒๕๓๕)
ภาษาไทยกรุงเทพฯ ล.๓ น.๖๓ (๒๕๓๕)
หลักสูตรสองภาษา ล.๔ น.๒๙ (๒๕๔๒)

ภาษี

ล.๒ น.๕๗ (๒๕๒๖), ล.๓ น.๔๒ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๑-๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๖๒-๖๓ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๘๕ (๒๕๔๕)

หมวดอักษร ม

มหาสมาคม

ล.๒ น.๑ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๓๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๙ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๔ น.๑๒๗ (๒๕๔๗)

มาตรฐานที่ขัดกัน ดูที่ **ดับเบิลสแตนดาร์ด**

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์

ล.๔ น.๑๒๒-๑๒๓ (๒๕๔๗)

มูลนิธิชัยพัฒนา

ล.๓ น.๔๓ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๓๙, ๑๔๑, ๑๔๓ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๐, ๒๐๕ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๗๒-๒๗๓, ๒๗๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๙, ๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๑๑ (๒๕๔๖)

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๒๗๐, ๒๗๖ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๙ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๑-๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๒๒-๑๒๓ (๒๕๔๗)

เมืองไทยและคนไทย – – คุณลักษณะ

ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๕ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๔ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๒๕-๒๖ (๒๕๑๖), ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๔๑-๔๒ (๒๕๑๘), ล.๒ น.๓๒-๓๓ (๒๕๒๔), ล.๒ น.๕๕, ๕๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๖๐-๖๑ (๒๕๒๗), ล.๒ น.๗๓ (๒๕๒๘), ล.๒ น.๘๓ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๗, ๓๙, ๔๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๙ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๘๖-๑๘๗ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๓๗ (๒๕๓๙), ล.๓ น.๒๙๐ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๕๑ (๒๕๕๐)

หมวดอักษร ย

ยาเสพติด

ล.๔ น.๘๓-๘๖, ๙๔-๙๕ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๑๑-๑๑๓ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

เยาวชน

ล.๑ น.๗-๘ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๑, ๑๓-๑๔ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๗ (๒๕๑๔)

หมวดอักษร ร

รัฐบาล

ล.๒ น.๒๐ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๔๒ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๒ (๒๕๓๖), ล.๔ น.๓๑ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๐-๖๑ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๘๕ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๑๑, ๑๑๓-๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๑ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๓๙, ๑๔๑ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๔๙, ๑๕๓ (๒๕๕๐)

รายการโทรทัศน์

ล.๓ น.๖๓ (๒๕๓๕), ล.๔ น.๕๗, ๖๐, ๖๕ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๓๒ (๒๕๔๘)

รายการวิทยุ

ล.๓ น.๖๓ (๒๕๓๕), ล.๔ น.๑๒๐, ๑๒๒ (๒๕๔๗)

รู้รักสามัคคี

ล.๓ น.๓๗, ๓๙, ๔๒, ๔๔, ๔๗ (๒๕๓๔)

เรือตรวจการณ์ใกล้ฝั่งตามพระราชดำริ

ล.๔ น.๑๑๑ (๒๕๔๖)

เรื่องทองแดง

ล.๔ น.๘๗-๘๙, ๙๔, ๙๗ (๒๕๔๕)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ล.๔ น.๙๖ (๒๕๔๕)

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ล.๔ น.๑๐๕ (๒๕๔๖)

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

ล.๓ น.๔ (๒๕๓๑)

โรงเรียนวังไกลกังวล ในพระบรมราชูปถัมภ์

ล.๔ น.๗๑-๗๕ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๙๗ (๒๕๔๕)

หมวดอักษร ล

ลิง

ล.๓ น.๑๙๑-๑๙๒ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๔๕ (๒๕๓๙), ล.๓ น.๒๖๗ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑-๑๒ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๘ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๙๖-๙๗ (๒๕๔๕)

ลิ้นกับฟันต้องกระทบกัน

ล.๑ น.๔๐-๔๑ (๒๕๑๘)

ลูกเสือชาวบ้าน

ล.๒ น.๑๙-๒๐ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๗๔ (๒๕๓๕)

หมวดอักษร ว

วัดมงคล

ล.๓ น.๑๔๐-๑๔๒ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๔-๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๑๑๑ (๒๕๔๖)

วัดมงคลชัยพัฒนา ดูที่ **วัดมงคล**

วันเฉลิมพระชนมพรรษา

การเข้าเฝ้าฯ ล.๑ น.๒๙ (๒๕๑๗), ล.๑ น.๓๗ (๒๕๑๘), ล.๑ น.๕๓ (๒๕๑๙), ล.๑ น.๕๙-๖๕ (๒๕๒๐), ล.๒ น.๑-๔ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๑๓ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๒๕-๒๖ (๒๕๒๔), ล.๒ น.๓๕, ๔๔ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๔๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๖๑-๖๕ (๒๕๒๗), ล.๒ น.๖๙-๗๐ (๒๕๒๘), ล.๒ น.๗๙, ๘๒ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๗ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๕-๑๗ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๕, ๔๔-๔๕ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๒๔๙ (๒๕๓๙)

การเลื่อนวันเข้าเฝ้าฯ ล.๔ น.๒๕, ๓๙ (๒๕๔๒)

วันเฉลิมพระชนมพรรษา

การสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ล.๓ น.๕ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๐๓ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๑๓๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๙๔ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓๙ (๒๕๔๒)

ความเป็นมาของการเข้าเฝ้าฯ ล.๒ น.๑ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๓๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๔๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๖๙ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๕ (๒๕๓๔)

เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓)

เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ล.๔ น.๒๕, ๓๙-๔๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓)

พระนิรโรคันตราย ล.๓ น.๑๗๕ (๒๕๓๘)

มหาสมาคม ล.๒ น.๑ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๓๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๙ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓), ล.๔ น.๑๒๗ (๒๕๔๗)

เสด็จออกสีหบัญชร ล.๔ น.๓๙-๔๐ (๒๕๔๒)

อนุสมาคม ล.๒ น.๑ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๓๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๙ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓)

วันสามัคคี

ล.๓ น.๔๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๓๖, ๑๔๗ (๒๕๓๗)

วันสิ่งแวดล้อม

ล.๓ น.๓๗, ๔๗ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๑๓๖, ๑๔๗ (๒๕๓๗)

วาตภัย ดูที่ **พายุ**

วาตภัยแหลมตะลุมพุก ดูที่ **พายุ**

วิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. ๒๕๔๐

ล.๓ น.๒๗๖-๒๘๓, ๒๘๕, ๒๙๑-๒๙๒ (๒๕๔๐)

หมวดอักษร ศ

ศาสนา

ความสำคัญ ล.๑ น.๕ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๑ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๗ (๒๕๑๔)

จุดมุ่งหมาย ล.๑ น.๑, ๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๑๕ (๒๕๑๓)

ศีล ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑)

เสรีภาพในการนับถือศาสนา ล.๑ น.๑ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๕ (๒๕๑๒)

หน้าที่ขององค์การทางศาสนา ล.๑ น.๓ (๒๕๑๑), ล.๑ น.๗ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๔-๑๕ (๒๕๑๓)

ศิลปาชีพ

ล.๒ น.๑๖ (๒๕๒๓), ล.๓ น.๑๗๗ (๒๕๓๗)

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง บ้านปางอุ๋ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ล.๒ น.๑๙-๒๐ (๒๕๒๓)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์ ต.คลองวาฬ อ.เมืองประจวบคีรีขันธ์ จ.ประจวบคีรีขันธ์

ล.๔ น.๗๐ (๒๕๔๔)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

ล.๓ น.๒๘๕ (๒๕๔๐)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.เมืองนราธิวาส จ.นราธิวาส

ล.๓ น.๒๘๘ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑๐ (๒๕๔๖)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

ล.๓ น.๑๔๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๙๐ (๒๕๔๐)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ล.๒ น.๔๓ (๒๕๒๕)

เศรษฐกิจ

ทฤษฎีเศรษฐกิจตามตำรา ล.๒ น.๓๑ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๙๑, ๑๐๑ (๒๕๓๖)

ปัญหาเศรษฐกิจ

วิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. ๒๕๔๐ ล.๓ น.๒๗๖-๒๘๓, ๒๘๕, ๒๙๑-๒๙๒ (๒๕๔๐)

สาเหตุ ล.๓ น.๒๗๙-๒๘๓, ๒๘๕, ๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๙-๑๐ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๓ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๓-๖๔ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๕๓ (๒๕๕๐)

เศรษฐกิจแบบค้าขาย ล.๓ น.๒๘๓, ๒๘๕ (๒๕๔๐)

เศรษฐกิจพอเพียง

นิยาม ล.๓ น.๙๐ (๒๕๓๖), ล.๓ น.๒๘๓, ๒๘๕ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓, ๑๐-๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๕๙, ๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๕๔ (๒๕๕๐)

แนวปฏิบัติ ล.๒ น.๑๙ (๒๕๒๓), ล.๒ น.๓๑-๓๒ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๓-๔ (๒๕๓๑), ล.๓ น.๓๙, ๔๑ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๖๘ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๒๗๖-๒๘๓, ๒๘๕-๒๘๖, ๒๙๐-๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓, ๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๙๖ (๒๕๔๕), ล.๔ น.๑๑๑ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๕๓-๑๕๕ (๒๕๕๐)

ประเด็นโต้แย้งและความไม่เข้าใจ ล.๒ น.๓๑-๓๒ (๒๕๒๔), ล.๓ น.๒๘๓, ๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑-๔ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๒๙-๓๑, ๓๓ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๕๙, ๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๙๖ (๒๕๔๕)

ประโยชน์ ล.๔ น.๙ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๖๒ (๒๕๔๓), ล.๔ น. ๑๓๔, ๑๓๗ (๒๕๔๘)

หลักการ ล.๑ น.๓๑ (๒๕๑๗), ล.๒ น.๔๓ (๒๕๒๕), ล.๓ น.๒๔ (๒๕๓๓), ล.๓ น.๓๙, ๔๑-๔๔ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๒๙๒ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๑๑๐-๑๑๑ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๓๗ (๒๕๔๘)

เศรษฐกิจพอเพียง – – แนวปฏิบัติ ดูเพิ่มเติม **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ทฤษฎีใหม่**
เศรษฐกิจพอเพียง – – หลักการ ดูเพิ่มเติม **ขาดทุนคือกำไร**

หมวดอักษร ส

สถานการณ์ประเทศไทยและโลก

ล.๑ น.๗-๘ (๒๕๑๒), ล.๑ น.๑๑ (๒๕๑๓), ล.๑ น.๑๗, ๑๙ (๒๕๑๔), ล.๑ น.๒๗ (๒๕๑๖), ล.๑ น.๓๙-๔๑ (๒๕๑๘), ล.๒ น.๔ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๕๗ (๒๕๒๖), ล.๒ น.๗๓ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๙ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๖๒, ๗๔ (๒๕๓๕), ล.๓ น.๑๓๗-๑๓๘, ๑๔๐ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๑๘๖-๑๘๗ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๓๓, ๒๓๗ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๐๔, ๑๐๖, ๑๐๙ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๔๗, ๑๕๓ (๒๕๕๐)

สภากาแฟ

ล.๓ น.๑๙๑, ๑๙๓ (๒๕๓๘)

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ล.๔ น.๑๐๕ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๔, ๑๒๖ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๔๕ (๒๕๔๙), ล.๔ น.๑๕๑-๑๕๒ (๒๕๕๐)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ล.๒ น.๔๔ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๘๓ (๒๕๒๙), ล.๓ น.๑๘๕-๑๘๖ (๒๕๓๘), ล.๓ น.๒๔๕, ๒๔๗ (๒๕๓๙), ล.๔ น.๑๑๑, ๑๑๔ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๖-๑๒๗ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๕๑ (๒๕๕๐)

สวนหลวง ร.๙

ล.๔ น.๑๐๙-๑๑๐ (๒๕๔๖)

สหกรณ์

ล.๓ น.๓๙, ๔๑ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๒๘๕ (๒๕๔๐)

สะพานพระราม ๘

ล.๔ น.๑๒๕ (๒๕๔๗)

สะพานภูมิพล

ล.๔ น.๑๔๒ (๒๕๔๙)

สำนักงาน ฝล.

ล.๓ น.๑๙๐-๑๙๒, ๑๙๔, ๒๐๔ (๒๕๓๘)

สำนักงานมณีเมขลา

ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘)

สุนัข

การใส่ไมโครชิปสุนัข ล.๔ น.๗๙ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๘๙ (๒๕๔๕)

สุนัขพันทาง ล.๔ น.๙๑, ๙๔-๙๖ (๒๕๔๕)

สุนัขเร่ร่อน ล.๔ น.๗๘-๗๙, ๘๑ (๒๕๔๔), ล.๔ น.๘๙, ๙๑, ๙๔-๙๖ (๒๕๔๕)

สุนัขทรงเลี้ยง ดูที่ **ทรงเลี้ยง**

เสด็จออกสีหบัญชร

ล.๔ น.๓๙-๔๐ (๒๕๔๒)

เสือตัวที่ ๕ แห่งเอเชีย

ล.๓ น.๒๘๓ (๒๕๔๐)

เสื้อทองแดง (สุวรรณชาด)

ล.๔ น.๘๖-๘๘ (๒๕๔๕)

หมวดอักษร ห

หญ้าแฝก

ล.๓ น.๑๔๕-๑๔๖ (๒๕๓๗), ล.๓ น.๒๙๐ (๒๕๔๐)

หนองใหญ่

ล.๓ น.๒๖๗, ๒๖๙-๒๗๐, ๒๗๒, ๒๗๔-๒๗๕ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๔-๓๘ (๒๕๔๒)

หมวดอักษร อ

องคมนตรี

ล.๔ น.๑๑๓ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๒๐ (๒๕๔๗), ล.๔ น.๑๓๓-๑๓๔ (๒๕๔๘), ล.๔ น.๑๕๑ (๒๕๕๐)

อนุสมาคม

ล.๒ น.๑ (๒๕๒๑), ล.๒ น.๓๕ (๒๕๒๕), ล.๒ น.๖๙ (๒๕๒๘), ล.๓ น.๑๕ (๒๕๓๓)

อ่างเก็บน้ำ

อ่างเก็บน้ำเขาเต่า จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล.๔ น.๖๙-๗๕ (๒๕๔๔)

อ่างเก็บน้ำยางชุม จ.ประจวบคีรีขันธ์ ล.๔ น.๑๐๘ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๓๕-๑๓๗ (๒๕๔๘)

อ่างเก็บน้ำห้วยตะเคียน จ.สระแก้ว ล.๓ น.๙๙ (๒๕๓๖)

อ่างเก็บน้ำห้วยลาน จ.เชียงใหม่ ล.๓ น.๑๐๒ (๒๕๓๖)

อ่างเก็บน้ำห้วยวังแคน จ.สกลนคร ล.๓ น.๒๑ (๒๕๓๓)

อาวุธยุทโธปกรณ์

ล.๔ น.๑๐๔-๑๐๕ (๒๕๔๖), ล.๔ น.๑๕๔-๑๕๕ (๒๕๕๐)

อุทกภัย

ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ เฝ้าฯ ล.๓ น.๑๙๑, ๑๙๔-๒๐๕ (๒๕๓๘)

สาเหตุ ล.๒ น.๔๙, ๕๑-๕๒ (๒๕๒๖), ล.๓ น.๙-๑๐ (๒๕๓๒), ล.๓ น.๑๗๗ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๓๓-๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๕๙ (๒๕๔๓)

สำนักงานมณีเมขลา ล.๓ น.๑๙๐ (๒๕๓๘)

อุทกภัยในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๕๒๕ ล.๒ น.๓๘-๓๙ (๒๕๒๕)

พ.ศ. ๒๕๒๖ ล.๒ น.๔๘-๕๓ (๒๕๒๖), ล.๓ น.๑๙ (๒๕๓๓)

พ.ศ. ๒๕๓๑ ล.๓ น.๓ (๒๕๓๑), ล.๔ น.๕๙ (๒๕๔๓)

พ.ศ. ๒๕๓๒ ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)

พ.ศ. ๒๕๓๓ ล.๓ น.๑๙ (๒๕๓๓)

พ.ศ. ๒๕๓๖ ล.๓ น.๙๕ (๒๕๓๖)

พ.ศ. ๒๕๓๗ ล.๓ น.๑๓๑-๑๓๓ (๒๕๓๗), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)

พ.ศ. ๒๕๓๘ ล.๓ น.๑๗๗-๑๘๔, ๑๘๗-๑๘๙, ๑๙๑-๒๐๕ (๒๕๓๘), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓), ล.๔ น.๑๔๑-๑๔๓ (๒๕๔๙)

พ.ศ. ๒๕๔๐ ล.๓ น.๒๖๗-๒๖๘ (๒๕๔๐), ล.๔ น.๑๑ (๒๕๔๑), ล.๔ น.๓๔ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๑ (๒๕๔๓)

พ.ศ. ๒๕๔๒ ล.๔ น.๓๓-๓๔ (๒๕๔๒)

พ.ศ. ๒๕๔๓ ล.๔ น.๕๗, ๖๑ (๒๕๔๓)

พ.ศ. ๒๕๔๖ ล.๔ น.๑๐๗-๑๐๘ (๒๕๔๖)

พ.ศ. ๒๕๔๘ ล.๔ น.๑๓๖ (๒๕๔๘)

พ.ศ. ๒๕๔๙ ล.๔ น.๑๔๑ (๒๕๔๙)

Atchafalaya

ล.๔ น.๑๐๙ (๒๕๔๖)

Canal Street

ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘)

Double Standard

ล.๔ น.๗๗ (๒๕๔๔)

Generation Gap

ล.๑ น.๑๔ (๒๕๑๓)

Happy as a King

ล.๔ น.๘๑ (๒๕๔๔)

Information Technology (IT)

ล.๓ น.๑๘๙ (๒๕๓๘)

Made in Thailand

ล.๓ น.๒๗๖ (๒๕๔๐)

New Theory

ล.๓ น.๑๗๐-๑๗๓ (๒๕๓๗)

Our Loss is Our Gain.

ล.๓ น.๔๑-๔๒ (๒๕๓๔), ล.๓ น.๒๐๔ (๒๕๓๘)

Self-Sufficiency

ล.๔ น.๓ (๒๕๔๑)

Self-Sufficient Economy

ล.๓ น.๒๘๕ (๒๕๔๐)

Sufficiency Economy

ล.๔ น.๓๐ (๒๕๔๒), ล.๔ น.๖๒ (๒๕๔๓)

Thai Dog

ล.๔ น.๙๑ (๒๕๔๕)

The King Can Do No Wrong.

ล.๔ น.๑๒๙-๑๓๐ (๒๕๔๘)

Trade Economy

ล.๓ น.๒๘๕ (๒๕๔๐)

We of Majesty

ล.๓ น.๒๔๓, ๒๔๕ (๒๕๓๙)

WTO

ล.๔ น.๖๔ (๒๕๔๓)

Y2K

ล.๔ น.๒๘ (๒๕๔๒)

คำสั่ง หน่วยราชการในพระองค์ ๙๐๔
(สำนักพระราชวัง)
ที่ ๘ /๒๕๖๔

เรื่อง แต่งตั้งที่ปรึกษา และคณะกรรมการจัดทำหนังสือพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐ (ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา)

****

ตามที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดทำหนังสือพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐ (ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา) โดยแยกตามประเภท หมวด หมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา และพิจารณาจัดทำเป็นตำราแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน ได้ศึกษาหาความรู้ต่อไป นั้น

เพื่อให้การจัดทำหนังสือดังกล่าวเป็นไปด้วยความเหมาะสม เรียบร้อย สมพระเกียรติ และเป็นไปตามพระบรมราโชบาย จึงมีคำสั่งแต่งตั้งที่ปรึกษา และคณะกรรมการจัดทำหนังสือ ดังต่อไปนี้

<u>ที่ปรึกษา</u> ประกอบด้วย

๑. พลอากาศเอก สถิตย์พงษ์ สุขวิมล
๒. พันโท สมชาย กาญจนมณี
๓. พลอากาศโท ภักดี แสง-ขูโต
๔. พลอากาศเอก อำนาจ จีระมณีมัย
๕. นายกฤษณ์ กาญจนกุญชร
๖. ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ
๗. นายลำจวน ขำศิริ
๘. คุณจันทนี ธนรักษ์

<u>คณะกรรมการจัดทำหนังสือ</u> ประกอบด้วย

๑. นางสาวณัชชา เลาหศิรินาถ	ประธานกรรมการ
๒. นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์	กรรมการ
๓. นางสาวเพ็ญศรี เสมเสริมสุข	กรรมการ
๔. พันโท เจษฎา ทรัพย์รวงทอง	กรรมการ

/๕. นายน้อม ...

๕. นายน้อม พงศ์กัญจนานุกูร กรรมการ
๖. นางสาวปววัณณ์ คำเจริญ กรรมการ
๗. นายฉัตรชัย จันทร์ศรี กรรมการ
๘. นางสาวมงคลรัตน์ มหมัดซอและ กรรมการ
๙. นางสาวณมน พงศกรปภัส กรรมการและเลขานุการ
๑๐. นางสาวพัชนียา บุนนาค กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๑. นายปวริศ วุฒิชัย กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นายนวภูมิ เนียมท้วม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการจัดทำหนังสือ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. พิจารณาพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐ (ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา) ให้ครบถ้วน สมบูรณ์ โดยแยกตามประเภท หมวด หมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา

๒. พิจารณาจัดทำรูปเล่มหนังสือให้เป็นไปตามพระบรมราโชบาย

๒.๑ ให้ทำปกพระตรา ว.ป.ร.

๒.๒ มีคำนำ

๒.๓ จัดพิมพ์ใหม่เลือก Font สวย ๆ

๒.๔ สามารถเพิ่มภาพได้ และหาภาพสีมาลงแทนภาพขาวดำ

๒.๕ เนื้อหาภายในไม่ต้องมีพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร.

๒.๖ แยกบท (Chapter) ให้ดี

๓. เมื่อจัดทำรูปเล่มเรียบร้อยแล้ว ให้นำเรียนราชเลขานุการในพระองค์ ฯ เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทและขอรับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยต่อไป

๔. ปฏิบัติตามพระบรมราโชบาย

๕. ปฏิบัติในเรื่องอื่น ๆ ตามที่ราชเลขานุการในพระองค์ ฯ มอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)
เลขาธิการพระราชวัง

พระราชดำรัส
ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ในโอกาสที่คณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๑๑ - ๒๕๕๐

เล่ม ๒

พุทธศักราช ๒๕๒๑ - ๒๕๓๐

ผู้จัดพิมพ์	กรมราชเลขานุการในพระองค์ สำนักพระราชวัง
พิมพ์ครั้งที่	๑
ปีที่พิมพ์	พุทธศักราช ๒๕๖๕
จำนวนพิมพ์	๕,๐๐๐ เล่ม
ISBN	978-616-8258-16-3

หนังสือชุดพระราชดำรัส
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
เล่ม ๒/๔

พิมพ์ที่ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๒๒ ๙๐๐๐, ๐ ๒๘๘๒ ๑๐๑๐
โทรสาร ๐ ๒๔๓๓ ๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔ ๑๓๘๕
E-mail : aprint@amarin.co.th Website : www.amarin.com